

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА

ІРИНА САВЧЕНКО

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

(40-60-і роки ХІХ ст.)

Посібник для студентів-філологів

КИЇВ – 2007

УДК

ББК

С 13

Савченко І. Історія української літератури: Навчальний посібник. – К.: “Альфа-М”, 2007. – 184 с.

Для студентів-філологів денної і заочної форми навчання філологічних та історико-філологічних факультетів вищих навчальних закладів.

Рецензенти: **В.Кузьменко**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української філології Київського славістичного університету;
М.Корпанюк, доктор філологічних наук, професор Переяслав-Хмельницького педагогічного університету імені Г.Сковороди.

Рекомендовано Вченою радою Інституту української філології
НПУ імені М.П.Драгоманова
(протокол № 7 від 23 червня 2007 р.)

© Ірина Савченко, 2007

©

Передмова

Курсу “Історія української літератури (40-60-і рр. XIX ст.)” належить одне з найважливіших місць серед предметів, що вивчаються майбутніми вчителями-філологами. Засвоєння історичного руху української літератури, еволюції її стилів та жанрів істотно збагачує загальнокультурний, інтелектуальний та естетичний рівень студентів, формує у них концептуальний погляд на вітчизняне письменство.

Пропонований посібник містить тематику лекційних та практичних занять, списки необхідної навчальної та критичної літератури.

Теми та плани лекційних занять відповідають програмі курсу “Історія української літератури (40-60-і рр. XIX ст.)” і включають питання, розгляд яких дозволить студентам скласти якнайповніше уявлення про національний літературний процес середини XIX ст. у зв’язку із розвитком європейської естетичної свідомості, сформувати у студентів уміння орієнтуватися у розмаїтті стильових тенденцій, розвивати естетичний смак, уміння поцінювати художній текст за високими естетичними критеріями.

До кожної теми пропонується бібліографія, що повною мірою представляє рівень наукового освоєння того чи іншого питання, найновіші здобутки літературознавчої науки і залишає студентів можливість вибору у опрацюванні наукових праць. Також подається список рекомендованих художніх творів, які є обов’язковими для текстуального вивчення. При цьому враховано вимоги діючої шкільної програми з української літератури.

Плани практичних занять передбачають вироблення у студентів-філологів навичок і прийомів самостійної роботи зі словниками, довідниками, літературознавчими працями, іншими джерелами, уміння здійснювати аналіз літературного твору (цілісний, проблемний, пообразний).

Пропонована тематика практичних занять не є незмінною: залежно від конкретної мети і особливостей творчої роботи зі студентами кожний викладач може змінювати хід занять, а також вибирати твори для аналізу.

Також для полегшення засвоєння курсу до посібника вміщено короткий “Словник понять і термінів”, у якому подаються словникові статті, що дають стисло інформацію про жанри та стильові ознаки нової української літератури середини XIX століття.

Для з’ясування рівня засвоєння матеріалу студентами у посібнику подаються контрольні та тестові завдання.

ПЛАН ЛЕКЦІЙ

ТЕМА 1. Літературний рух 40-60-х рр. XIX ст.

План

1. Суспільно-історичні умови функціонування української літератури 40-60-х рр.
2. Діяльність Кирило-Мефодіївського товариства (1846-1847).
3. Культурно-освітній рух в Україні. Діяльність Громад.
4. „Москвофіли” і „народовці” – два суспільно-політичні напрями серед української інтелігенції Галичини, Закарпаття і Буковини.
5. Журналістика і видавнича справа на східно- та західноукраїнських землях.
6. Формування національної літературної критики та літературознавства.
7. Шляхи розвитку української літератури:
 - а) тематичне і жанрове розширення творчих меж розвинутого реалізму в 40-60-х роках;
 - б) співіснування романтизму і реалізму у літературі 40-60-х років.

Література

1. Бернштейн М. Журнал “Основа” і український літературний процес 50-60-х рр. XIX ст. – К., 1959.
2. Бондар М. Поезія пошевченківської епохи. – К., 1986.
3. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – початку XX ст. – К., 1981.
4. Єфремов С. Історія українського письменства. – К., 1995. – С.385-429.
5. Зеров М. Українське письменство XIX ст.: XXIV. Київські романтики та Кирило-Мефодіївське братство. XXV. „Книги буття українського народу” // Зеров М. Твори: В 2-х т. – Т. 2. – К., 1990. – С. 135-144
6. Зеров М. Українське письменство XIX ст.: XXXVIII. Літературне життя 60-х рр. „Основа” // Там само. – С. 213-218.
7. Зеров М. Українське письменство XIX ст.: XLIII. Прозаїки „Основи”. XLIV. Прозаїки „Основи”. XLV. Поети „Основи” // Там само. – С. 236-245.
8. Історія української дожовтневої журналістики. – Львів, 1983. – С. 125 – 183.
9. Історія української літературної критики. – К., 1988. – С.32-149.
10. Історія української літератури: В 2 т. – Т.1. – К., 1987. – С.257-266.
11. Калениченко Н. Еволюція літературного народництва на Україні // Революційне оновлення літератури. – Т.2. – К., 1960. – С.82 - 128.
12. Калениченко Н. Українська література XIX ст.: Напрями, течії. – К., 1977. – С.191-231.
13. Кралюк П. З надією на «білого царя»: Москвофільство на західноукраїнських землях // Дві Русі / За заг. ред. Л.Івшиної. – К., 2003. – С.198-205.
14. Наливайко Д. Типологія українського реалізму на європейському тлі // Українська література в системі літератур Європи і Америки (XIX-XX ст.). – К., 1997. – С.95-135.
15. Міщук Р. Українська оповідна проза 50-60-х рр. XIX ст. – К., 1978. – С. 3-22, 28-33.
16. Огієнко І. Українська культура. – К., 1991. – С. 205-264.
17. Попович М. Нарис історії української культури. – К., 1998. – С. 380-447.
18. Сірка Й. Історичний аспект двомовності в українській літературі XIX ст. На прикладі творчості П.Куліша. — Ужгород, 2008.
19. Федченко П. Літературна критика на Україні першої половини XIX ст. – К., 1982. – С.118-279.
20. Франко І. Із історії „москвофільського” письменства в Галичині // Франко І. Збір. праць: У 50 т. – Т.31. – С.458-480.
21. Чижевський Д. Реалізм в українській літературі. – К., 1999. – С.17-31.

Поміркуйте над висловлюваннями:

Її історію (української літератури. – І.С.), починаючи з 40-х років, можна порівняти з мартирологом, рівного якому не знайдемо, мабуть, навіть в історії інших багатостраждальних слов'янських літератур.

О.Білецький

Катастрофа 1847 року одбилась дуже тяжко на українському письменстві. Кращі, молоді, великонадійні й енергійні сили вирвано з середовища активних діячів, їхню працю припинено; інші ж самі замовкли... Почався перший в історії українського письменства XIX ст. антракт, та порожня діра, що під назвою 50-х років протяглась аж до початку нового царювання.

С.Єфремов

Діяльність Шевченка ввела українське письменство до гурту світових літератур і поставила його на новий шлях, давши свіжі мотиви й нові форми поезії. Генії не можуть з'явитися без попередньої роботи цілих поколінь, що прочищають дорогу одному вибранцеві; з другого боку, не можуть рядові робітники обійтись і без того синтезу їхньої роботи, який творить геніальна людина. З цього погляду Шевченко з'явився якраз у пору, коли треба було зміцнити роботу попередників і здобути позиції так, щоб назад не було вже вороття, та разом покласти підвалини й на потомні часи... Ставши в центрі нашого літературного розвитку, Шевченко й досі лишається центральною постаттю в українському письменстві, і хоч як піде наша історія надалі, а для XIX ст. такою центральною постаттю Шевченко в ній і залишиться.

С.Єфремов

Литература, сочетающая в себе такие творения (Г.Квітки-Основ'яненка, І.Котляревського, П.Гулака-Артемівського, Є.Гребінки. – І.С.), не может быть ничтожною: при малом количестве своих произведений она счастлива, если может похвалиться такими, в которых видно не какое-нибудь подражание чужому, не иностранные чуждые идеи, одетые в искаженную форму, не жалкую всеобщность, мысли вам известные, выраженные образами всем известными, но истинное изображение своего народного, родного, со всеми отпечатками национального характера.

М.Костомаров

Безперечно, впливи були, і впливи значні, було й навчання у розвиненішій російській літературі, що була літературою державної нації і розвивалася без утисків і переслідувань як національна література. Та при всьому тому не менш безперечним є і те, що українська реалістична література склалася в структуру, якісно відмінну від російської реалістичної літератури, структуру з іншими головними складниками й іншим їхнім соціальним функціонуванням, іншим проблемно-тематичним комплексом і з іншою поетикою.

Д.Наливайко

Тема 2. Життєвий і творчий шлях Тараса Шевченка¹ (1814-1861)

План

1. Становлення Т.Шевченка як поета. Світоглядно-естетичні позиції митця.
2. Періодизація творчості Т.Шевченка. Загальна характеристика поезій кожного періоду.
3. Мотиви й образи лірики раннього періоду творчості (1837-1843). Специфіка Шевченкового романтизму.
4. Традиції та новаторство у жанрі балади.
5. Жанр ліро-епічної поеми у творчості Т.Шевченка.

¹ Псевдоніми *Дармограй, Кобзарь Дармограй*

6. Історична тематика у ранній творчості поета. Романтизація національної героїчної епіки (“Іван Підкова”, “Гамалія”, “Тарасова ніч”).
7. Романтична інтерпретація української минувшини у поемі Т.Шевченка “Гайдамаки”:
 - a) джерела поеми,
 - b) жанрові особливості,
 - c) композиція,
 - d) прийоми типізації й індивідуалізації образів,
 - e) ритмічна розмаїтість,
 - f) мовностильове багатство твору.
8. Драматургія Т.Шевченка. Традиції і новаторство поета у жанрі соціально-побутової драми (“Назар Стодоля”).
9. Особливості світосприйняття Т.Шевченка періоду “трьох літ”.
10. Громадянські мотиви, образ сім’ї “вольної, нової” у поезіях періоду „трьох літ”.
11. Викривально-сатиричний пафос поезії зб. “Три літа”. Жанр політичної сатири. Тематичне багатство сатиричних творів:
 - a) оскарження деспотичного ладу (“Сон”),
 - b) засудження колоніальної політики Росії (“Кавказ”),
 - c) викриття малоросійства (“І мертвим, і живим, і ненарожденним...”).
12. Еволюція історіософської концепції Т.Шевченка (“Великий льох”, “Розрита могила”, “Холодний Яр”).
13. Образ матері у соціально-побутових поемах (“Сова”, “Наймичка”, “Відьма”, “Слепая”).
15. Громадянський пафос циклу “Давидові псалми”.
16. Композиційна структура циклу поезій “В казематі”. Мотиви й образи.
17. “Невольничя” лірика:
 - a) загальнолюдський пафос поезії;
 - b) різноманітність ліризму;
 - c) жанрове розмаїття ліричних творів;
 - d) мотиви поетичної творчості: національні мотиви; християнські мотиви; сатирична дискредитація ідеологічних підвалин самодержавства; мотиви інтимної лірики.
18. Суспільно-естетичне новаторство прози Т.Шевченка. Автобіографізм повістей, особливості художньої форми, мови і стилю творів.
20. “Журнал” Т.Шевченка як історико-естетична пам’ятка доби.
21. Оскарження миколаївської доби у поемах останнього періоду творчості (“Неофіти”, “Юродивий”).
22. Триптих “Доля”, “Муза”, “Слава” як мистецький маніфест поета.
23. Біблійні мотиви і образи у творчості Т.Шевченка. Жанр пророцтв у ліриці останніх років життя.
24. Поема “Марія” – апофеоз образу жінки-матері.
25. Роль Т.Шевченка в історико-суспільному та культурному поступі нації.

Тексти

Причинна. Думка (“Тече вода в синє море...”). Тарасова ніч. На вічну пам’ять І.Котляревському. Катерина. Перебендя. Тополя. Думка („Нащо мені чорні брови...”). До Основ’яненка. Іван Підкова. “Думи мої, думи мої...”. Гайдамаки. Утоплена. Гамалія. Н.Маркевичу („Бандуристе, орле сизий...”). Мар’яна-черниця. Слепая. Тризна. Розрита могила. “Чигрине, Чигрине...”. Сова. Сон (1844). “Заворожи мені, волхве...”. Єретик. Великий льох. „Стоїть в селі Суботіві...”. Наймичка (поема). Кавказ. „І мертвим, і живим, і ненарожденним...”. Холодний Яр. Цикл „Давидові псалми”. “Минають дні, минають ночі...”. Три літа. Заповіт. “За що ми любимо Богдана...”. Лілея. Русалка. Відьма. Цикл „В казематі”. „Не спалося – а ніч як море...”. Княжна (поема). N.N. (“Сонце заходить...”). N.N. (“Мені тринадцятий минало...”). “Не гріє сонце на чужині...”. Іржавець. „Ще як були ми козаками...”. Чернець. “Один у другого питаєм...”. “А нумо, знову віршувать...”. Варнак (поема). “У бога за дверима...”. Царі („Старенька сестро Аполлона...”). “Ну що б, здавалося, слова...”. Г.З (“Немає гірше, як в неволі...”). Марина. Пророк („Неначе праведних дітей...”). “І виріс я на чужині...”. “У тієї Катерини...”. “Ой чого ти почорніло...”. „Ой люлі, люлі, моя дитино...” “І знов мені не

привезла...". "У Вільні, городі преславнім...". „Зацвіла в долині...". "У нашім раі на землі...". „На Великдень, на соломі...". "І золотої, й дорогої...". "Ми вкупочці колісь росли...". "Готово! Парус розпустили...". „Ми восени таки похожі...". "Лічу в неволі дні і ночі...". „Мені здається, я не знаю...". "Якби ви знали, паничі...". "Мій Боже милий, знову лихо!...". Москалева криниця. Неофіти. Юродивий. Доля. Муза. Слава. Сон ("На панщині пшеницю жала..."). "Я не нездужаю, нівроку...". Подражаніє 11 псалму. Марку Вовчку. Ісаія. Глава 35. "Во Іудеї во дні они...". Марія. Подражаніє Іезекиїлю. Осії. Глава XIV. Молитва. Плач Ярославни. „Над Дніпровую сагою...". "Світе ясний! Світе тихий!". "І Архімед, і Галілей...". Л. ("Поставлю хату і кімнату..."). "Не нарікаю я на Бога...". Саул. „І тут, і всюди – скрізь погано...". "О люди! люди-небораки!". "Якби з ким сісти хліба з'їсти...". "І день іде, і ніч іде". „Тече вода з-під явора...". „Якось-то йдучи уночі...". Н.Т. („Великомученице кумо!"). "Чи не покинуть нам, небого...".

Никита Гайдай. Назар Стодоля.

Музикант. Художник. Наймычка. Варнак. Капітанша. Княгиня. Близнецы. Прогулка с удовольствием и не без морали.

Автобіографія. Журнал.

Література

1. Аврахов Г. Поезія перестороги та її інтепретатори: [До коментування Шевченкового вірша „Мені однаково, чи буду..."] // Слово і час. – 1991. - №9. – С.59-61.
2. Анісов В., Серeda Є. Літопис життя і творчості Т.Г.Шевченка. – К., 1976.
3. Багрий О. Т.Г.Шевченко. Оточення. Мотиви творчості. Стиль. – К., 1976.
4. Барабаш Ю. Тарас Шевченко: імператив України. Історіо- й націософська парадигма. – К., 2004.
5. Барка В. Правда Кобзаря. – Рівне, 2002.
6. Білецький О. Російська проза Т.Шевченка // Білецький О. Збір. праць: У 5 т. – Т. 2. – К., 1965. – С.219-136.
7. Білецький П. Внесок Шевченка-художника до скарбниці світового мистецтва // Всесвіт. – 1997. - №3-4. – С.128-131.
8. Бистрова О. Щоденник поета: Літературно-філософські мотиви // Слово і час. – 1998. - №3. – С.32-41.
9. Бовсунівська Т. Молитва як літературний жанр (Роль Т.Шевченка в романтичному жанротворенні) // Дивослово. – 2003. - №7. – С.3-8.
10. Бойко Ю. Творчість Тараса Шевченка на тлі західноєвропейської літератури // Бойко Ю. Вибрані праці. - К., 1992.
11. Большаков Л. Оренбургская Шевченковская энциклопедия: Тюрма. Солдатчина. Ссылка: Энциклопедия одиннадцати лет 1847-1858. – Оренбург, 1997.
12. Бондар Л. Універсум „Причинної” Т.Шевченка // Слово і час. – 2005. - №3. – С.3-14.
13. Бородін В. Над текстами Т.Г.Шевченка. – К., 1971.
14. Бородін В. Соціально-побутові поеми Т.Г.Шевченка періоду „трьох літ”. – К., 1958.
15. Бородін В.С. та ін. Т.Г.Шевченко. Біографія. – К., 1984.
16. Ващук Ф. Поема Шевченка „Єретик” // Збірник праць 23 наукової Шевченківської конференції. – К., 1979. – С.54-73.
17. Вічний як народ: Сторінки до біографії Т.Г.Шевченка. – К., 1998.
18. Генералюк Л. Універсалізм Шевченка: взаємодія літератури і мистецтва. — К., 2008.
19. Гетьман С. Традиції англійського роману виховання у прозі Т.Шевченка // Слово і час. – 2003. - №7. – С.14-20.
20. Голубенко О. Перебендя в образній системі збірки „Кобзар” 1840 р. // Слово і час. – 1991. - №2. - С.54-58.
21. Грабович Г. Шевченко як міфотворець: Семантика символів у творчості поета. – К., 1991.
22. Грабович Г. Шевченко, якого не знаємо. – К., 2000.
23. Гром”як Р. Естетика Шевченка. – Тернопіль, 2002.
24. Грунова Н. “Кобзар” Т.Шевченка 1860 р. // Дивослово. – 2003. - №3. – С.66-69.
25. Дзюба І. Бог, релігія, Церква в житті і творчості Шевченка // Сучасність. – 2004. - №7-8. – С.52-68.

26. Дзюба І. Поет супроти імперії (Поема „Сон”) // Слово і час. – 2004. - №3. – С.3-14.
27. Дзюба І. Т. Шевченко. – К., 2005.
28. Дзюба І. Царі. Монархія. Монархізм. Візія Т. Шевченка // Сучасність. – 2004. - №9. – С.78-90.
29. Дзюба І. Шевченкові „Гайдамаки”: з відстані часу // Сучасність. – 2004. - №6. – С.67-92.
30. Дзюба І. Шевченко і світ // Дзюба І. З криниці літ: У 3 т. - Т. II. – К., 2001. – С.9-519.
31. Донцов Д. Заповіт Шевченка. – К., 1999.
32. Драч І. Гора: Документальна драма-колаж. – К., 1997.
33. Думи мої, думи мої...: Поезії, присвячені Великому Кобзареві. – Одеса, 2004.
34. Єнджесвич Є. Українські ночі, або родовід генія: Роман. – Л., 1997.
35. Єфремов С. Шевченкознавчі студії. — К., 2008.
36. Жур П. Третя зустріч. — К., 1970.
37. Жур П. Труді і дні Кобзаря: Літопис життя і творчості Т.Г. Шевченка. – К., 2003.
38. Жур П. Шевченківський Київ. — К., 1991.
39. Жур П. Шевченківський Петербург. — К., 1972.
40. Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. – К., 1997.
41. Завадка Б. Серце чистее подай. Проблеми релігії у творчості Т. Шевченка. – Л., 1993.
42. Зайцев П. Життя Т. Шевченка. – К., 1994.
43. Зайцев П. Перше кохання Шевченка. – К., 1994.
44. Зварич І. Міф у контексті творчості Т. Шевченка: Конспект лекції. – Чернівці, 2006.
45. Зеров М. Українське письменство XIX ст.: XXVI. Тарас Шевченко Біографічні студії. XXVII. Хронологічна канва Шевченкової біографії. XXVIII. Творчість Шевченка. „Кобзар”. XXIX. Шевченкова творчість. “Кобзар”, “Гайдамаки”. XXX. Шевченкова творчість. „Три літа”. XXI. Шевченкова творчість. “Невольничча муза”. Останні поезії. XXXII. Російські повісті Шевченка. XXXIII Форма Шевченкової поезії // Зеров М. Твори: В 2-х т. - Т. 2. - К., 1990. – С. 145-184.
46. “Зоре моя вечірняя...”: Т.Г. Шевченко й одвічна жіноча таїна. – К., 2002.
47. Івакін Ю. Коментар до “Кобзаря” Т. Шевченка. Поезії 1847-1861 рр. – К., 1968.
48. Івакін Ю. Коментар до “Кобзаря” Т. Шевченка. Поезії до заслання. – К., 1964.
49. Івакін Ю. Нотатки шевченкознавця. – К., 1986.
50. Івакін Ю. Поезія Шевченка періоду заслання. – К., 1984.
51. Івакін Ю. Сатира Т.Г. Шевченка. – К., 1959.
52. Івашків В. Українська романтична драма 30-80-х років XIX ст. – К., 1990. – С.63-72.
53. Климчук Л. Пророчий заповіт генія // Сучасність. – 2004. - №6. – С.93-96.
54. Ключек Г. Поезія Т. Шевченка: сучасна інтерпретація. – К., 1998.
55. Ключек Г. Поема Тараса Шевченка „Єретик” // Слово і час. – 2004. - №4. – С.18-24.
56. Ковтун Ю. Кохані жінки Шевченка: Тарасові музи. – К., 2004.
57. Кодацька Л. Художня проза Т.Г. Шевченка. - К., 1972.
58. Кониський О. Тарас Шевченко-Грушівський: Хроніка його життя. – К., 1991.
59. Коцюбинська М. Етюди про поетику Шевченка. – К., 1990.
60. Ласло-Куцюк М. Творчість Шевченка на тлі його доби. – Бухарест, 2002.
61. Лисюк Н. Фольклорне підгрунтя поеми „Сон” // Слово і час. – 2004. - №4. – С.36-42.
62. Лубківський Р. Богорівний – бо правдомовний (Т. Шевченко і сучасність). – Л., 2002.
63. Луцький Ю. Між Гоголем і Шевченком. – К., 1998.
64. Мамедова О. Інтерпретація балади Т. Шевченка „Причинна” з погляду позицій естетики романтизму // Українська література в загальноосвітній школі. – 2004. - №7. – С.2-4.
65. Матеуш В. “Сон” Шевченка: Дійсність і сновидіння. – Хм., 2003.
66. Матеуш В. Матеріалізм. Роздуми про світогляд Т. Шевченка. – Хм., 2001.
67. Михед П. „Молюсь, Господи, внуши їм уст моїх глаголи” (Уваги до вивчення теми „Шевченко-пророк”) // Сучасність. – 2004. - №3. – С.113-125.
68. Мейзерська Т. Проблеми індивідуальної міфології: міфотворчість Шевченка. – Одеса, 1997.
69. Мовчанюк В. Медитативна лірика Т.Г. Шевченка. – К., 1993.
70. Назаренко М. Поховання на могилі (Шевченко, якого знали). – К., 2006.
71. Нахлік Є. Доля – Los – Судьба: Шевченко і польські та російські романтики. – Л., 2003.

72. Нахлік Є. Із спостережень над поемою „Гайдамаки” // Слово і час. – 1998. - №6. – С.36-40.
73. Новиченко Л. Лірика Тараса Шевченка // Слово і час. – 2003. - №3. – С.3-17.
74. Огієнко І. Т.Шевченко. – К., 2003.
75. Одарченко П. Світова слава Шевченка: Т.Г.Шевченко в світлі світової критики. – Чикаго, 1964.
76. Пасічник О. Вічні образи в малярській спадщині Т.Шевченка // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 1996. - №9. – С.44-46.
77. Пахаренко В. Незбагнений апостол: Світобачення Шевченка. – Черкаси, 1999.
78. Половина О. Конфлікт у баладі [Т.Шевченка] // Слово і час. – 1999. - №6. – С.63-66.
79. Приходько П. Поема Т.Г.Шевченка „Сон” („У всякого своя доля”). – К., 1957.
80. Приходько П. Шевченко і український романтизм. – К., 1963.
81. Прицак О. Шевченко – пророк. – К., 1993.
82. Радущкий В. “Псалми Давидові” Тараса Шевченка очима перекладача // Сучасність. - 1994. - №3. - С.148-157.
83. Раєвський С. Життя і творчість Т.Шевченка-художника. – Харків, 1939.
84. Сверстюк Є. Бог у Шевченковому житті і слові // Сучасність. – 1994. - № 5.– С. 99-106.
85. Сверстюк Є. Шевченко і час. – К., 1996.
86. Семків Р. Шевченків „Сон” („У всякого своя доля”): діалогічність, карнавальність // Слово і час. – 1999. - №7. – С.56-59.
87. Сидоренко О. Повесть „Близнець” в контексті духовних пошуків поета // Слово і час. – 1991. - №12. – С.68-73.
88. Слоновьська О. Царі й колоніальна політика Росії в поезії Т.Шевченка // Дивослово. – 1998. - №3. – С. 40-43.
89. Смаль-Стоцький С. Т.Шевченко: інтерпретації. – Черкаси, 2003.
90. Смілянська В. “Святим огненным словом...”: Тарас Шевченко: Поетика. – К., 1990.
91. Смілянська В. Поема “Марія” // Сучасність. – 1997. - № 3. – С.109-115.
92. Смілянська В. Стиль поезії Шевченка. – К., 1981.
93. Смілянська В., Чамата Н. Структура і смисл: спроба наукової інтерпретації поетичних текстів Тараса Шевченка. – К., 2000.
94. Степовик Д. Тарас Шевченко. Альбом. – К., 1984.
95. Сохацька Є. Тарас Шевченко в оцінках Віссаріона Белінського // Сохацька Є. На варті українства: Статті. – Кам”ян.-Под., 2004. – С.100-105.
96. Спогади про Тараса Шевченка. – К., 1988.
97. Сумцов Н. Сны Т.Г.Шевченка (К психологии художественного творчества) // Історія української літературної критики та літературознавства: Хрестоматія: У 3-х кн. – Кн.2. – К., 1998. – С.255-261.
98. Тихолоз Б. Апологія еросу в пізній ліриці Т.Шевченка та І.Франка // Сучасність. – 2005. - №3. – С.117-124.
99. Творчий метод і поетика Шевченка. – К., 1980.
100. Федченко П. Шевченко – Куліш і Костомаров у Кирило-Мефодіївському товаристві // Рад. літературознавство. – 1989. - №7. – С.29-36.
101. Франко І. „Наймичка” Т.Шевченка // Франко І. Збір. тв.: У 50-ти т. – Т.29. – С. 447-469.
102. Франко І. “Тополя” Т.Шевченка // Там само. – Т. 28. – С.73-88.
103. Франко І. Переднє слово до “Перебенді”// Там само.- Т. 27. – С.285-307.
104. Франко І. Про євангельські основи поеми Т.Шевченка „Марія” // Там само. – Т.39. – С.310-312.
105. Франко І. Темне царство // Там само. – Т. 26. – С.131-152.
106. Франко І. Шевченкова “Марія” // Там само. – Т.39. – С.300-309.
107. Хоткевич Г. Про Шевченка: З архівних джерел. – К., 1999.
108. Чамата Н. Ритміка Т.Г.Шевченка. – К., 1974.
109. Шевченківський словник: У 2-х т. – Т.1,2. – К., 1976-1977.
110. Шевченко і світ: Літературно-критичні статті. – К., 1989.
111. Шевченко Т. Документи та матеріали до біографії. 1814 – 1861. – К., 1982.
112. Шевчук В. “Personae verbum” (Слово і постасне): Розмисел. – К., 2001.

113. Шевчук В. Притча про блудного сина // Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К., 1990.
114. Яременко В. „Людей... і не прокляв!“ // Сучасність. – 2005. - №3. – С.108-116.

Поміркуйте над висловлюваннями:

Шевченко – епоха в історії українського народу.

Найвищі ідеї, найрадикальніші думки його доби зливаються в Шевченковій поезії нероздільно з народним змістом. Він є немов великий факел з українського воску, що світиться найяскравішим і найчистішим вогнем європейського поступу, факел, що освітлює цілий новітній розвиток української літератури.

І.Франко

Не знаю в літературі всесвітній поета, котрий представив би так високо і так щиро людський ідеал жінки-матері, як се вчинив Шевченко в своїх поемах “Відьма”, “Неофіти” і “Марія”. Не посвячення своєї людської індивідуальності для мужчини, але найвище напруження тої для діл милосердя, переможення власних терпінь, забуття власних ураз, де йде о службі високій і піднеслій в ідеї – добра загалу, добра людськості – то ідеал жінки, який полишив нам в спадщині Шевченко. Тож не диво, що найвищий дотеперішній здобуток людськості на полі моральнім, велику ідею любові до ближнього, сю основну ідею Християнства, Шевченко в повній мірі вважав ділом жєничини, - Марії, матері Ісусової.

І.Франко

Він (Т.Шевченко. – І.С.) був автором „містерій”, містиком, пророком, ясновидом, післанцем незримих вищих сил, які – вірив – були тісно пов’язані і з нашою душею, і з земським світом, без діяння яких не збагнути Доля ні людини, ні нації; з якими він через ревелаяцій пророчі шукав контакту, з якими радився; які дають народам силу Духа, без якого нема сили фізичної, без якого гинуть і пропадають культури, цивілізації, держави і нації.

Д.Донцов

У гніві він - пророк, у покірливості – як апостол, його ласка переходить у молитву, його лагідність – подвиг любові і прощення; кожне почуття він доводить до пафосу і релігійний у кожному своєму слові, іншим і не може бути великий національний поет, жрець і жертва свого народу, облагороджуваний, піднесений, він втілював у красу і святиню все, що створила його батьківщина.

К. Чуковський

Шевченко один з небагатьох поетів, які не вміють писати фальшиво.

Г.Грабович.

Для Шевченка, в його поезії, було ніби дві України: Україна як неминуща основа і Україна як історичний момент. Україна-мати і Україна блудна. Україна непорочна і Україна „розбещена”. Україна „лицарів” і Україна „рабів, підніжків”. Цю другу, історично спотворену й історично минущу Україну він бичував і проклинав заради першої – України матірної, України неминущої. Синів – заради матері.

І.Дзюба

Фактично, весь „Кобзар” не що інакше, як бесіда зі Всевишнім, спершу лише запитання, як-от у „Причинній”, згодом і відповіді – прямі або в запитаннях, підтекстові. Бєсєда ця настільки відверта, що декому навіть здається в певних місцях святотатською чи й богоборчою. Проте пам’ятаймо думку знаного теолога І.Ортинського: „Людина може говорити. Якщо вона дійсно говорить з Богом, то немає нічого, чого б вона не сміла йому сказати”.

В.Пахаренко

Тарас Шевченко – це символ не лише країни, але й всіх, хто бореться за свою гідність будь-де в світі. Тарас Шевченко був рабом, що возлюбив свободу і виборів її. Вірші Шевченка завжди залишаються щирим виявом українського ества, виявом страждань і відваги його народу. Його поезія створювалась на мотивах, що дорогі не лише Україні, а й усьому людству. Коли Шевченко осіває родючі українські землі, він славить красу всієї планети. Коли говорить про важку працю і бідність українських селян, він думає про трударів усього світу, коли ж милувався тими, хто дорогий його серцю, ми уявляємо людей, яких любимо.

М.Б.Малруні, прем'єр-міністр Канади

ТЕМА 3. Творчість Марка Вовчка (Марії Вілінської) (1833 – 1907)

План

1. Світогляд письменниці, інтелектуальний діапазон творчості.
2. Марко Вовчок у літературному оточенні.
3. "Народні оповідання" як якісно нове явище в українській прозі:
 - а) основні цикли;
 - б) розвиток оповідної манери;
 - в) антикріпосницьке спрямування творів;
 - г) поєднання реалістичних і романтичних принципів у родинно-побутових оповіданнях.
3. Соціальна повість "Інститутка". Антиномія „воля – неволя” у повісті.
4. Повість "Три долі": перехід письменниці до нової художньої манери, заснованої на психологізмі.
5. Російськомовна проза письменниці. "Рассказы из народного русского быта" у зв'язку з українською проблематикою попередніх творів.
6. Жанр казки у творчості Марка Вовчка. Історико-героїчна тема та особливості її художнього втілення ("Кармелюк", "Невільничка").
7. Журналістська, публіцистична, перекладацька діяльність Марка Вовчка.

Тексти

Сестра. Козачка. Одарка. Чари. Сон. Горпина. Викуп. Отець Андрій. Свекруха. Максим Гримач. Данило Гурч. Інститутка. Павло Чорнокрил. Три долі. Ледащиця. Два сини. Маша. Катерина. Игрушечка. Купеческая дочка. Дев'ять братів і десята сестриця Галя. Кармелюк. Невільничка. Ведмідь. Маруся. Живая душа. Записки причетника.

Література

1. Бернштейн М. „Записки причетника” Марко Вовчок. Послесловие // Марко Вовчок. Записки причетника. – К., 1955. – С.364-385.
2. Білецький О. Українська проза першої половини XIX ст. // Білецький О. Від давнини до сучасності. – Т.1. – К., 1960.
3. Бойчук А. Українська сатира II половини XIX ст. – К., 1972. – С.33-111.
4. Борщевский Ф. Русские романы Марка Вовчка. – Запорожье, 1957.
5. Грицай М. Марко Вовчок. Творчий шлях. – К., 1983.
6. Денисюк І. Повернення легендарної „Марусі” // Денисюк І. Літературознавчі та фольклористичні праці: У 3 т., 4 кн. – Т.І. Кн. 1. – К., 2005. – С.379-395.
7. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст. – К., 1999. – С.39-89.
8. Добролюбов М. Риси для характеристика руського простолуду // Марко Вовчок у критиці: Збірник статей, рецензій, висловлювань. – К., 1955. – С. 53-123.
9. Дорошкевич О. "Народні оповідання" Марка Вовчка // Реалізм і народність української літератури XIX ст. – К., 1986.

10. Засенко О. Марко Вовчок і зарубіжні літератури. – К., 1959.
11. Засенко О. Марко Вовчок. – К., 1964.
12. Зеров М. Українське письменство XIX ст.: XL. Марко Вовчок. XLI. Марко Вовчок. Творчість. XLII. Критика про Марка Вовчка // Зеров М. Твори: В 2-х т. - Т.2. - К., 1990. – С.224-235.
13. Крутікова Н. Гоголь та українська література. – К., 1957. – С.421-436, 529-542.
14. Крутікова Н. Сторінки творчого життя (Марко Вовчок в житті і праці). – К., 1965.
15. Лобач-Жученко Б. Літопис життя і творчості Марка Вовчка. – К., 1969.
16. Лобач-Жученко Б., Брандіс Є. Перекладацька діяльність Марка Вовчка // Марко Вовчок: Статті і дослідження. – К., 1985. – С.156-209.
17. Мішук Р. Українська оповідна проза 50-60-х рр. XIX ст. – К., 1978. – С.41-50, 76-84, 141-147, 152-154, 167-173, 176-181, 188-208.
18. Нахлік Є. Українська романтична проза 20 – 60-х рр. XIX ст. – К., 1988. – С.143-167, 228-252.
19. Незвідський А. Російські романи й повісті Марка Вовчка. – Одеса, 1961.
20. Незвідський А. Марко Вовчок: Семінарії. – К., 1981.
21. Погрібний А. Зорі немеркнучої спалах (Марко Вовчок) // Погрібний А. Літературні явища і з’яви. – К., 2007. – С.408-435.
22. Сиваченко М. Текстологічний аналіз “Народних оповідань” Марка Вовчка // Сиваченко М. Літературознавчі та фольклористичні розвідки. – К., 1974.
23. Три долі: Марко Вовчок в українській, російській та французькій літературі / Упор. В.Агєєва. – К., 2002.
24. Франко І. Марія Маркович (Марко Вовчок). Посмертна згадка // Франко І. Збір. тв.: у 50 т. – Т.37. – С.276-279.

Поміркуйте над висловлюваннями:

Залишаються люди, значно сильніші за мене талантом. З них я не вважаю незручним назвати Марка Вовчка. Це талант сильний, прекрасний... То люди однієї кар’єри з Діккенсом, Жоржем Сандом...

М.Чернишевський

В українській прозі 60-х років Марку Вовчку належить центральне місце. На думку Тургєнєва, вона є осередком (“украшением и средоточием”) невеличкого гуртка петербурзьких “малороссов” 1858-1859 років. Її твори поряд з Шевченковими репрезентували українське письменство в очах тогочасного російського читача, перекладалися російською мовою і відзначені корифеями російської літератури XIX століття – шана, якої не призначено ні одному українському письменникові, крім Шевченка.

М.Зеров

Малюнки жінок і дівчат-кріпачок, як українські, так і московські, - се старанні і глибоко правдиві психологічні й соціальні студії. З простотою, красою і ніжністю її мови й стилю в’яжеться нерозривно її ніжна любов до всіх нещасних і страждущих, а особливо до найбільш бідних, до жінок. Вона вміє не лише сама відчувати їх горе, але також віднайти основу і дати їй простий і ясний вислов, що сильно хапає за серце читача.

І.Франко

Марко Вовчок “завжди вміє надати своєму викладові наївності і чарівності народної мови, яку ми зустрічаємо в мові наших стародавніх казок і легенд... Марко Вовчок наближається до народної поезії не лише зовнішньою формою своїх оповідань, але й усіма своїми літературними прийомами; він розповідає як простий очевидець, близький до зображуваних осіб поняттями і освітою, поділяє їх простодушні вірування і заботи.

співчуває їх горю і радості; ми не бачимо особи автора, ніде не висловлює він своїх думок і почуттів, ніде не виділяється з тієї сфери, яку описує”.

Д.Писарєв

Марко Вовчок – талант переважно гуртовий, що схоплює прикмети мас, а не осіб, що вмiє накидати загальну картину масового руху, вмiє виразно виявити середнiх людей психологiю, та не вмiє iндивiдуалiзувати своїх героiв. Через те так невдатно й виходять у нього люди з мiцною волею, з дужею iндивiдуальнiстю, з кипучою натурою i так гарно – отi дрiбнi люди гурту, а з-межи них найкраще жiночi образи.

С.Єфремов

ТЕМА 4. Життєвий і творчий шлях Леоніда Глібова (1827 – 1893)

План

1. Просвітницький характер культурно-освітньої діяльності Л.Глібова.
2. Жанр байки у творчості Л.Глібова:
 - a) два періоди у творчості байкаря;
 - b) “націоналізація” міжнародного байкового фонду фавул;
 - c) широта тематики: соціальні, морально-етичні, теми судочинства, освіти, виховання;
 - d) національний колорит;
 - e) образ оповідача;
 - f) традиції і новаторство байкаря у освоєнні жанру.
3. Лірика Л.Глібова: мотиви й образи, елегійно-романсовий характер, жанрова своєрідність, спорідненість з народним мелосом.
4. Твори Л.Глібова для дитячого читання: байки, загадки, віршована казка, акровірші.

Тексти

Вовк і Ягня. Вовк і Кіт. Лебідь, Щука і Рак. Дві бочки. Щука. Синиця. Мишача рада. Лев та Миша. Гадюка і Ягня. Горлиця й Горобець. Лев на облаві. Лев-дідуган. Мандрівка. Ведмідь-пасічник. Вовк та Зозуля. Хмара. Громада. Квіти. Коник-стрибунець. Мірошник. Охрімова свита. Цуцик. Зозуля й Півень. Лисиця-жалібниця. Перекотиполе. Цяцькований Осел. Мальований Стовп. Шелестуни.

Думка (“Турбується наш невсипущий світ...”). Зірнька. Не плач, поет! Розмова. Миколі Лисенкові. Над Дніпром. Журба. Nosturno. У степу. Під калиною. Моя веснянка. Пташка. Веснянка. Зимня пісенька. Щедрівка. Квіткове весілля. Дуля. Загадки й відгадки. Акростихи.

Література

1. Бондар М. Леонід Глібов: негативи, позитиви, маски // Слово і час. – 1997. - №4. – С.52-61.
2. Бондар М. Поезія пошевченківської епохи. Система жанрів. – К., 1986. – С.227-235, 240-242.
3. Гур’єв Б. Леонід Глібов. – К., 1965.
4. Гур’єв Б. Леонід Іванович Глібов // Глібов Л. Твори. – К., 1962. – С.3-27.
5. Деркач Б. Жанр байки в українській літературі // Українська байка. – К., 1983.
6. Деркач Б. Крилов і розвиток жанру байки в українській дожовтневій літературі. – К., 1977. С.190-296.
7. Деркач Б. Леонід Глібов. Життя і творчість. – К., 1982.
8. Зубков С. Видатний байкар // Глібов Л. Вибрані твори. – К., 1969. – С.5-22.
9. Колесник П. Творчість Леоніда Глібова // Глібов Л. Твори: У 2 т. – Т. 1. - К., 1974. — С.5-25.
10. Лобас Л. П’єси Леоніда Глібова // Рад. літературознавство. – 1977. - № 4. – С.34-40.
11. Пільгук І. Леонід Глібов (До 150-річчя з дня народження). – К., 1977.
12. Сиваченко М., Деко О. Леонід Глібов. Дослідження і матеріали. – К., 1969.

Поміркуйте над висловлюваннями:

Вічність байки впливає саме з того, що складові частини її образів децю звільнені від всякої випадковості і настільки зв'язані між собою, що важко піддаються зміні. Далі, вічність її впливає з того, що ці згуртовані образи здатні на першу вимогу стати спільною схемою сплутаних явищ життя, бути їх поясненням.

О.Потебня

Його (Глібова) призначення високе, і в іншому суспільстві, за інших обставин він був би незрівнянний естетичний критик і поет.

П.Куліш

Байки Глібова наскрізь перейняті українським колоритом. Хоча він часто бере загальносвітлові теми, не раз оброблені байкарями всього світу, але завжди вміє прибрати їх у оригінальне обличчя, розроблене й видержане до найменшої рисочки в національно-українських рисах... Обставини селянського життя, всі розмови, жарти, приказки – все це ніби живцем схоплено в українській хаті.

С.Єфремов

Головна заповідь нашого байкаря – "кохайте щиро правдоньку", і це він мало не кожною своєю байкою підкреслює, виставляючи й доводячи всіма сторонами оту потребу жити по правді. Цей етично-гуманний настрій ще більше додає вартості творам талановитого українського байкаря, якого ніхто ще не перевершив у нас у цій сфері поезії.

С.Єфремов

...байкарі всіх часів і народів значною мірою черпають сюжети своїх творів із спільної міжнародної скарбниці, і оригінальність байки виявляється не стільки в самобутності її сюжету, скільки в особливостях його обробки і застосування.

В.Крекотень

ТЕМА 5. Поетична творчість Степана Руданського (1834 – 1873)

План

1. Драматизм життєвої та літературної долі С.Руданського.
2. Жанрово-стильове розмаїття творчості:
 - а) балади ("небилиці"): традиції романтичної школи, інтерпретація фольклорних сюжетів;
 - б) лірика ("пісні"): мотиви відчуження особистості від світу, сирітства, самотності, фольклорна поетика "пісень";
 - с) гуморески ("співомовки"): жанрова специфіка, художнє опрацювання народних анекдотів. Образ позитивного героя.
3. Модифікації жанру поеми у творчості С.Руданського ("Байки світові (Лірникові думи)", "Цар Соловей", цикл поем "Мазепа...").
4. Перекладацька діяльність С.Руданського.

Тексти

Вечорниці. Два трупи. Упир. Люба. Хрест на горі. Розмай. Купці. Тополя. Верба.
„Сиротина я безродний...”. Мене забудь. Могила. Пісня („Повій, вітре, на Україну”). П’яниця.
Ти не моя. Студент. Наука. Гей, бики! До дуба. Над колицкою. До дядька Прохора-коваля. До України. Псалом 136. Моя смерть. Сербська пісня.
Вір не вір, а не кажи: „брешеш”. Гуменний. Кому чого бракує. Добре торгувалось. Гусак.
Почому дурні? Не вчорашній. Два рабини. Циган з хроном. Балта. Москаль з полотном. Пан і Іван в дорозі. Піп на пуці. Баба в церкві. Лист. Запорозькі шори. Ахмет III і запорожці.
Цар Соловей. Байки світові (Лірникові думи). Мазепа, гетьман український. Іван Скоропада.
Павло Полуботок. Вельямін. Павло Апостол. Мініх.

Чумак.

Література

1. Бондар М. Поезія пошевченківської епохи. Система жанрів. – К., 1986. – С.43-47, 74-79, 152-154, 167-171, 238-259.
2. Герасименко В. Степан Руданський. Життя і творчість. – К., 1985.
3. Гончарук М. Народний поет // Руданський С. Співомовки. – К., 1988. – С.5-29.
4. Єфремов С. Історія українського письменства. – К., 1995. – С.415-419.
5. Історія української літератури: У 3-х кн. – Кн.2. – К., 1996. – С.165-181.
6. Колесник П. Степан Руданський. – К., 1971.
7. Колесник П. Степан Руданський // Руданський С. Співомовки. Переклади та переспіви. – К., 1985. – С.5-24.
8. Пільгук І. Степан Руданський. – К., 1956.
9. Приходько І. Українські класики без фальсифікацій. – Харків, 1997. – С.6-34.
10. Сиваченко М. Студії над гуморесками Степана Руданського. – К., 1979.
11. Степан Руданський. Поет, лікар, громадянин. — К., 2009.
12. Франко І. До студій над Ст. Руданським // Франко І. Збір. творів: У 50 т. – Т. 28. – С.219 – 222.
13. Франко І. Студії над Степаном Руданським. „Ні зле, ні добре” // Там само. – Т. 28. – С.299 – 303.
14. Цеков Ю. Степан Руданський. Нарис життя і творчості. – К., 1983.

Поміркуйте над висловлюваннями:

Коротке життя Степана Руданського нагадує драму, що пройшла десь за кулісами історії, ніким, здавалося б, не помічена, ніде не занотована за життя письменника.

П. Колесник

Не сміхун він, а козак-невмірака, невгнутий лицар українського слова.

Б.Лепкий

І.Франко розглядає поезію С.Руданського як достойне завершення тієї школи романтиків, яка виникла в Харкові до Шевченка і незалежно від нього, але розвивалася далі з урахуванням його появи, як своєрідний “перехід від тих перших орачів до свободної та суто ліричної музи Шевченка”.

...короткі епічні анекдоти, котрих сюжет взятий з уст народу й прибраний у легеньку, сказати б можна, куцу форму народної коломийки, саме у цих творах поет виявив усі прикмети свого таланту.

І.Франко

Гірка ... доля Руданського й як поета. В ходячій репутації з нього зроблено якогось веселого, безжурного шибайголову, що сміявся на потіху веселим людям у своїх приказках чи співомовках... Але нічого не може бути облуднішого й образливішого над цю ходячу репутацію: трудно знайти песиміста більшого за цього неначе веселого поета.

С.Єфремов

ТЕМА 6. Літературна творчість Анатолія Свидницького¹ (1834 – 1871)

План

1. Типовість біографії українського “інтелігентного пролетаря” з “гайдамацькими” (М. Драгоманов) ідеями.
2. Поетичні спроби А. Свидницького: мотиви і образи, жанрово-стилістичні особливості.
3. Фольклорно-етнографічні нариси “Злий дух”, “Відьми, чарівниці й опирі”, “Великдень у подолян”.
4. Роман “Люборацькі” як перший в українській літературі соціально-психологічний роман:
 - a) історія написання та видання;
 - b) проблематика твору;
 - c) система образів, прийоми їх типізації та індивідуалізації;
 - d) композиція;
 - e) мовно-стильові особливості;
 - f) І. Франко про художній напрям, стильові особливості роману.

Тексти

Люборацькі.

Злий дух. Відьми, чарівниці й опирі. Великдень у подолян.

Вже більше літ двісті... Україно, мати наша... В полі доля стояла...

Два упрямых. Жебраки. Пачковозы. Гаврусь и Катруся.

Література

1. Власенко В. Про жанрові дефініції великих форм української доживотної прози // Рад. літературознавство. – 1986. - №10. – С.33-43.
2. Герасименко В. Анатолій Свидницький. – К., 1959.
3. Гречанюк С. ...То для мене школа правди і любові (До 150-річчя з дня народження Анатолія Свидницького // Українська мова і література в школі. – 1984. - №9. – С.20-26.
4. Данюк Н. Метод психологізації у творчості Анатолія Свидницького // Слово і час. – 2005. - №6. – С.80-83.
5. Жук Н. Анатоль Свидницький. Літературний портрет. – К., 1987.
6. Зеров М. Від Куліша до Винниченка: Анатоль Свидницький, його постать і твори // Зеров М. Твори: У 2 т. – Т. 2. - К., 1990. – С.323-358.
7. Зеров М. Свидницький і „Люборацькі” // Зеров М. Українське письменство. – К., 2003. – С.886-917.
8. Крутікова Н. Гоголь та українська література. – К., 1957. – С.436-446.
9. Мацевич А. Анатолій Свидницький. – К., 1984.
10. Міщук Р. Письменник із “орлиним пером” // Свидницький А. Люборацькі. – К., 1984. – С.5-23.
11. Сиваченко М. Анатолій Свидницький і зародження соціального роману в українській літературі. – К., 1962.
12. Франко І. Анатоль Патрикійович Свидницький (уваги до його “Люборацьких”) // Франко І. Збір. творів: У 50 т. – Т.27. – С. 7-8.
13. Хропко П. Анатолій Свидницький // Свидницький А. Роман. Оповідання. Нариси. – К., 1985. – С. 5-26.
14. Шкандрій М. Денаціоналізація як трагедія: “Люборацькі” Анатолія Свидницького // Шкандрій М. В обіймах імперії: Російська і українська література новітньої доби. – К., 2004. – С.236-246.

Поміркуйте над висловлюваннями:

¹ Псевдонім *Патриченко*

А.Свидницький належить “до тих талановитих, а нещасливих людей, котрих чи то життя, чи то зла доля ламають у цвіті літ, не давши вповні розквітнути їх талантові, не давши покласти їм до діла те знання, яке вони в житті здобули, ані щирю любов, котрою їх душа горіла в найкращих хвилях життя”

І.Франко

...главный интерес и ... центр тяжести повести („Люборацькі” - І.С.) заключается не в фабуле и не в судьбе выведенных в ней лиц, подавляющей читателя чрезмерным трагизмом развязки, составляющей ... едва ли не единственное слабое место в этой прекрасной во всех отношениях хронике, а совершенно в другом. Интерес «Люборацких» заключается в глубоко задуманной и прекрасно выполненной автором художественной картине, представляющей правдивую, яркую характеристику быта духовенства на Подоллии в I половине истекшего столетия в связи и зависимости с общими культурно-историческими и социально-экономическими условиями и факторами жизни...

Ф.Матушевський

Хроніка його - ... се перша широка проба української повісті на тлі сучасних суспільних відносин і зараз – сміло можна сказати – одна з кращих проб з-поміж усіх, які досі маємо на тім полі...

І.Франко

У формі „семейної хроніки” Свидницький дав напрочуд гарну, яскраву картину, що показує розпад старих побутових форм на правобережній Україні під час переступного моменту в нашому національно-громадському житті. Старий патріархальний побут у близьких до народу сферах ... руйнується всіма сторонами; нове щось надходить, а що саме – чи ж розбірно було темним, несвідомим людям? А тим часом треба було успішатись за віком, інкше-бо віз часу не помилує і всіма колесами переїде... Таких переїханих і розчавлених маємо в хроніці Свидницького цілу колекцію, і очевидно сім”я Люборацьких не єдиною була сім”єю, а типовою за наших обставин, коли наука й інші умови одривали й одривають людей од рідного ґрунту, рідного коріння й кидають виснажених і знесилених на бездоріжжя...

С.Єфремов

Автор “Люборацьких” займає якусь середню позицію між оповідачами – “об”єктивістами та “суб”єктивістами”. Його мова, безперечно, ще має характер усного “сказа”. Фрази короткі, і кожна з них розпадається на кілька невеличких груп, по два-три слова, об’єднаних інтонаційно. Всі повороти фрази немов умотивовані рухом асоціацій уявного оповідача. Але кому вложено в уста цю розповідь?.. Свидницький ні під кого не підробляє свого оповідача, нікому в уста його не вкладає. Він пише так, як би сам при нагоді розповів історію вигаданого героя невеличкому гурткові своїх миргородських знайомих... У цій розповідній манері, не завдаючи собі зайвих труднощів з шуканням книжно-описових конструкцій, він подає і портрет, і пейзаж.

М.Зеров

ТЕМА 7. Життєвий і творчий шлях Пантелеймона Куліша¹

(1819 – 1897)

План

1. Життєвий і творчий шлях. Участь у Кирило-Мефодіївському товаристві.
2. Історичні та культурологічні погляди П.Куліша:

¹ Псевдоніми *Вешняк, Гладкій штаб-лекарь, Горницький, Гурзурдяцько, Забоцень Петро, Іродчук, Казюка Панько, Кулеш Нечипор, Ломусь, Макаров, Небреха Панько, Необачний Н., Прач Опанас, Ратай Павло, Хуторянин та ін.*

- а) концепція негативного впливу козацьких повстань на розвиток української державності і культури;
 - б) сковородинівська теорія самопізнання у системі націотворчих поглядів письменника;
 - с) Біблія як основний світоглядний орієнтир П.Куліша.
3. Рання проза: мотиви, сюжети, жанри.
 4. “Чорна рада” як перший україномовний історичний роман:
 - а) фольклорні та літературно-історичні джерела;
 - б) авторська позиція, роль і місце художнього вимислу;
 - с) сюжетно-композиційна двоплановість роману;
 - д) історіософія роману, його національно-політична пафосність, полемічність.
 5. Поетична творчість:
 - а) збірка “Досвітки” (1862), її просвітницько-народницький характер;
 - б) втілення ідеї культурництва, просвіти у збірці “Хуторна поезія” (1882),
 - с) художнє освоєння біблійних сюжетів у збірках “Досвітки” (1862), “Дзвін” (1893), у циклі “Із псалтира”.
 6. Ліро-епічні поеми П.Куліша.
 7. Перекладацька діяльність письменника. Збірка „Позичена кобза” (1897).
 8. Внесок П.Куліша у національну літературознавчу науку.

Тексти

Орися. Дівоче серце. Гордовита пара. Січові гості. Мартин Гак.

Листи з хутора.

Чорна рада.

Колії. Байда, князь Вишневецький. Іродова морока.

Магомет і Хадиза. Куліш у пеклі. Маруся Богуславка. Дон-Жуан. Грицько Сковорода.

Заспів. Народна слава. Солониця. Кумейки. Дунайська дума. Старець. Святиня. З того світу. Люлі-люлі. Настуся. Великі проводи. Варфоломеєві Шевченку. До кобзи. Рідне слово. На двадцять роковин великого похорону. Слово правди. Пророк. Псалтирна псальма. До Шекспіра. До рідного народу. Варіація першої Давидової псальми. Молитва. На сповіді. До Шевченка. Національний ідеал. На чужій чужині. До Тараса на небеса. Козацький жаль. Побоянщина. Стою один. Піонер. Поетові „Благословляю час той...”.

Об отношении малороссийской словесности к общерусской. Взгляд на малороссийскую словесность по случаю выхода в свет книги „Народні оповідання” Марка Вовчка. Григорій Квітка (Основ”яненко) і його повісті. Приказки Гребінки. Передне слово до громади. Характер и задача украинской критики. Слово над гробом Шевченка. Простонародность в украинской словесности.

Література

1. Багрій Р. Шлях сера Вальтера Скотта на Україні... - К., 1993.
2. Бернштейн М. Пантелеймон Куліш // Історія української літературної критики. – К., 1988. – С.123-137.
3. Бетко І. Філософська поезія Куліша // Філософ. і соціол. думка. – 1994. - № 11-12. – С.110-120.
4. Бойко М. П.Куліш: Осмислення творчого спадку. – Дніпродзержинськ, 1997.
5. Бондар М. Поезія пошевченківської епохи: система жанрів. – К., 1986. – С.133-136, 263-269.
6. Бунчук Б. Еволюція віршування П.Куліша. – Чернівці, 2002.
7. Вертій О. Пантелеймон Куліш і народна творчість. – Тернопіль, 1998.
8. Владимірова В. «Етнографічні та історичні істини» (два типи дискурсу Пантелеймона Куліша) // Слово і час. — 1998. — №11. — С.58-61.
9. Владимірова В. Пантелеймон Куліш – дослідник української літератури. – К., 2002.
10. Гончарук П. Суспільно-політичні та історичні погляди П.Куліша. – К., 2006.
11. Гречанюк Ю., Нямцу А. Проблеми історизму і традиції в літературі XIX-XX ст. – Чернівці, 1997. – С.35-44.
12. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст. – К., 1999. – С.39-89.

13. Дорошкевич О. Куліш. “Чорна рада” // Реалізм і народність української літератури XIX ст. – К., 1986. – С.51-62.
14. Жулинський М. “У праці каторжній, в трагічній самоті” // Куліш П. Твори: У 2 т. – Т.1. - К., 1989.
15. Зеров М. Від Куліша до Винниченка: Поетична діяльність Куліша // Зеров М. Твори: У 2 т. – Т. 2. - К., 1990. – С.247-293.
16. Зеров М. Українське письменство XIX ст.: XXXIV. Пантелеймон Куліш. Біографічні праці й канва. XXXV. Куліш: „Михайло Чарнишенко” та „Україна”. XXXVI. Куліш: „Чорна рада”. XXXVII. „Досвітки”. Літературна діяльність Куліша в 70-90-х рр. // Зеров М. Твори: В 2-х т. – Т. 2. - К., 1990. – С.185-213.
17. Єфремов С. Без синтезу. До життєвої драми Куліша // Єфремов С. Літературно-критичні статті. – К., 1993. – С. 216-234.
18. Івашків В. Українська романтична драма 30-80-х років XIX ст. – К., 1990. – С.106-133.
19. Калениченко Н. Українська література XIX ст.: Напрями, течії.- К., 1977. – С. 153-156, 181-186.
20. Козачок Я. Невичерпне джерело для романів історичних: З творчої лабораторії Пантелеймона Куліша. - Тернопіль, 1997.
21. Ковлік С. Духовність драматургії П.Куліша. – К., 2004.
22. Кравченко О. Пантелеймон Куліш. Життя, віддане просвітництву: монографія. — Умань, 2009.
23. Куліш П. Щоденник. – К., 1993.
24. Маковей О. Панько Куліш. Огляд його діяльності. – Львів, 1990.
25. Нахлік Є. Апокаліпсис Пантелеймона Куліша // Вітчизна. – 1990. - № 10. – С.168-174.
26. Нахлік Є. Пантелеймон Куліш і “Руська трійця”: До проблеми ідеологічних шукань серед української інтелігенції XIX ст. – Львів, 1994.
27. Нахлік Є. Пантелеймон Куліш. – К., 1989.
28. Нахлік Є. Позитивізм у рецепції Пантелеймона Куліша // Філософ. і соціол. думка. – 1994. - №11-12. – С.121-142.
29. Нахлік Є. Українська романтична проза 20-60-х років XIX ст. – К., 1988. – С.93-136, 181-189, 213-227.
30. Панченко В. Олександрівська “лабораторія” Пантелеймона Куліша // Панченко В. Магічний кристал: Сторінки історії українського письменства. – Кіровоград, 1995. – С.5-19.
31. Пільгук І. Поетична творчість Пантелеймона Куліша // Куліш П. Поезії. – К., 1970. – С.3-48.
32. Пільгук І. Пантелеймон Куліш // Куліш П. Вибрані твори. – К., 1969. – С.3-45.
33. Пулюй – Куліш. Подвижники Нації. – К., 1997.
34. Рокіцький О. Перший повний український переклад Біблії (П.Куліш, І.Пулюй, І.Нечуй-Левицький) // Пам’ять століть. — 2002. — №4. — С.59-67.
35. Сірка Й. Історичний аспект двомовності в українській літературі XIX ст. На прикладі творчості П.Куліша. — Ужгород, 2008.
36. Творчість та ідеологічні шукання Пантелеймона Куліша. – К., 2000.
37. Федченко П. Шевченко, Куліш і Костомаров у Кирило-Мефодіївському товаристві // Рад. літературознавство. – 1989. - №7. – С.29-36.
38. Франко І. “Хуторна поезія” П.Куліша // Франко І. Збір. творів: У 50 т. – Т.26. – С.161-179.

Поміркуйте над висловлюваннями:

Основний принцип було ніби ним (П.Кулішем. – І.С.) знайдено в ранні роки життя. Це був принцип романтичний і християнський заразом, і від цього принципу Куліш не відхилився аж і в найостанніші роки життя. Цей основний принцип є принцип подвійності людини, двох природ, двоякого єства душі.

Д.Чижевський

Наділений великим талантом, але ще більшою амбіцією, Куліш протягом свого довгого життя переходив найрізніші зміни, топтав найрізніші сліди, виступав у

найрізніших ролях і полишив по собі багату літературну спадщину, в якій, обік цінного, було багато схибленого, багато суперечностей, а майже ніщо не викінчене так, як би можна було надіятися від його великого таланту.

І.Франко

П.Куліш сподівався виробити засоби і шлях витворення цілісного організму нації через розвиток культури. Мрійучи про нове справедливе співжиття людей, він, слідом за Сен-Сімоном, вважав, що без людей мистецтва, без людей з багатою уявою, інтелектуально підготовлених, творчих установити нову систему суспільного впорядкування за благородними принципами справедливості й достатку неможливо.

М.Жулинський

Роль Куліша в історії української літератури і громадського руху 40-60-х рр., без сумніву, дуже велика. Візьміть першого-ліпшого письменника цієї доби, зацікавтесь будь-яким літературним підприємством, з"ясовуйте собі літературні смаки й ідеологію різних соціальних прошарувань інтелігенції – і ви не можете обминути імпазантної, диктаторської, але суттю своєю мінливої та компромісової постаті Куліша. Химерна його доля – від політичного заслання до співробітника реакційних часописів і автора антиреволюційних віршів і памфлетів не може не цікавити сучасного дослідника. А деякі формально-новаторські тенденції в українській прозі і поезії Куліша (головне в галузі жанру й ритмічних спроб) дозволяють нам внести певні корективи до народницьких оцінок тієї літературної доби.

О.Дорошкевич

Кулішеві, як гарячому Українцеві, при читанні романів Вальтера Скотта приходило на думку, що йому не треба було сягати в чужі краї; є в нього дома історія така, що тільки бери з неї теми і пиши! А він же ж тоді займався історією! От він і написав з великим розмахом та звичайними хибами молодого письменника історичний роман. У нім він виступає передовсім як учений молодий, історик, котрому всяка дрібничка з минувшини дорога... Саме тому очевидні романтичні видумки, які ідуть в суміш з поважними історичними дослідями.

О.Маковей

ТЕМА 8. Літературна творчість Олекси Стороженка (1806 – 1874)

План

1. Життєвий і творчий шлях письменника.
2. "Українські оповідання" (1863):
 - a) легендарний характер оповідань;
 - b) творче опрацювання фольклорних сюжетів;
 - c) фантастичний елемент;
 - d) ностальгічний елемент рефлексій і ліричних відчуттів.
3. Образ козака, гайдамаки у прозі О.Стороженка.
4. "Марко Проклятий" О.Стороженка:
 - a) фольклорно-легендарна основа;
 - b) історико-філософський сенс;
 - c) трагізм постаті українського Агасфера;
 - d) жанрова природа твору, особливості композиції та системи образів.
5. Російськомовна проза: роман-хроніка "Братья-близнецы", "Рассказы из крестьянского быта малороссиян".

Тексти

Се така баба, що чорт їй на махових вилах чоботи оддавав. Два брати. Вчи лінивого не молотом, а голодом. Дурень. Жонатий чорт. Скарб. Три сестри.
Кіндрат Бубненко-Швидкий. Закоханий чорт. Межигорський дід. Матусине благословення.
Чортова корчма. Вуси. Голка. Прокіп Іванович. Дорош. Мірошник.
Споминки про Микиту Леонтійовича Коржа.
Марко Проклятий.
Братья-близнецы.

Література

1. Бернштейн М. Журнал “Основа” і український літературний процес 50-х-поч.60-х років XIX ст. – К., 1959.
2. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст. – К., 1999. – С.39-89.
3. Зеров М. „Брати-близнята” (Історія й побут у Стороженковій повісті) // Зеров М. Українське письменство. – К., 2003. – С.745-764.
4. Зеров М. Українське письменство XIX ст.: XXXIX. Олекса Стороженко // Зеров М. Твори: В 2-х т. - Т.2. - К., 1990. – С.219-223.
5. Ішук А. Олекса Стороженко // Стороженко О. Твори: В 2-х т. – Т.1. - К., 1957. – С.5-18.
6. Крутікова Н. Гоголь та українська література (30-80 рр. XIX ст.). – К., 1957. – С.508-529.
7. Мішук Р. Українська оповідна проза 50-60-х років XIX ст. – К., 1978. – С.90-98, 227-232.
8. Нахлік Є. Українська романтична проза 20-60-х рр. XIX ст. – К., 1988. – С.137-142.
9. Пойда О. Олекса Стороженко: нарис життя і творчості. — Вінниця, 2008.
10. Пойда О. Роман “Марко Проклятий” // Слово і час. – 1995. - № 11-12. – С.23-27.
11. Приходько І. Козацький дух О.Стороженка // Березіль. – 2000. - №3-4. – С.173-181.
12. Репетуха С. «Марко Проклятий» - роман-експеримент (міфологічний аспект) // Січ. – 2006. - №9. – С.34-39.
13. Хропко П. Олекса Стороженко і його літературна спадщина // Стороженко О. Марко Проклятий. Оповідання. – К., 1989. – С.5-20.
14. Хропко П. Творчість Олекси Слісаренка в контексті української прози і літературно-критичної думки // Рад. літературознавство. – 1888. - №9. – С.15-23.
15. Шамрай А. Українські оповідання О.Стороженка // Стороженко О. Твори: В 2 т. – Т.І. - К., 1957.

Поміркуйте над висловлюваннями:

...своїм настроєм та поглядами найближче підходить до старого покоління людей, дарма що вся його літературна діяльність минала вже після Шевченка. Талановитий оповідач, неабиякий знавець народної мови, якою вмів орудувати просто по-мистецькому, Стороженко стояв якось осторонь од українського руху і як письменник жив здебільшого або в минулому, або в фантастичних вигадках кохався, ніби не маючи охоти взятись до списування того, що було перед очима.

С.Єфремов

О.Стороженко не зміг “виробити собі настільки ідейного способу думання і настільки глибокого розуміння людського життя, щоб із талановитого анекдотиста він міг зробитися дійсним художником”.

І.Франко

Оповідання О.Стороженка витримані “в легендарно-романтичних тонах”, “єдиний викінчений наш романтик в прозі”.

А.Шамрай

Письменник і в історичних документах, так само, як і в легендах, шукав не голої правди, а історичного героїзму, яскравих подій, що відповідали б його романтичному уявленню про героїчну старовину. Історія, легенда – це тільки матеріал, що дає

Формат: Список

Отформатировано: Русский (Россия)

Формат: Список

можливість письменникові відтворити прекрасний світ героїв, чарівне і фантастичне минуле, де дійсність легко переходила і помішувалась з фантастикою.

А.Шамрай

Повість эта в форме поэмы под названием «Марко Проклятый» - отверженный скиталец, которого за грехи не принимает ни земля, ни ад... Каждый народ имеет своего скитальца: французы – вечного жиды Сантенера, испанцы – Мельтона, у немцев – Кащей Бессмертный, а у нас – Марко. И, кажется, наи-то Марко заткнет за пояс всех скитальцев. Чтобы придать более живости и разнообразия поэме, я связал ее с войной 1648 года (восстание Хмельницкого). На сцене много исторических лиц: Еремия Вишневецкий, Кривонос, Павлюга, Гуня, Свит и многие другие.

О.Стороженко

Тема 9. Життєвий і творчий шлях Юрія Федьковича (1834 – 1888)

План

1. Громадська діяльність, світоглядні позиції Ю.Федьковича.
2. Поетична творчість:
 - a) мотиви і образи лірики;
 - b) розмаїття жанрів;
 - c) фольклорно-літературна основа поезики (жовнірська лірика, продовження традицій Т.Шевченка).
3. Національно-патріотичний пафос поем “Новобранчик” та “Дезертир”. Історизм поеми “Лук”ян Кобилиця”.
4. Прозові твори: поєднання реалістичних і романтичних прийомів у художньому зображенні дійсності.
5. Ю.Федькович і розвиток літератури на західноукраїнських землях.

Тексти

Нічліг. Товариш. Під Маджентов. Думи мої. До руського боянства. При відході. Пречиста діво, радуйся, Маріє! Молитва. Русь. Україна. Оскресни, Боян! Співацька добраніч. Святий вечір. Дезертир. В арешті. Співанка. У Вероні. Трупарня. На могилі мого брата. Добуш. Юрій Гінда. Киртчалі. Золотий лев. Стрілецька пригода. Нива. Буковина. Мій сардак. До мого брата Олекси Чернявського... Зірненько моя. З окрушків. Осьмий поменник Тарасові Шевченкові на вічну пам’ять. Осьмий поменник Тарасові Григоровичеві Шевченці на вічну пам’ять. Дикі думи. Шипітські берези. Що я люблю, в що вірую, на що надіюсь. Добуш. Лук”ян Кобилиця. Новобранчик. Дезертир. Із поеми “Слава Ігоря”. Люба - згуба. Сафат Зінич. Три як рідні брати. Стрілець. Жовнярка. Опришок.

Література

1. Бондар М. Поезія пошевченківської епохи. Система жанрів. – К., 1986. – С.48-50, 70-74, 204-211, 294-305.
2. Гуменюк М. Юрій Федькович. – К., 1956.
3. Гуць Г. Юрій Федькович і західноєвропейська література. – К., 1985.
4. Загайко П. Вивчення творчості Юрія Федьковича. – К., 1981.
5. Івашків В. Українська романтична драма 30-80- років XIX ст. – К., 1990. – С.87-106.
6. Коржупова А. Юрій Федькович: Літературний портрет – К., 1963.
7. Коржупова А. Юрій Федькович у літературознавчих розвідках // Юрій Федькович у розвідках і матеріалах. – К., 1958. – С.17-24.
8. Лесин В. Юрій Федькович. – К., 1984.
9. Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Федьковича. – Львів, 1911.
10. Маковей О. Шипітські берези: Замітки до кількох поем Федьковича // Юрій Федькович в розвідках і матеріалах. – К., 1958. – С.176-186.

11. Мельник В. Доля і пісня. – Чернівці, 1990.
12. Мішук Р. Українська оповідна проза 50-60-х рр. ХІХ ст. – К., 1978. – С.50-53, 85-87, 208-217.
13. Нахлік Є. Українська романтична проза 20-60-х рр. ХІХ ст. – К., 1988. – С.152-167, 253-278.
14. Нечиталик Н. Буковинський Кобзар: Літературно-критичний нарис. – Львів, 1963.
15. Пазяк М. Юрій Федькович і народна творчість. – К., 1974.
16. Пільгук І. Шевченківські традиції в сатири Юрія Федьковича // Пільгук І. У пошуках художньої правди: Вибрані статті. – К., 1969. – С.176-192.
17. Пивоваров М. Юрій Федькович: Літературно-критичний нарис. – К., 1954.
18. Погребенник Ф. Юрій Федькович // Федькович Ю. Поетичні твори. Прозові твори. Драматичні твори. Листи. – К., 1985. – С.5-31.
19. Пасічний В., Томашук Н. Проза Юрія Федьковича // Юрій Федькович: Статті та матеріали. – Чернівці, 1959. – С.97-103..
20. Славинський О. Плач Флюяри. – К., 1985.
21. Сінченко Г. До вивчення драматичних творів Ю.Федьковича // Юрій Федькович: Статті та матеріали. – Чернівці, 1959. – С.151-159.
22. Українка Леся. Малорусские писатели на Буковине // Українка Леся. Збір. творів: У 12 т. – Т.8. -К., 1977. - С.62-67.
23. Франко І. Молодий вік Остапа Федьковича // Франко І. Збір. творів: У 50 т. – Т.27. – С.149 - 165.
24. Франко І. Осип–Юрій Федькович (Кілька слів по поводу 25-літнього ювілею його літературної творчості) // Там само. – Т.27. – С.37-39.
25. Франко І. Осип Гординський-Федькович: Посмертний спогад // Там само. – Т.27. – С.177 - 180.
26. Шалата М. Юрій Федькович: Життєвий і творчий шлях. – К., 1984.
27. Юрій Федькович у розвідках і матеріалах. – К., 1958.
28. Юрійчук М., Івашкевич З. Юрій Федькович. Семінарії. – К., 1981.

Поміркуйте над висловлюваннями:

Я лише в простім стані щасливим бути можу, бо ще лиш в простім стані добре серце, гонор, поезію найти можна, а інде? – рідко або ніколи.

Ю.Федькович

Се, безперечно, одна з найоригінальніших літературних фізіономій в нашій літературі. Так і здається, що природа гуцульської землі і гуцульської породи зложила в ньому що мала найніжнішого і найсердечнішого: чаруючу простоту й мелодійність слова, теплоту чуття і той погідний, сердечний та неколючий гумор, котрий так і липне до серця кожного слухача...

І.Франко

Федькович першим на всю закордонну Україну звернувся безпосередньо до народу, черпаючи у нього мотиви й зміст для своїх творів, - принаймні краєвих, - і цим зайняв в історії українського письменства помітне місце.

С.Єфремов

Співав так, як народ співає: тут і фразеологія народна, і ритміка народних пісень, і та люба наївність та щирість, якою народ своїми піснями добирається до наших сердець.

О.Маковей

Болі, тугу, надії й розчарування рекрутського та вояцького життя оспівував він так, як ніхто другий.

І.Франко

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Лірика Т.Шевченка I періоду творчості

План

1. Специфіка естетики Т.Шевченка (фольклоризм, народність, націоналізм, гуманізм, історизм).
2. Мотиви, образи, ідейне спрямування та художня специфіка лірики раннього періоду.
3. Розвиток жанру балади: традиції та новаторство.
4. Розвиток історичної тематики (теми, проблеми, жанри, художня специфіка опрацювання).
5. Доведіть або спростуйте тезу Є.Маланюка про Т.Шевченка: „*Романтизм його завжди проєктується на реальну Україну, він має сталий контакт з дійсністю, з пейзажем, з історією, з долею людей*”.

Тексти

Причинна. Думка (“Тече вода в синє море...”). Тарасова ніч. На вічну пам’ять І.Котляревському. Катерина. Перебендя. Тополя. Думка („Нащо мені чорні брови...”). До Основ’яненка. Іван Підкова. “Думи мої, думи мої...”. Утоплена. Гамалія. Н.Маркевичу („Бандуристе, орле сизий...”).

Завдання:

1. З’ясувати історичну основу поем Т.Шевченка „Іван Підкова”, „Тарасова ніч” та „Гамалія” (письмово).
2. Проаналізувати ритмічну структуру балади Т.Шевченка „Причинна” (письмово).

Література

1. Багрій О. Т.Г.Шевченко. Оточення. Мотиви творчості. Стиль. – К., 1976.
2. Бойко Ю. Творчість Тараса Шевченка на тлі західноєвропейської літератури // Бойко Ю. Вибрані праці. - К., 1992.
3. Бородін В. Над текстами Т.Г.Шевченка. – К., 1971. – С.26-61, 128-165.
4. Бородін В.С. та ін. Т.Г.Шевченко. Біографія. – К., 1984.
5. Грабович Г. Шевченко, якого не знаємо. – К., 2000.
6. Гром’як Р. Естетика Шевченка. – Тернопіль, 2002.
7. Зайцев П. Життя Т.Шевченка. – К., 1994
8. Зеров М. Українське письменство XIX ст.: XXVI. Тарас Шевченко Біографічні студії. XXVII. Хронологічна канва Шевченкової біографії. XXVIII. Творчість Шевченка. „Кобзар”. XXIX. Шевченкова творчість. “Кобзар”, “Гайдамаки”. XXXIII Форма Шевченкової поезії // Зеров М. Твори: В 2-х т. - Т. 2. - К., 1990. – С. 145-184.
9. Івакін Ю. Коментар до “Кобзаря” Т.Шевченка. Поезії до заслання. – К., 1964.
10. Клочек Г. Поезія Т.Шевченка: сучасна інтерпретація. – К., 1998.
11. Кониський О. Тарас Шевченко-Грушівський: Хроніка його життя. – К., 1991.
12. Коцюбинська М. Етюди про поезію Шевченка. – К., 1990.
13. Ласло-Куцюк М. Творчість Шевченка на тлі його доби. – Бухарест, 2002.
14. Нахлік Є. Доля – Los – Судьба: Шевченко і польські та російські романтики. – Л., 2003.
15. Огієнко І. Т.Шевченко. – К., 2003.
16. Пахаренко В. Незбагнений апостол: Світобачення Шевченка. – Черкаси, 1999.
17. Приходько П. Шевченко і український романтизм. – К., 1963.
18. Пріцак О. Шевченко – пророк. – К., 1993.
19. Смілянська В. “Святим огненным словом...”: Тарас Шевченко: Поетика. – К., 1990. – С.71-148, 231-284.
20. Смілянська В. Стиль поезії Шевченка. – К., 1981.
21. Смілянська В., Чамата Н. Структура і смисл: спроба наукової інтепретації поетичних текстів Тараса Шевченка. – К., 2000. – С.10-29, 173-176.
22. Сохацька Є. Тарас Шевченко в оцінках Віссаріона Белінського // Сохацька Є. На варті українства: Статті. – Кам’яні-Под., 2004. – С.100-105.

23. Творчий метод і поетика Шевченка. – К., 1980.
24. Франко І. “Тополя” Т.Шевченка // Франко І. Збір. тв.: У 50-ти т. – Т. 28. – С.73-88.
25. Франко І. Переднє слово до “Перебенді”// Франко І. Збір. тв.: У 50-ти т. – Т. 27. – С.285-307.
26. Шевченківський словник: У 2-х т. – Т.1, 2. – К., 1976-1977.
27. Шевчук В. “Personae verbum” (Слово іпостасне): Розмисел. – К., 2001.

Тема 2. Поема Т.Шевченка “Гайдамаки”

План

1. Історіософські погляди Т.Шевченка:
 - а) визнання вирішальної ролі народу в історичному процесі;
 - б) засудження офіційної історії як біографії князів, царів тощо.
2. Історична та художня правда поеми “Гайдамаки”. Новаторське трактування селянського визвольного руху. Джерела поеми.
3. Жанрово-композиційні особливості твору.
4. Образна система поеми: повсталий народ, його провідники, Ярема Галайда. Загальнолюдське та особисте, індивідуальне.
5. Особливості поєднання романтичних та реалістичних елементів у поемі.
6. Доведіть або спростуйте тезу М.Драгоманова: „*Шевченко при звичайній освіченості мав незвичайний нюх історика*”

Тексти

Гайдамаки. Тарасова ніч. На вічну пам’ять І.Котляревському. До Основ’яненка. Іван Підкова. Гамалія.

Завдання:

1. З’ясувати функції пейзажних картин у поемі Т.Шевченка „Гайдамаки” (письмово).
2. Визначити специфіку використання фольклорної образності при творенні картин народного повстання у поемі Т.Шевченка „Гайдамаки” (письмово).

Література

1. Багрій О. Т.Г.Шевченко. Оточення. Мотиви творчості. Стилль. – К., 1976.
2. Барабаш Ю. Тарас Шевченко: імператив України: історіо- й націософська парадигми. – К., 2004. – С.3-123.
3. Бойко Ю. Творчість Тараса Шевченка на тлі західноєвропейської літератури // Бойко Ю. Вибрані праці. – К., 1992.
4. Бородін В. Над текстами Т.Г.Шевченка. – К., 1971. – С.61-128.
5. Бородін В. Поема Т.Г.Шевченка „Гайдамаки” // Українська мова і література в школі. – 1986. - №3. – С.3-8.
6. Гнатюк М. Поема Т.Г.Шевченка “Гайдамаки”. – К., 1963.
7. Грабович Г. Шевченко як міфотворець: Семантика символів у творчості поета. – К., 1991.
8. Грабович Г. Шевченко, якого не знаємо. – К., 2000.
9. Гром’як Р. Естетика Шевченка. – Тернопіль, 2002.
10. Зайцев П. Життя Т.Шевченка. – К., 1994
11. Зеров М. Українське письменство ХІХ ст.: ХХІХ. Шевченкова творчість. “Кобзар”, “Гайдамаки” // Зеров М. Твори: В 2-х т. - Т. 2. - К., 1990. – С. 145-184.
12. Івакін Ю. Коментар до “Кобзаря” Т.Шевченка. Поезії до заслання. – К., 1964.
13. Клочек Г. Поезія Т.Шевченка: сучасна інтерпретація. – К., 1998.
14. Кониський О. Тарас Шевченко-Грушівський: Хроніка його життя. – К., 1991.
15. Коцюбинська М. Етюди про поетику Шевченка. – К., 1990.
16. Ласло-Куцюк М. Творчість Шевченка на тлі його доби. – Бухарест, 2002.
17. Марченко М. Історичне минуле українського народу в творчості Т.Г.Шевченка. – К., 1957.
18. Нахлік Є. Доля – Los – Судьба: Шевченко і польські та російські романтики. – Л., 2003.

19. Огієнко І. Т. Шевченко. – К., 2003.
20. Пахаренко В. Незбагнений апостол: Світобачення Шевченка. – Черкаси, 1999.
21. Приходько П. Шевченко і український романтизм. – К., 1963.
22. Прицак О. Шевченко – пророк. – К., 1993.
23. Романець О.З. З коментарів до поеми “Гайдамаки” // Зб. праць двадцять четвертої наук. шевченківської конференції. – К., 1982. – С. 106-113.
24. Смілянська В. “Святим огненным словом...”: Тарас Шевченко: Поетика. – К., 1990. – С.149-286.
25. Смілянська В., Чамата Н. Структура і смисл: спроба наукової інтепретації поетичних текстів Тараса Шевченка. – К., 2000. – С.148-173.
26. Слоньовська О. Історична концепція „Гайдамаків” Т.Шевченка // Дивослово. – 1997. - №12. – С.26-30.
27. Творчий метод і поетика Т.Шевченка. – К., 1980. – С. 284-287.
28. Ткаченко Ю. Образи Залізняка й Гонти в народних піснях і в поемі Т.Г.Шевченка „Гайдамаки” // Українська мова і література в школі. – 1986. - №3. – С.3-8.
29. Шевченківський словник: У 2-х т. – Т.1,2. – К., 1976-1977.
30. Шевчук В. “Святий Чигирин”: Бачення української історії в поезії Т.Шевченка // Шевчук В. “Personae verbum” (Слово іпостасне): Розмисел. – К., 2001. – С. 33-72.

Тема 3. Поезія Т.Шевченка періоду “трьох літ”

План

1. Загальна характеристика творчості Т.Шевченка періоду “трьох літ”.
2. Еволюція поглядів поета в опрацюванні історичної теми (“Розрита могила”, “Великий льох”, “Холодний Яр”, “Чигрине, Чигрине...”).
3. Ідейно-проблемний аналіз послання “І мертвим, і живим, і ненарожденним...”.
4. Біблійні мотиви творчості. Цикл „Давидові псалми”.
5. Доведіть або спростуйте тезу І.Франка про творчість Т.Шевченка періоду „трьох літ”: *„Романтична наївність в поглядах на рідну історію уступає місце критиці, не раз дуже гострій, - постають такі речі як „Чигирин”, „Суботів”... З рамок націоналізму душа поета рветься на широке поле всесвітньої боротьби духу людського за поступ і свободу, - він пише „Івана Гуса”, „Кавказ”... підносить могутий голос в обороні кріпаків... („Сон”, „Посланіє”) і підіймається на високу висоту вчителя і пророка народного, обличителя деспотизму політичного і соціального”.*

Тексти

Розрита могила. “Чигрине, Чигрине...”. Великий льох. „Стоїть в селі Суботові...”. „І мертвим, і живим, і ненарожденним...”. Холодний Яр. Цикл „Давидові псалми”. “Минають дні, минають ночі...”. Три літа. Заповіт. “За що ми любимо Богдана...”.

Завдання:

1. Зробити порівняльний аналіз творчості Т.Шевченка І (1837-1843) та ІІ періодів (1843-1847) (письмово).
2. З’ясувати специфіку використання біблійного матеріалу у циклі Т.Шевченка „Давидові псалми” (письмово).

Література

1. Багрій О. Т.Г.Шевченко. Оточення. Мотиви творчості. Стиль. – К., 1976.
2. Барабаш Ю. Тарас Шевченко: імператив України: історіо- й націософська парадигми. – К., 2004. – С.3-145.
3. Бовсунівська Т. Молитва як літературний жанр (Роль Т.Шевченка в романтичному жанротворенні) // Дивослово. – 2003. - №7. – С.3-8.
4. Бородін В. Над текстами Т.Г.Шевченка. – К., 1971. – С.165-182.

5. Бурилінський Д. Місце і роль Бога у творчості Т.Шевченка // Дивослово. – 1995. - № 3. – С. 42-45.
6. Градовський А. “Пребезумний в серці скаже, що Бога немає...” / Вивчення циклу віршів Т.Шевченка “Давидові псалми” // Українська мова і літ. в школі. – 1999. - № 2. – С. 27-29.
7. Гром”як Р. Естетика Шевченка. – Тернопіль, 2002.
8. Завадка Б. Серце чистее подай. Проблеми релігії у творчості Т.Шевченка. – Л., 1993.
9. Зайцев П. Життя Т.Шевченка. – К., 1994.
10. Зеров М. Лекція ХХХ. Шевченкова творчість. “Три літа” // Зеров М. Твори: В 2-х т. - Т. 2. – С. 164-170.
11. Івакін Ю. Коментар до “Кобзаря” Т.Шевченка. Поезії до заслання. – К., 1964.
12. Івакін Ю. Нотатки шевченкознавця. – К., 1986.
13. Клочек Г. Поезія Т.Шевченка: сучасна інтерпретація. – К., 1998.
14. Кониський О. Тарас Шевченко-Грушівський: Хроніка його життя. – К., 1991.
15. Коцюбинська М. Етюди про поезику Шевченка. – К., 1990.
16. Ласло-Куцюк М. Творчість Шевченка на тлі його доби. – Бухарест, 2002.
17. Матеуш В. Матеріалізм. Роздуми про світогляд Т.Шевченка. – Хм., 2001.
18. Мовчанюк В. Медитативна лірика Т.Г.Шевченка. – К., 1993.
19. Павлів О. “Великий льох” Т.Шевченка // СІЧ. – 1991. - № 6.
20. Пахаренко В. Незбагнений апостол: Світобачення Шевченка. – Черкаси, 1999.
21. Прицак О. Шевченко – пророк. – К., 1993.
22. Радущкий В. “Псалми Давидові” Тараса Шевченка очима перекладача // Сучасність. - 1994. - №3. – С. 148-156.
23. Сверстюк Є. Бог у Шевченковому житті і слові // Сучасність. – 1994. - № 5.– С. 99-106.
24. Смілянська В. “Святим огненным словом...”: Тарас Шевченко: Поетика. – К., 1990. – С.71-286.
25. Смілянська В. Стиль поезії Шевченка. – К., 1981.
26. Смілянська В., Чамата Н. Структура і смисл: спроба наукової інтепретації поетичних текстів Тараса Шевченка. – К., 2000. – С.29-67, 133-142.
27. Творчий метод і поетика Шевченка. – К., 1980.
28. Шевченківський словник: У 2-х т. – Т.1, 2. – К., 1976-1977.
29. Шевчук В. “Personae verbum” (Слово іпостасне): Розмисел. – К., 2001.

Тема 4. Політична сатира Т.Шевченка

План

1. Поема “Сон”: джерела, жанрова своєрідність, роль епіграфа, композиція, своєрідність сюжету, образ ліричного героя.
2. Сатиричний пафос поеми, галерея сатиричних образів та засоби їх творення.
3. І.Франко про поему „Сон”.
4. Поема “Кавказ”: життєва основа поеми, жанрова своєрідність, система образів, філософське осмислення образу Прометея.
5. Сатиричне викриття імперської політики Росії у поемі „Кавказ”.
6. Версифікаційні особливості поеми „Кавказ”.
7. Доведіть або спростуйте тезу Б.Лепкого: ***„По силі, вибуховості, безпосередності „Кавказ” не має рівного собі твору. Ця поема валить, трощить, вбиває іронією, морозить правдою, сліпить блискавками порівнянь, поки в сердечнім спомині друга не знайде кінцевого тихого акорду. Це зовсім виїмкова річ”.***

Тексти

Сон. Кавказ.

Завдання:

1. З’ясувати роль біблійних епіграфів у розкритті ідено-тематичного змісту поем Т.Шевченка „Сон” та „Кавказ” (письмово).

2. Підготувати виступ на тему: „Кавказ і російсько-кавказька війна у російській літературі XIX ст.”.

Література

1. Багрій О. Т.Г.Шевченко. Оточення. Мотиви творчості. Стиль. – К., 1976.
2. Бородін В. Автор-оповідач в поемі Т.Г.Шевченка „Сон” // Українська мова і література в школі. – 1987. - №12. – С.12-16.
3. Гром”як Р. Естетика Шевченка. – Тернопіль, 2002.
4. Дзюба І. “Застукали сердешну волю...” // Дзюба І. З криниці літ: У 3 т.. – Т.2. – К., 2001. – С.370-474.
5. Заславський І. Шевченків „Кавказ” як художній феномен // Дивослово. – 2000. - №2. – С.2-5.
6. Зеров М. Лекція XXX. Шевченкова творчість. “Три літа” // Зеров М. Твори: В 2-х т. - Т. 2. – С.164-170.
7. Івакін Ю. Коментар до “Кобзаря” Т.Шевченка. Поезії до заслання. – К., 1964.
8. Івакін Ю. Нотатки шевченкознавця. – К., 1986.
9. Івакін Ю. Сатира Т.Г.Шевченка. – К., 1959. – С. 119-154.
10. Клочек Г. Поезія Т.Шевченка: сучасна інтерпретація. – К., 1998.
11. Кониський О. Тарас Шевченко-Грушівський: Хроніка його життя. – К., 1991.
12. Коцюбинська М. Етюди про поетику Шевченка. – К., 1990.
13. Кречотень В. Сатирична типізація в поемі Т.Шевченка “Сон” (“У всякого своя доля...”// Зб. праць п’ятої наук. шевченківської конференції. – К., 1957. – С. 38-102.
14. Ласло-Куцюк М. Творчість Шевченка на тлі його доби. – Бухарест, 2002.
15. Лисюк Н. Фольклорне підгрунтя поеми-комедії Т.Шевченка „Сон” // Слово і час. – 2004. - №4. – С.36-42.
16. Матеуш В. “Сон” Шевченка: Дійсність і сновидіння. – Хм., 2003.
17. Матеуш В. Матеріалізм. Роздуми про світогляд Т.Шевченка. – Хм., 2001.
18. Нога Г. Гумор у Шевченка // Слово і час. – 2002. - №3. – С. 19-22.
19. Пахаренко В. Незбагнений апостол: Світобачення Шевченка. – Черкаси, 1999.
20. Приходько П.Г. Поема Т.Г.Шевченка “Сон” (“У всякого своя доля”). – К., 1957.
21. Семків Р. Шевченків „Сон” („У всякого своя доля...”): діалогічність, карнавальність // Слово і час. – 1999. - №7. – С.56-59.
22. Слоньовська О. Царі й колоніальна політика Росії в поезії Т.Шевченка // Дивослово. – 1998. - № 3. – С. 40-43.
23. Смілянська В. “Святим огненным словом...”: Тарас Шевченко: Поетика. – К., 1990. – С.149-286.
24. Смілянська В., Чамата Н. Структура і смисл: спроба наукової інтепретації поетичних текстів Тараса Шевченка. – К., 2000. – С.112-133.
25. Сумцов М. Сны Т.Г.Шевченко // Історія української літературної критики і літературознавства. Хрестоматія. – Кн. 2. – К., 1998. – С. 255-262.
26. Творчий метод і поетика Шевченка. – К., 1980.
27. Франко І. Темне царство // Франко І. Зібр. тв: У 50 т. – Т. 26. – С.131-153.
28. Шаховський С. Політичні поеми Шевченка періоду “трьох літ” // Вісн. Львів.ун-ту. – Львів, 1964.
29. Шевченківський словник: У 2-х т. – Т.1, 2. – К., 1976-1977.
30. Шевчук В. “Personae verbum” (Слово іпостасне): Розмисел. – К., 2001.

Тема 5. “Невольничча” лірика Т.Шевченка

План

1. Цикл поезій “В казематі”. Жанрова система, композиційна структура, мотиви й образи циклу.
2. Автобіографічна лірика Шевченка періоду заслання. Ліричний герой.
3. Мотив самотності у „невольничій ліриці” Т.Шевченка.

4. Ідейно-художній аналіз поезії “У бога за дверима лежала сокира...”.
5. Тема митця і мистецтва у поезії заслання.
6. Доведіть або спростуйте тезу Ю.Івакіна про те, що „невольничу лірику Т.Шевченка *„можна розглядати як своєрідний ліричний щоденник, в якому відтворено духовне життя поета цього періоду”*”.

Тексти

Цикл „В казематі”. „Не спалося – а ніч як море...”. N.N. (“Мені тринадцятий минало...”). “Не гріє сонце на чужині...”. „Ще як були ми козаками...”. “Один у другого питаєм...”. “А нумо, знову віршувать...”. “У бога за дверима...”. Царі („Старенька сестро Аполлона...”). “Ну що б, здавалося, слова...”. Г.З (“Немає гірше, як в неволі...”). Пророк („Неначе праведних дітей...”). “І виріс я на чужині...”. „Ой люлі, люлі, моя дитино...” “І знов мені не привезла...”. “І золотої, й дорогої...”. „Ми восени таки похожі...”. “Лічу в неволі дні і ночі...”. „Мені здається, я не знаю...”. “Якби ви знали, паничі...”.

Завдання:

1. З’ясувати особливості опрацювання фольклорного матеріалу у поезіях циклу Т.Шевченка „В казематі” (письмово).
2. Визначити композиційно-сюжетні особливості поеми Т.Шевченка „Царі” („Старенька сестро Аполлона...”) (письмово).

Література

1. Багрій О. Т.Г.Шевченко. Оточення. Мотиви творчості. Стиль. – К., 1976.
2. Большаков Л. Оренбургская Шевченковская энциклопедия: Тюрьма. Солдатчина. Ссылка: Энциклопедия одиннадцати лет 1847-1858. – Оренбург, 1997.
3. Бородін В. Над текстами Т.Г.Шевченка. – К., 1971.
4. Вашук Ф. Цикл поезій Т.Г.Шевченка “В казематі” // Українське літературознавство. – Вип. 45. – Львів, 1985. – С. 34-41.
5. Волинський П. “Сон” (“На панщині пшеницю жала”) //Зб. праць двадцять третьої шевченківської конференції. – К., 1979. – С. 74-85.
6. Гром”як Р. Естетика Шевченка. – Тернопіль, 2002.
7. Зайцев П. Життя Т.Шевченка. – К., 1994
8. Зеров М. Лекція ХХІ. Шевченкова творчість. “Невольнича муза” // Зеров М. Твори: В 2-х т. - Т. 2. – С. 170-175.
9. Івакін Ю. Коментар до “Кобзаря” Т.Шевченка. Поезії 1847-1861 рр. – К., 1968.
10. Івакін Ю. Нотатки шевченкознавця. – К., 1986. – С. 119-149, 193-208.
11. Івакін Ю. Поезія Шевченка періоду заслання. – К., 1984.
12. Клочек Г. Поезія Т.Шевченка: сучасна інтерпретація. – К., 1998.
13. Кониський О. Тарас Шевченко-Грушівський: Хроніка його життя. – К., 1991.
14. Коцюбинська М. Етюди про поезію Шевченка. – К., 1990.
15. Ласло-Куцюк М. Творчість Шевченка на тлі його доби. – Бухарест, 2002.
16. Михайлин І. Караюсь. Т.Шевченко на засланні // Вітчизна. – 1991. - № 12. – С. 157-166.
17. Мовчанюк В. Медитативна лірика Т.Г.Шевченка. – К., 1993.
18. Смілянська В. “Святим огненным словом...”: Тарас Шевченко: Поетика. – К., 1990. – С.71-148.
19. Смілянська В. Стиль поезії Шевченка. – К., 1981.
20. Смілянська В., Чамата Н. Структура і смисл: спроба наукової інтепретації поетичних текстів Тараса Шевченка. – К., 2000. – С.106-112.
21. Творчий метод і поетика Шевченка. – К., 1980.
22. Шевченківський словник: У 2-х т. – Т.1, 2. – К., 1976-1977.
23. Шевчук В. “Personae verbum” (Слово іпостасне): Розмисел. – К., 2001.
24. Шевчук В. Притча про блудного сина // Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К., 1990.

Тема 6. Еволюція теми материнства та образу матері у творчості Т.Шевченка

План

1. Художнє втілення теми материнства у поемі „Катерина”.
2. Нове трактування образу матері у збірці „Три літа” („Сова”, „Відьма”, „Наймичка”).
3. Особливості розробки теми в період заслання („Ой люлі, люлі, моя дитино...”, „У нашім раї на землі...”, рос. повість „Наймичка”).
4. Поема „Марія”: своєрідність трактування Шевченком євангельського сюжету, людський характер трагедії Богоматері, позиція ліричного героя, роль біблійної образності. І.Франко про поему „Марія”.
5. Доведіть або спростуйте тезу Є.Сверстюка: *„Якщо „Катерина” – поема-притча про зневажену й зруйновану любов, що не вміла шануватися, „Наймичка” – поема-притча про любов згармонізовану, здатну світити за всяких обставин, то „Марія” – поема-міф про святу любов, яка в людській душі возродилась і досі світить „в душі скорбящій і убогій”.*

Тексти

Катерина. Слепая. Сова. Наймичка (поема). Відьма. „Ой люлі, люлі, моя дитино...”. „У нашім раї на землі...”. Неофіти. Сон („На панщині пшеницю жала...”). Марія. „І Архімед, і Галілей...”. Наймичка (повість).

Завдання

1. Зробити художній аналіз поезії Т.Шевченка „Ой люлі, люлі, моя дитино...” (письмово).
2. Підготувати виступ на тему: „Мати і материнство у контексті Шевченкової візії майбутнього України”.

Література

1. Багрій О. Т.Г.Шевченко. Оточення. Мотиви творчості. Стиль. – К., 1976.
2. Бовсунівська Т. Художня концепція жінки у творчості Т.Шевченка // Дивослово. – 1999. – №11. – С.2-7.
3. Бородин В. Поема Т.Г.Шевченка „Катерина” // Рад. літературознавство. – 1978. - №9. – С.70-77.
4. Бородин В. Три поеми Т.Г.Шевченка. „Сова”, „Слепая”, „Наймичка”. – К., 1964. – С.73-131.
5. Гнатюк М. Поема „Марія” // Рад. літературознавство. – 1974. - №3. – С.27-35.
6. Голомбйовський Й. Еволюція образу матері в поемах Т.Г.Шевченка // Укр. літературознавство. – 1973. – Вип.19. – С.103-109.
7. Горова Ю. Від Катерини до Марії (Еволюція жіночих образів у поезії Т.Шевченка) // Українська мова і літ. в школі. – 2000. - № 9. – С. 8-9.
8. Гром”як Р. Естетика Шевченка. – Тернопіль, 2002.
9. Зайцев П. Життя Т.Шевченка. – К., 1994.
10. Івакін Ю. Коментар до „Кобзаря” Т.Шевченка. Поезії 1847-1861 рр. – К., 1968.
11. Івакін Ю. Коментар до „Кобзаря” Т.Шевченка. Поезії до заслання. – К., 1964.
12. Клочек Г. Поезія Т.Шевченка: сучасна інтерпретація. – К., 1998.
13. Кониський О. Тарас Шевченко-Грушівський: Хроніка його життя. – К., 1991.
14. Коцюбинська М. Етюди про поетику Шевченка. – К., 1990.
15. Нахлік О. Деміфологізація євангельського дійства в поемі „Марія” Шевченка // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. Нова серія. – Харків, 1995. – Т.5. – С.103-106.
16. Скоць А. Поема Тараса Шевченка „Наймичка” // Дивослово. – 1994. - №3. – С.18-22.
17. Скоць А. Шевченкова „Катерина” // Українська мова та література в школі. – 1991. - №6. – С.30-34.
18. Смілянська В. „Святим огненним словом...”: Тарас Шевченко: Поетика. – К., 1990. – С.149-286.

Взаємодія								
Мовна характеристика								
Психологічна характеристика								

Література

1. Білецький О. Українська проза першої половини XIX ст. // Білецький О. Від давнини до сучасності. – Т.1. – К., 1960.
2. Бондар М. Особливості втілення художнього конфлікту в оповіданнях Марка Вовчка // Марко Вовчок: Статті і дослідження. – К., 1985. – С.22-45.
3. Грицай М. Марко Вовчок. Творчий шлях. – К., 1983. – С.61-96.
4. Дорошкевич О. “Народні оповідання” Марка Вовчка // Реалізм і народність української літератури XIX ст. – К., 1986.
5. Засенко О. Марко Вовчок. – К., 1964. – С.172-255.
6. Зеров М. Українське письменство XIX ст.: XL. Марко Вовчок. XLI. Марко Вовчок. Творчість. XLII. Критика про Марка Вовчка // Зеров М. Твори: В 2-х т. - Т. 2. - К., 1990. – С. 224-235.
7. Крутікова Н. Гоголь та українська література. - К., 1957. – С. 412-436.
8. Крутікова Н. Сторінки творчого життя (Марко Вовчок в житті і праці). – К., 1965. – С. 44-82, 125-143.
9. Лобач-Жученко Б. Літопис життя і творчості Марка Вовчка. – К., 1969.
10. Мішук Р. Українська оповідна проза 50-60-х рр. XIX ст. – К., 1978. – С.41-50, 76-84, 141-147, 152-154, 168-173, 176-181, 188-208.
11. Нахлік Є. Українська романтична проза 20-60-х рр. XIX ст. – К., 1988. – С.228-252.
12. Сиваченко М. Текстологічний аналіз “Народних оповідань” Марка Вовчка // Сиваченко М. Літературознавчі та фольклористичні розвідки. – К., 1974. – С.70-146.
13. Ткачук М. Концепція людини й дійсності та деякі питання епічної єдності оповідань і повістей Марка Вовчка 1857-1861 рр. // Марко Вовчок: Статті і дослідження. – К., 1985. – С.70-85.
14. Три долі: Марко Вовчок в українській, російській та французькій літературі / Упор. В.Агєєва. – К., 2002.
15. Франко І. Марія Маркович (Марко Вовчок). Посмертна згадка // Франко І. Збір. тв.: у 50 т. – Т.37.– С. 276-279.

ТЕМА 8. Історична повість Марка Вовчка „Маруся”

План:

1. Історизм твору: специфіка використання історичного матеріалу, історичний колорит, портрети історичних осіб (Дорошенко, Брюховецький).
2. Композиційно-сюжетні особливості твору. Мотив дороги.
3. Образна система повісті. Засоби творення образів Марусі та січовика.
4. Романтична стилістика твору.
5. Особливості повісті як твору для дітей.
6. Доведіть або спростуйте тезу П.Куліша: *„Марко Вовчок вводить нас у пізнання характеру і життя народу, і в той же час він наповнює нашу душу теплотою почуттів, які дихають у кожному його слові”.*

Тексти

Маруся.

Завдання:

1. З'ясувати ідейно-художню роль вступного пейзажу у повісті Марка Вовчка „Маруся” (письмово).
2. Зробити порівняльну характеристику образу козаків-запорожців у романі Є.Гребінки „Чайковский” та образу січовика у повісті Марка Вовчка „Маруся” (письмово).

Література

1. Вовчок Марко. Маруся. – Львів, 1993.
2. Ганюкова К. Концептуальні жанрові доміанти української історичної повісті XIX-початку XX ст.: історична правда і художній домисел // Література. Фольклор. Проблеми поетики: Зб. наук. праць. – Вип.14. – К., 2002.
3. Гречанюк С., Нямцу А. Проблеми історизму і традиції в літературі XIX-XX ст. – Чернівці, 1997.
4. Грицай М. Марко Вовчок. Творчий шлях. – К., 1983. – С.108-113.
5. Денисюк І. Повернення легендарної „Марусі” // Денисюк І. Літературознавчі та фольклористичні праці: У 3 т., 4 кн. – Т.І. Кн. 1. – К., 2005. – С.379-395.
6. Засенко О. Марко Вовчок і зарубіжні літератури. – К., 1959. – С.17-26.
7. Засенко О. Марко Вовчок. – К., 1964.
8. Зеров М. Українське письменство XIX ст.: XL. Марко Вовчок. XLI. Марко Вовчок. Творчість. XLII. Критика про Марка Вовчка // Зеров М. Твори: В 2-х т. - Т. 2. - К., 1990. – С. 224-235.
9. Крутікова Н. Сторінки творчого життя (Марко Вовчок в житті і праці). – К., 1965. – С.222-227.
10. Лобач-Жученко Б. Літопис життя і творчості Марка Вовчка. – К., 1969.
11. Три доли: Марко Вовчок в українській, російській та французькій літературі / Упор. В.Агеєва. – К., 2002.
12. Франко І. Марія Маркович (Марко Вовчок). Посмертна згадка // Франко І. Зібр. тв.: у 50 т. – Т.37. – С.276-279.

ТЕМА 9. Жанр казки у творчості Марка Вовчка

План:

1. Жанр літературної казки у контексті світового романтизму.
2. Літературна казка Марка Вовчка: традиції (фольклорні та літературні) і новаторство.
3. Особливості інтерпретації фольклорного матеріалу у казці Марка Вовчка „Кармелюк”.
4. Героїчна казка Марка Вовчка „Невільничка”. Історизм твору.
5. „Дев’ять братів і десята сестриця Галя” Марка Вовчка як зразок романтичної трансформації жанрів (народна балада і казка).

Тексти

Кармелюк. Невільничка. Ведмідь. Дев’ять братів і десята сестриця Галя.

Завдання:

1. Визначити художню функцію пісні у казці Марка Вовчка „Кармелюк” (письмово).
2. Зробити художній аналіз казки Марка Вовчка „Ведмідь” (письмово).

Література

1. Білецький О. Українська проза першої половини XIX ст. // Білецький О. Від давнини до сучасності. – Т.1. – К., 1960.
2. Грицай М. Марко Вовчок. Творчий шлях. – К., 1983. – С.96-108.

3. Дей О. Народна балада про сестру та братів-розбійників і її опрацювання Марком Вовчком // Марко Вовчок: Статті і дослідження. – К., 1985. – С.282-310.
4. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст. – К., 1999. – С.39-89.
5. Засенко О. Марко Вовчок і зарубіжні літератури. – К., 1959.
6. Засенко О. Марко Вовчок. – К., 1964.
7. Зеров М. Українське письменство XIX ст.: XL. Марко Вовчок. XLI. Марко Вовчок. Творчість. XLII. Критика про Марка Вовчка // Зеров М. Твори: В 2-х т. - Т. 2. - К., 1990. – С. 224-235.
8. Крутікова Н. Гоголь та українська література. – К., 1957. – С.529-542.
9. Крутікова Н. Сторінки творчого життя (Марко Вовчок в житті і праці). – К., 1965. – С.213-222.
10. Лобач-Жученко Б. Літопис життя і творчості Марка Вовчка. – К., 1969.
11. Мішук Р. Українська оповідна проза 50-60-х рр. XIX ст. – К., 1978. – С.176-181, 188-208.
12. Нахлік Є. Українська романтична проза 20 – 60-х рр. XIX ст. – К., 1988. – С.152-167.
13. Погрібний А. Зорі немеркнучої спалах (Марко Вовчок) // Погрібний А. Літературні явища і з'яви. – К., 2007. – С.408-435.
14. Сиваченко М. До теми: Марко Вовчок і народна казка // Марко Вовчок: Статті і дослідження. – К., 1985. – С.239-281.
15. Франко І. Марія Маркович (Марко Вовчок). Посмертна згадка // Франко І. Зібр. тв.: у 50 т. – Т.37. – С.276-279.

ТЕМА 10. Повість Марка Вовчка „Три долі”

План:

1. Звернення до проблем народної психології, внутрішнього світу людини у прозі Марка Вовчка. „Павло Чорнокрил” як перша спроба психологічного оповідання.
2. Проблематика повісті „Три долі”. Проблема неспівмірності характерів, мотив фатальної жінки.
3. Формування характерів та психологічна мотивація поведінки героїв у повісті.
4. Образ оповідачки. Особливості нарації у повісті.
5. Доведіть або спростуйте тезу І.Франка: *„Найпростіше з її українських оповідань „Три долі” має менший соціальний, але дуже великий психологічний інтерес”.*

Тексти

Чари. Вкуп. Отець Андрій. Свекруха. Максим Гримач. Данило Гурч. Павло Чорнокрил. Три долі.

Завдання:

1. З'ясувати особливості зображення жіночого та чоловічого характерів у прозі Марка Вовчка (письмово).
2. Визначити жанрову природу твору Марка Вовчка „Три долі” (письмово).

Література

1. Білецький О. Українська проза першої половини XIX ст. // Білецький О. Від давнини до сучасності. – Т.1. – К., 1960.
2. Грицай М. Марко Вовчок. Творчий шлях. – К., 1983. – С.84-88.
3. Засенко О. Марко Вовчок. – К., 1964.
4. Зеров М. Українське письменство XIX ст.: XL. Марко Вовчок. XLI. Марко Вовчок. Творчість. XLII. Критика про Марка Вовчка // Зеров М. Твори: В 2-х т. - Т. 2. - К., 1990. – С. 224-235.
5. Крутікова Н. Гоголь та українська література. – К., 1957. – С.421-436.
6. Крутікова Н. Сторінки творчого життя (Марко Вовчок в житті і праці). – К., 1965. – С.143-155.
7. Лобач-Жученко Б. Літопис життя і творчості Марка Вовчка. – К., 1969.

8. Мішук Р. Українська оповідна проза 50-60-х рр. XIX ст. – К., 1978. – С.167-170, 176-181, 188-208.
9. Сиваченко М. Текстологічний аналіз “Народних оповідань” Марка Вовчка // Сиваченко М. Літературознавчі та фольклористичні розвідки. – К., 1974. – С.70-146.
10. Три долі: Марко Вовчок в українській, російській та французькій літературі / Упор. В.Агеєва. – К., 2002.
11. Франко І. Марія Маркович (Марко Вовчок). Посмертна згадка // Франко І. Зібр. тв.: у 50 т. – Т.37. – С.276-279.

ТЕМА 11. Байкарська творчість Леоніда Глібова

План:

1. Л.Глібов як основоположник реалістичної байки. Зв’язок його байок з українською байкарською традицією і творами І.Крилова.
2. Байки Л.Глібова 40-60-х років XIX ст.: опрацювання криловських фабул, трансформація їх у площину національної дійсності.
3. Байки перших пореформених років (“Ведмідь-пасічник”, “Громада”, “Мишача рада”, “Хмари”), їх проблематика, ідейна спрямованість і художня форма.
4. Народність байок Л.Глібова, відтворення українського характеру, звичаїв, побуту, способу життя і мислення української нації.
5. Ліризм як індивідуальна риса поетичної манери Л.Глібова-байкаря.
6. Доведіть або спростуйте тезу М.Бондаря: *„...в тих чи тих різновидах байки Глібова представлено й синтезовано жанри й жанрові елементи оповідання, новели, притчі, приказки, аполога, казки, гуморески, ліричної медитації, пейзажного вірша...”*

Завдання:

1. Зробити художній аналіз однієї з байок Л.Глібова (на вибір).
2. Написати письмову роботу на тему: „Традиції та новаторства Л.Глібова у опрацюванні жанру байки та байкових сюжетів”, залучивши до аналізу байкарську творчість письменників початку XIX ст. (П.Гулака-Артемівського, П.Білецького-Носенка, Л.Боровиковського, С.Гребінку).

Тексти

Вовк і Ягня. Вовк і Кіт. Мишача рада. Лев та Миша. Гадюка і Ягня. Лев на охоті. Мандрівка. Ведмідь-пасічник. Вовк та Зозуля. Хмара. Громада. Мірошник. Охрімova свита. Цуцик. Зозуля й Півень. Лисиця-жалібниця.

Література

1. Бондар М. Поезія пошевченківської епохи. Система жанрів. – К., 1986. – С.227-237.
2. Бондар М. Леонід Глібов: негативи, позитиви, маски // Слово і час. – 1997. - № 4. – С. 52-61.
3. Глібовські читання, присвячені 160-річчю з дня народження поета. – Ніжин, 1987.
4. Гур’єв Б. Леонід Глібов: Літературний портрет. – К., 1965.
5. Деркач Б. Жанр байки в українській літературі // Українська байка. – К., 1983.
6. Деркач Б. Крилов і розвиток жанру байки в українській дожовтневій літературі. – К., 1977.
7. Деркач Б. Леонід Глібов: Життя і творчість. – К., 1982.
8. Зубков С. Видатний байкар // Глібов Л. Твори. – К., 1988. – С5-22.
9. Колесник П. Творчість Леоніда Глібова // Глібов Л. Твори: У 2 т. – Т.1. - К., 1974. – С.5-25.
10. Пільгук І. Леонід Глібов: (До 150-річчя з дня народження). – К., 1977.
11. Сиваченко М., Деко О. Леонід Глібов: Дослідження і матеріали. – К., 1969.

ТЕМА 12. Жанрова різноманітність творчості Степана Руданського

План:

1. Жанрово-стильова різноманітність творчості С.Руданського (балади, ліричні вірші, приказки-гуморески).
2. Традиції романтичної школи в „небилицях” С.Руданського. Інтерпретація фольклорних сюжетів, елементи демонології у баладах.
3. Мотиви лірики С.Руданського. Жанр „пісні”.
4. Тематичні групи співомовок. Їх жанрова специфіка:
 - а) художнє опрацювання народних анекдотів;
 - б) позиція оповідача, його функції у співомовках С.Руданського;
 - в) засоби гумору та сатири.
5. Життя України та українців у співомовках С.Руданського.
6. Доведіть або спростуйте тезу І.Франка про творчість С.Руданського, яка стала *„переходом від тих перших орачів (поетів-романтиків Харківської школи – І.С.) до свобідної та сучасної ліричної музи Шевченка”*.

Тексти

Вечорниці. Два трупи. Упир. Люба. Хрест на горі. Розмай. Купці. Тополя. Верба. Сиротина я безродний. Мене забудь. Могила. Пісня. Повій, вітре, на Україну. Ой з-за гори та з-за кручі. П’яниця. Ти не моя. Студент. Наука. Гей, бики! До дуба. Над колискою. Співомовки.

Завдання:

1. З’ясувати прийоми творення національного характеру (українець, поляк, єврей, москаль, циган) у співомовках С.Руданського (письмово).
2. Зробити художній аналіз однієї з балад С.Руданського (на вибір) (письмово).

Література

1. Бондар М. Поезія пошевченківської епохи. Система жанрів. – К., 1986. – С.43-47, 74-79, 152-154, 167-171, 238-253.
2. Герасименко В. Степан Руданський. Життя і творчість. – К., 1985. – С.33-76, 92-141.
3. Гончарук М. Народний поет // Руданський С. Співомовки. – К., 1988. – С.5-29.
4. Єфремов С. Історія українського письменства. – К., 1995. – С.415-419.
5. Історія української літератури: У 3-х кн. – Кн.2. – К., 1996. – С.165-181.
6. Колесник П. Степан Руданський. – К., 1971. – С.36-65, 68-107.
7. Колесник П. Степан Руданський // Руданський С. Співомовки. Переклади та переспіви. – К., 1985. – С.5-24.
8. Пільгук І. Степан Руданський. – К., 1956. – С.21-83.
9. Сиваченко М. Студії над гуморесками Степана Руданського. – К., 1979.
10. Франко І. До студій над Ст. Руданським // Франко І. Збір. творів: У 50 т. – Т.28. – С.219 – 222.
11. Франко І. Студії над Степаном Руданським. «Ні зле, ні добре». // Там само. – Т. 28. – С.299 – 304.
12. Цеков Ю. Степан Руданський. Нарис життя і творчості. – К., 1983.

ТЕМА 13. Жанр поеми у творчості С.Руданського

План:

1. „Байки світові (Лірникові думи)” як твір космогонічного характеру. Джерела поеми.
2. Алгорична поема-казка „Цар Соловей”. Проблематика твору. Образна система.
3. Історична основа циклу поем про долю України.
4. Поема „Мазепа, гетьман український”: проблематика, система образів, особливості потрактування і творення образу І.Мазепи.
5. Здобутки і прорахунки автора у розробці історичної теми.
6. Доведіть або спростуйте тезу І.Франка: *„Не можна назвати вдатними його історичних поем... Вони інтересні як документи історико-літературні ... Думка написати*

поетичну хроніку Гетьманщини – думка смілива... але використання її у Руданського вийшло зовсім школярське, майже без ніякої поетичної стійкості”.

Тексти

Цар Соловей. Байки світові (Лірникові думи). Мазепа, гетьман український. Іван Скоропада. Павло Полуботок. Вельямін. Павло Апостол. Мініх.

Завдання:

1. Довести, що шість історичних поем С.Руданського є циклом (письмово).
2. Зробити порівняльний аналіз творення образу Мазепи у поемі О.Пушкіна „Полтава” та поемі С.Руданського „Мазепа, гетьман український” (письмово).

Література

1. Бондар М. Поезія пошевченківської епохи. Система жанрів. – К., 1986. – С. 256-258.
2. Герасименко В. Степан Руданський. Життя і творчість. – К., 1985. – С.77-92.
3. Єфремов С. Історія українського письменства. – К., 1995. – С.415-419.
4. Історія української літератури: У 3-х кн. – Кн.2. – К., 1996. – С.165-181.
5. Колесник П. Степан Руданський. – К., 1971. – С.36-45, 65-67.
6. Колесник П. Степан Руданський // Руданський С. Співомовки. Переклади та переспіви. – К., 1985. – С.5-24.
7. Пільгук І. Степан Руданський. – К., 1956. – С.78-98.
8. Приходько І. Українські класики без фальсифікацій. – Харків, 1997. – С.6-34.
9. Цеков Ю. Степан Руданський. Нарис життя і творчості. – К., 1983.

ТЕМА 14. Роман Анатолія Свидницького “Люборацькі”

План:

1. Історія написання і видання твору. Автобіографізм роману.
2. “Люборацькі” А.Свидницького і “Нариси бурси” М.Помяловського (типологічний аналіз).
3. Проблематика роману. Її національний характер.
4. Жанрово-композиційні особливості твору (сімейна хроніка, соціально-психологічний роман, роман виховання).
5. Система образів, засоби творення головних персонажів.
6. Доведіть або спростуйте тезу І.Франка про те, що А.Свидницький показав, *„як фактори громадського життя відбиваються в душі і свідомості одиниці і, навпаки, як в душі одної одиниці зароджуються й виростають нові події соціальної дійсності”.*

Тексти

А.Свидницький. Люборацькі.
М.Помяловський. Нариси бурси.

Завдання:

1. Визначити, яка роль авторських характеристик у творенні психологічних портретів персонажів (письмово).
2. З’ясувати, як автор у романі інтерпретує проблему „село-місто” (письмово).

Література

1. Власенко В. Про жанрові дефініції великих форм української доживотної прози // Рад. літературознавство. – 1986. - №10. – С.33-43.
2. Герасименко В. Анатолій Свидницький. – К., 1959.
3. Гречанюк С. ...То для мене школа правди і любові (До 150-річчя з дня народження Анатолія Свидницького // Українська мова і література в школі. – 1984. - №9. – С.20-26.
4. Данюк Н. Метод психологізації у творчості Анатолія Свидницького // Слово і час. – 2005. - №6. – С.80-83.

5. Жук Н. Анатоль Свидницький. Літературний портрет. – К., 1987.
6. Зеров М. Анатоль Свидницький, його постать і твори // Зеров М. Твори: В 2 т. – Т.2. - К., 1990. - С.323-359.
7. Крутікова Н. Гоголь та українська література. – К., 1957. – С.436-446.
8. Мацевич А. Анатолій Свидницький. – К., 1984.
9. Мішук Р. Письменник із “орлиним пером” // Свидницький А. Люборацькі. – К., 1984. – С.5 – 23.
10. Мішук Р.С. Українська оповідна проза 50-60-х років ХІХ ст. – К., 1978.
11. Сиваченко М. Анатолій Свидницький і зародження соціального роману в українській літературі. – К., 1962.
12. Франко І. Анатоль Патрикійович Свидницький (уваги до його “Люборацьких”) // Франко І. Збір. творів: У 50 т. – Т.27. – С.7-8.
13. Фігурна Н. Проблема української жінки (на матеріалі роману А.Свидницького „Люборацькі”) // Слово і час. – 1999. - №11. – С.14-16.
14. Фігурна Н. Проблема „прашурів і нащадків” у романі А.Свидницького „Люборацькі” // Українська мова і література. – 1999. - №40. – С.12.
15. Хропко П. Анатолій Свидницький // Свидницький А. Роман. Оповідання. Нариси. – К., 1985. – С. 5-26.
16. Шкандрій М. Денаціоналізація як трагедія: “Люборацькі” Анатолія Свидницького // Шкандрій М. В обіймах імперії: Російська і українська література новітньої доби. – К., 2004. – С.236-246.

ТЕМА 15. Жанр оповідання-ідилії у творчості П.Куліша

План:

1. Жанр ідилії, його інтегрування у систему жанрів української прози.
2. Античний сюжет як основа оповідання „Орися”. Національна обробка сюжету.
3. Авторське бачення проблеми пошуку гармонії людського буття у оповіданні „Орися”.
4. „Теорія культуриництва” П.Куліша як ідеологічне підґрунтя оповідання „Дівоче серце”. Образна система твору.
5. Композиційні особливості оповідань-ідилій П.Куліша.
6. Доведіть або спростуйте тезу Ю.Бойка-Блохіна: *„... Куліш має попри численні внутрішні суперечності абсолютну і непохитну стабільність, а саме вірність українській культурі, віру, що через розвиток культури нація досягне суверенності”.*

Тексти

Орися. Дівоче серце.

Завдання:

1. З’ясувати, як застосовуються романтичні прийоми у творенні жіночих образів в оповіданнях П.Куліша (письмово).
2. Визначити ідейно-художню функцію етнографічних описів у оповіданні П.Куліша „Орися” (письмово).

Література

1. Бернштейн М. Пантелеймон Куліш // Історія української літературної критики. – К., 1988.
2. Вертій О. Пантелеймон Куліш і народна творчість. – Тернопіль, 1998
3. Денисюк І. Розвиток української малої прози ХІХ – поч. ХХ ст. – К., 1999. – С.61-64.
4. Єфремов С. Без синтезу. До життєвої драми Куліша // Єфремов С. Літературно-критичні статті. – К., 1993.
5. Калениченко Н. Українська література ХІХ ст.: Напрями, течії.- К., 1977. – С. 153-156, 181-186.
6. Маковей О. Панько Куліш. Огляд його діяльності. – Львів, 1990.
7. Нахлік Є. Пантелеймон Куліш. – К., 1989.

8. Нахлік Є. Українська романтична проза 20-60-х років XIX ст. – К., 1988. – С. 213-227.
9. Пільгук І. Пантелеймон Куліш // Куліш П. Вибрані твори. – К., 1969. – С.3-45.
10. Творчість та ідеологічні шукання Пантелеймона Куліша. – К., 2000.

ТЕМА 16. Роман П.Куліша “Чорна рада”

План:

1. Історичні та культурологічні погляди П.Куліша. Концепція негативного впливу козацьких повстань на розвиток української державності і культури.
2. Традиції і новаторство автора у опрацюванні історичного жанру.
3. „Чорна рада” як роман ідей. Полемічність роману.
4. Жанрово-композиційні особливості роману. Романтичне і реалістичне начала.
5. Узагальнений образ українського суспільства у романі.
6. Доведіть або спростуйте тезу Є.Нахліка про те, що центральним конфліктом роману „Чорна рада” *„є конфлікт ... між державобудівничим і руйницьким началом в українській історії”*.

Тексти

Чорна рада. Листи з хуторів. Колії. Байда, князь Вишневецький.

Завдання:

1. „Чорна рада” П.Куліша і „Тарас Бульба” М.Гоголя: типологічне зіставлення (письмово).
2. З’ясувати, які засоби творення образів використовує письменник при зображенні Сомка та Брюховецького (письмово).

Література

1. Багрії Р. Шлях сера Вальтера Скотта на Україні... - К., 1993.
2. Бернштейн М. Пантелеймон Куліш // Історія української літературної критики. – К., 1988.
3. Бойко М. П. Куліш: Осмислення творчого спадку.– Дніпродзержинськ, 1997. – С.5-17.
4. Гречанюк Ю., Нямцу А. Проблеми історизму і традиції в літературі XIX-XX ст. – Чернівці, 1997. – С.35-44.
5. Дорошкевич О. Куліш. “Чорна рада” // Реалізм і народність української літератури XIX ст. – К., 1986. – С.51-62.
6. Зеров М. Українське письменство XIX ст.: XXXIV. Пантелеймон Куліш. Біографічні праці й канва. XXXV. Куліш: „Михайло Чарнишенко” та „Україна”. XXXVI. Куліш: „Чорна рада”. // Зеров М. Твори: В 2-х т. - Т. 2. - К., 1990. – С.185-213.
7. Єфремов С. Без синтезу. До життєвої драми Куліша // Єфремов С. Літературно-критичні статті. – К., 1993.
8. Калениченко Н. Українська література XIX ст.: Напрями, течії. - К., 1977. – С. 153-156, 181-186.
9. Козачок Я. Невичерпне джерело для романів історичних... - Тернопіль, 1997.
10. Куліш П. Щоденник. – К., 1993.
11. Маковей О. Панько Куліш. Огляд його діяльності. – Львів, 1990.
12. Нахлік Є. Апокаліпсис Пантелеймона Куліша // Вітчизна. – 1990. - № 10. – С.168-174.
13. Нахлік Є. Пантелеймон Куліш. – К., 1989.
14. Нахлік Є. Українська романтична проза 20-60-х років XIX ст. – К., 1988. – С.93-136, 181-189.
15. Пільгук І. Пантелеймон Куліш // Куліш П. Вибрані твори. – К., 1969. - С.3-45.
16. Сльоньовська О. „Гетьмани, гетьмани, якби-то ви встали...” Аналіз роману П.Куліша „Чорна рада” // Дивослово. – 1994. - №12. – С.11-16.
17. Творчість та ідеологічні шукання Пантелеймона Куліша. – К., 2000.
18. Шкуть Л. Трактатування питань національної історії та культури в романі „Чорна рада” П.Куліша та „Хмари” І.Нечужа-Левицького // Українська мова і література в школі. – 1999. - №4. – С.28-33.

ТЕМА 17. Поетична творчість П.Куліша

План:

1. Мотив скорботи за долю України у поезіях збірки „Досвітки”. Типологічна близькість із творами Т.Шевченка.
2. Художнє освоєння біблійних сюжетів у поезіях збірок „Досвітки”, „Дзвін”, циклі „Із псалтира”. Жанрові різновиди поезій біблійної тематики (повчання, інвективи, послання, молитви).
3. Ідеї культурництва у збірці „Хуторна поезія”. І.Франко про „Хуторну поезію” П.Куліша.
4. Образ „демона тьми” у поезії П.Куліша („Кривавим манівцем...”, „Дума-пересторога”).
5. Україна у поемах П.Куліша „Настуся”, „Великі проводи”.
6. Доведіть або спростуйте тезу І.Франка: ***П.Куліш „...полюшив по собі багату літературну спадщину, в якій обік цінного, було багато схибленого, багато суперечностей, а майже ніщо не викінчене так, як би можна було надіятися від його великого таланту”.***

Тексти

Заспів. Народна слава. Солониця. Кумейки. Дунайська дума. Старець. Святиня. З того світу. Люлі-люлі. Настуся. Великі проводи. Варфоломесві Шевченку. До кобзи. Рідне слово. На двадцяті роковини великого похорону. Слово правди. Пророк. Псалтирна псальма. До Шекспіра. До рідного народу. Варіація першої Давидової псальми. Молитва. На сповіді. До Шевченка. Національний ідеал. На чужій чужині. До Тараса на небеса. Козацький жаль. Побоянщина. Стою один. Піонер. Поетові. „Благословляю час той...”.

Завдання:

1. Проаналізувати специфіку використання П.Кулішем версифікаційних прийомів та засобів у збірці „Досвітки”, звернувши увагу на строфіку, ритміку, римування (письмово).
2. З’ясувати особливості осмислення П.Кулішем історичного минулого України у поемі „Великі проводи” (письмово).

Література

1. Бернштейн М. Пантелеймон Куліш // Історія української літературної критики. – К., 1988.
2. Бетко І. Філософська поезія Куліша // Філософ. і соціол. думка. – 1994. - № 11-12.
3. Бондар М. Поезія пошевченківської епохи: система жанрів. – К., 1986. – С.133-136, 263-269.
4. Бунчук Б. Еволюція віршування П.Куліша. – Чернівці, 2002.
5. Вертій О. Пантелеймон Куліш і народна творчість. – Тернопіль, 1998.
6. Дорошенко Д. П.О.Куліш, його життя й літературно-громадська діяльність. – К., 1918.
7. Зеров М. Від Куліша до Винниченка: Поетична діяльність Куліша // Зеров М. Твори: У 2 т. – Т. 2. - К., 1990. – С.247-293.
8. Зеров М. Українське письменство ХІХ ст.: „Досвітки”. Літературна діяльність Куліша в 70-90-х рр. // Зеров М. Твори: В 2-х т. - Т. 2. - К., 1990. – С.185-213.
9. Єфремов С. Без синтезу. До життєвої драми Куліша // Єфремов С. Літературно-критичні статті. – К., 1993.
10. Маковей О. Панько Куліш. Огляд його діяльносоті. – Львів, 1990.
11. Нахлік Є. Пантелеймон Куліш. – К., 1989.
12. Пільгук І. Поетична творчість Пантелеймона Куліша // Куліш П. Поезії. – К., 1970.
13. Панченко В. Олександрівська “лабораторія” Пантелеймона Куліша // Панченко В. Магічний кристал: Сторінки історії українського письменства. – Кіровоград, 1995. – С.5-19.
14. Пільгук І. Пантелеймон Куліш // Куліш П. Вибрані твори. – К., 1969.
15. Творчість та ідеологічні шукання Пантелеймона Куліша. – К., 2000.
16. Франко І. “Хуторна поезія” П.Куліша // Франко І. Збір. творів: У 50 т. – Т.26. - С.161-179.

ТЕМА 18. „Українські оповідання” О.Стороженка

План:

1. Легендарні та пригодницькі сюжети оповідань О.Стороженка, їх національна означеність.
2. Жанрова система збірки „Українські оповідання”: оповідання-анекдоти, етнографічні оповідання, легендарно-фантастичні оповідання.
3. Демонологія „Українських оповідань” О.Стороженка.
4. Образ оповідача в „Українських оповіданнях” О.Стороженка.
5. Особливості компонування літературного матеріалу у оповіданнях збірки.
6. Доведіть або спростуйте тезу І.Франка про те, що О.Стороженко не зміг *„виробити собі настільки ідейного способу думання і настільки глибокого розуміння людського життя, щоб із талановитого анекдотиста він міг зробитися дійсним художником”*.

Тексти

Се така баба, що чорт їй на махових вилах чоботи оддавав. Два брати. Вчи лінивого не молотом, а голодом. Дурень. Жонатий чорт. Скарб. Три сестри.

Кіндрат Бубненко-Швидкий. Закоханий чорт. Межигорський дід. Матусине благословення. Чортова корчма. Вуси. Голка. Прокіп Іванович. Дорош. Мірошник.

Споминки про Микиту Леонтійовича Коржа.

Завдання:

1. Визначити засоби творення образу України в „Українських оповіданнях” О.Стороженка (письмово).
2. Зробити ідейно-художній аналіз оповідання О.Стороженка „Голка” (письмово).

Література

1. Бернштейн М. Журнал “Основа” і український літературний процес 50-х-поч. 60-х років XIX ст. – К., 1959. – С.182-185.
2. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст. – К., 1999. – С.39-89.
3. Зеров М. Олекса Стороженко // Зеров М. Твори: В 2-х т. – Т.2. - К., 1990. – С.219-224.
4. Іщук А. Олекса Стороженко // Стороженко О. Твори: В 2-х т. – Т.1. - К., 1957. – С.5-18. – С.5-18.
5. Крутікова Н. Гоголь та українська література. – К., 1957. – С.508-529.
6. Мішук Р. Українська оповідна проза 50-60-х років XIX ст. – К., 1978. – С.90-98, 227-232.
7. Хропко П. Олекса Стороженко і його літературна спадщина // Стороженко О. Марко Проклятий. Оповідання. – К., 1989. – С. 5-20.
8. Хропко П. Творчість Олекси Слісаренка в контексті української прози і літературно-критичної думки // Рад. літературознавство. – 1888. - №9. – С.15-23.
9. Шамрай А. Українські оповідання О.Стороженка // Стороженко О. Твори: В 2 т. – Т.1. - К., 1957.

ТЕМА 19. Історія України у прозовій творчості О.Стороженка

План:

1. Національне минуле у оповіданнях на історичну тему О.Стороженка:
 - а) Коліївщина та її наслідки у оповіданні „Кіндрат Бубненко-Швидкий”;
 - б) цикл „Оповідання Грицька Ключника”: образ оповідача, ідеалізація козацького старшинського побуту, хутірських звичаїв.
2. Джерела роману „Марко Проклятий”. Авторська інтерпретація „мандрівного” сюжету.
3. Козакофільські настрої письменника у романі „Марко Проклятий”. Позитивний образ козака.
4. Жанрово-композиційні особливості „Марка Проклятого”. Пригодництво та фантастика у романі.
5. Засоби творення образу Марка Проклятого.

6. Доведіть або спростуйте тезу А.Шамрая про О.Стороженка як *„як єдиного викінченого нашого романтика в прозі”*.

Тексти

Кіндрат Бубненко-Швидкий. Закоханий чорт. Межигорський дід. Матусине благословення. Чортова корчма. Прокіп Іванович. Дорош. Мірошник.
Споминки про Микиту Леонтійовича Коржа.
Марко Проклятий.

Завдання:

1. З'ясувати, у чому виявився вплив прози М.Гоголя на формування письменницької манери О.Стороженка (письмово).
2. Визначити особливості використання портретних характеристик у романі О.Стороженка „Марко Проклятий” (письмово).

Література

1. Бернштейн М. Журнал “Основа” і український літературний процес 50-х-поч. 60-х років XIX ст. – К., 1959.
2. Зеров М. Олекса Стороженко // Зеров М. Твори: В 2-х т. – Т.2. - К., 1990. - С.219-224.
3. Іщук А. Олекса Стороженко // Стороженко О. Твори: В 2-х т. – Т.1. - К., 1957. – С.5-18.
4. Крутікова Н. Гоголь та українська література. – К., 1957. – С.522-529.
5. Мішук Р. Українська оповідна проза 50-60-х років XIX ст. – К., 1978. – С.90-98, 227-232.
6. Нахлік Є. Українська романтична проза 20-60-х рр. XIX ст. – К., 1988. – С.137-142.
7. Пойда О. Роман “Марко Проклятий” // Слово і час. – 1995. - № 11-12. – С. 23-27.
8. Хропко П. Олекса Стороженко і його літературна спадщина // Стороженко О. Марко Проклятий. Оповідання. – К., 1989. – С.5-20.
9. Хропко П. Творчість Олекси Слісаренка в контексті української прози і літературно-критичної думки // Рад. літературознавство. – 1888. - №9. – С.15-23.
10. Шамрай А. Українські оповідання О.Стороженка // Стороженко О. Твори: В 2 т. – Т.1. - К., 1957.

ТЕМА 20. Поетична творчість Ю.Федьковича

План:

1. Літературно-естетичні погляди Ю.Федьковича. Поезія „Нива” як своєрідний мистецький маніфест автора.
2. Образ Т.Шевченка у поезіях „Оскресни, Боян!”, „Осьмий поменник...”, „Співанка”.
3. Тематично-ідейний зміст поезії Ю.Федьковича:
 - а) тема призначення і ролі поета у суспільстві („Сам”, „Доля”, „Убогий легінь”);
 - б) зображення народно-визвольного руху, уславлення його керівників („Браття-опришки”, „З окрушків”, поеми „Лук”ян Кобилиця”, „Добуш”);
 - в) патріотичні мотиви („Рожа”, „Мій сардак”, „У полі, гей, у полі”);
 - г) жовнірська тема („У Вероні”, „Дезертир”, „Золотий лев”, „Рекрут”, поеми „Дезертир”, „Новобранчик”).
4. Багатоплановість, жанрова специфіка та художні особливості поезії Ю.Федьковича „Пречиста діво, радуйся, Маріє”.
5. Художня майстерність Ю.Федьковича-поета: поєднання лірики та епосу, особливості метрики (класична і народнопісенна), образно-словесні засоби.
6. Доведіть або спростуйте тезу О.Маковая про Ю.Федьковича: *„...співав так, як народ співає: тут і фразеологія народна, і ритміка народних пісень, і та люба найвність та щирість, якою народ своїми піснями добирається до наших сердець”*.

Тексти

Нічліг. Товариш. Під Маджентов. Думи мої До руського боянства. При відході. Пречиста діво, радуйся, Маріє! Молитва. Русь. Україна. Оскресни, Боян! Співацька добраніч. Святий вечір. Дезертир. В арешті. Співанка. У Вероні. Трупарня. На могилі мого брата. Добуш. Юрій Гінда. Киртчалі. Золотий лев. Стрілецька пригода. Нива. Буковина. Мій сардак.. До мого брата Олекси Чернявського... Зірньо моя. З окрушків. Осьмий поменник Тарасові Шевченкові на вічну пам'ять. Осьмий поменник Тарасові Григоровичеві Шевченці на вічну пам'ять. Дикі думи. Шипітські берези. Що я люблю, в що вірую, на що надіюсь.

Завдання:

1. З'ясувати, як виявляються сатиричні традиції Т.Шевченка у сатирі Ю.Федьковича („Я згадав”, „Страж на Русі”) (письмово).
2. Зробити ідейно-художній аналіз однієї з поезій Ю.Федьковича, присвячених жовнірській темі (письмово).

Література

1. Бондар М. Поезія пошевченківської епохи. Система жанрів. – К., 1986. – С. 48-50, 70-74, 82-84, 131-133, 161-164, 194-196, 204-211, 294-305.
2. Гуменюк М. Юрій Федькович. – К., 1956.
3. Гуць Г. Юрій Федькович і західноєвропейська література. – К., 1985.
4. Загайко П. Вивчення творчості Юрія Федьковича. – К., 1981.
5. Коржупова А. Юрій Федькович: Літературний портрет. – К., 1963. – С.32-76.
6. Лесин В. Юрій Федькович. – К., 1984.
7. Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Федьковича. – Львів, 1911.
8. Маковей О. Шипітські берези: Замітки до кількох поем Федьковича // Юрій Федькович в розвідках і матеріалах. – К., 1958. – С.176-186.
9. Мельник В. Доля і пісня. – Чернівці, 1990.
10. Нечиталюк Н. Буковинський Кобзар: Літературно-критичний нарис. – Львів, 1963. – С.34-61.
11. Пазяк М. Юрій Федькович і народна творчість. – К., 1974. – С.57-134.
12. Пивоваров М. Юрій Федькович: Літературно-критичний нарис. – К., 1954. – С.24-60.
13. Пільгук І. Шевченківські традиції в сатирі Юрія Федьковича // Пільгук І. У пошуках художньої правди: Вибрані статті. – К., 1969. – С.176-192.
14. Погребенник Ф. Юрій Федькович // Федькович Ю. Поетичні твори. Прозові твори. Драматичні твори. Листи. – К., 1985. – С.5-31.
15. Славинський О. Плач Флюяри. – К., 1985.
16. Українка Леся. Малорусские писатели на Буковине // Українка Леся. Зібр. творів: У 12 т. Т.8. – К., 1977. - С.62 - 67.
17. Франко І. Молодий вік Остапа Федьковича // Франко І. Зібр. творів: У 50 т. – Т.27. – С.149 - 165.
18. Франко І. Осип-Юрій Федькович (Кілька слів по поводу 25-літнього ювілею його літературної творчості) // Там само. – Т. 27. – С.37 - 40.
19. Франко І. Осип Гординський-Федькович: Посмертний спогад // Там само. – Т. 27. – С.177 - 181.
20. Шалата М. Юрій Федькович. – К., 1984.
21. Юрій Федькович у розвідках і матеріалах. – К., 1958.
22. Юрійчук М., Івашкевич З. Юрій Федькович. Семінарії. – К., 1981.

ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ
„Історія української літератури
(40-60-і рр. XIX ст.)”

1. Бернштейн М. Журнал “Основа” і український літературний процес кінця 50–60-х років XIX ст. – К., 1959.
2. Білецький О. Українська література серед інших літератур світу // Білецький О. Збір. праць: у 5 т. – Т.2. - К.. 1965.
3. Білецький О. Шляхи розвитку дожовтневого українського літературознавства // Там само. – Т.2.
4. Бондар М. Поезія пошевченківської епохи. Система жанрів. – К., 1986.
5. Волинський П. Своєрідність розвитку літературних напрямів в українській літературі XIX ст. // Волинський П. З творчого доробку. – К., 1973.
6. Волинський П., Кобилецький Ю., Пільгук І., Поліщук Ф., Походзіло М., Хропко П. Історія української літератури. Література другої половини XIX століття. – К., 1966.
7. Гончар О. Формування реалізму в художній прозі 50-60-х років // Проблеми історії та теорії реалізму української літератури XIX-початку XX ст. – К., 1991.
8. Грабович Г. До історії української літератури. Дослідження, есе, полеміка. – К., 1997.
9. Гречанюк Ю., Нямцу А. Проблеми історизму і традиції в літературі XIX-XX ст. – Чернівці, 1997.
10. Гром’як Р. Історія української літературної критики (від початків до кінця XIX ст.). – Тернопіль, 1999.
11. Дей О. Словник українських псевдонімів та криптонімів: (XVI – XX ст.) – К., 1969.
12. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX-поч. XX ст. – Л., 1999.
13. Дігтяр С., Сидоренко Г., Скрипник І., Халимончук А. Історія української літератури (перша половина XIX століття). – К., 1980.
14. Дмитренко М. Особливості громадсько-освітнього руху на Лівобережній Україні у XIX ст. – К., 2000.
15. Єфремов С. Історія українського письменства. – К., 1995.
16. Животко А. Історія української преси. – К., 1999.
17. Івашків В. Українська романтична драма 30-80-х років XIX ст. – К., 1990.
18. Історія українського мистецтва: В 6 т. – К., 1969. – Т.4, Кн.1.
19. Історія української дожовтневої журналістики. – К., 1983.
20. Історія української літератури другої половини XIX століття / За ред В.М.Поважної. – К., 1979.
21. Історія української літератури XIX століття: У 3 кн. – Кн.2. / За ред М.Т.Яценка. – К., 1996.
22. Історія української літератури: У 2 т. – К., 1987. – Т.1.
23. Історія української літератури: У 8 т. – К., 1967. – Т.2, 3.
24. Історія української літературної критики та літературознавства: Хрестоматія: У 3-х кн. / За ред П.Федченка. – К., 1999. – Кн.1, 2.
25. Історія української літературної критики: Дожовтневий період. – К.. 1988.
26. Калениченко Н. Українська література XIX ст. Напрями, течії.- К., 1977.
27. Матеріали до вивчення історії української літератури: В 5 т. – К., 1961. – Т.2, 3.
28. Мішук Р. Українська оповідна проза 50-60-х років XIX ст. – К., 1978.
29. Нариси з історії українського мистецтва. – К., 1966.
30. Нахлік Є. Українська романтична проза 20-60-х років XIXст. – К., 1988.
31. Попович М. Історія української культури. – К., 2001.
32. Приходько І. Українські класики без фальсифікації. – Харків, 1997.
33. Сивокінь Г. Одвічний діалог: Українська література і її читач від давнини до сьогодні. – К., 1984.
34. Українська культура: Лекції / За ред Д.Антоновича. – К., 1993.
35. Українська література в загальнослов’янському і світовому літературному контексті: В 5 т. – К., 1987. – Т.1, 2.

36. Українська література в портретах і довідках: Давня література – література XIX ст. – К., 2000.
37. Українська література у системі літератур Європи і Америки (XIX-XX ст.). – К., 1997.
38. Українська Літературна Енциклопедія: В. 5-ти т. – Т.1.– К., 1988; Т.2. - К., 1990; Т.3. - К., 1993.
39. Український драматичний театр. Нариси історії: В 2 т. – К., 1967. – Т.1.
40. Українські літературні альманахи і збірники XIX – початку XX ст. / Укл. І.Бойко. – К., 1967.
41. Українські письменники: Біо-бібліографічний словник: У 5 т. – К., 1963. – Т.2, 3, 4.
42. Федченко П. Літературна критика на Україні першої половини XIX ст. – К., 1982.
43. Чалий Д. Становлення реалізму в українській літературі (Перша половина XIX ст.). – К., 1956.
44. Чижевський Д. Реалізм в українській літературі. – К., 1999.
45. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). –Тернопіль, 1994.
46. Яценко М. Питання реалізму і позитивний герой в українській літературно-естетичній думці першої половини XIX ст. – К., 1979.

КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ
з курсу „Історія української літератури
(40-60-і рр. XIX ст.)”

№1. Творчість Тараса Шевченка

1. “Думи мої, думи мої...” та “Перебендя” як мистецькі декларації Т.Шевченка.
2. Жанр думки у творчості Т.Шевченка.
3. Новаторство Т.Шевченка у опрацюванні жанру балади.
4. Жанр ліро-епічної поеми у творчості Т.Шевченка.
5. Особливості композиції поеми Т.Шевченка “Гайдамаки”: романтичні тенденції.
6. Пісня як складова частина композиції поеми Т.Шевченка “Гайдамаки”.
7. Романтичний образ могили у творчості Т.Шевченка: трансформація.
8. Поезія Т.Шевченка “Три літа”: художній аналіз.
9. Особливості трактування історичного минулого України у рукописній збірці Т.Шевченка “Три літа”.
10. Образ Петербурга та його мешканців у творчості Т.Шевченка.
11. Історичні образи та особливості їх авторського сприйняття у поемі Т.Шевченка “Сон” (1844).
12. Ідейно-художня функція використання форми сну у поемі “Сон” (1844) та поезії „Сон” („На панщині пшеницю жала...”) Т.Шевченка.
13. Трагедія України та пошуки її причин у поемі Т.Шевченка “Великий льох”.
14. Образна система поеми Т.Шевченка “Кавказ”.
15. Біблійні епіграфи до творів Т.Шевченка: частотність, зміст, функції.
16. “Давидові псалми” Т.Шевченка: особливості опрацювання біблійного матеріалу.
17. Позитивна програма українства у посланні Т.Шевченка “І мертвим, і живим, і ненарожденним...”.
18. Проблема злочину і спокути у поемах Т.Шевченка періоду заслання.
19. Ідилічні мотиви та образи у творчості Т.Шевченка.
20. Жанрове розмаїття поезій циклу Т.Шевченка “В казематі”.
21. Ліричний герой “невольничої” поезії Т.Шевченка.
22. Мотив самотності у поезії Т.Шевченка періоду заслання.
23. Автобіографічна лірика Т.Шевченка періоду заслання.
24. Доля митця-кріпака у повістях Т.Шевченка.
25. Авторська інтерпретація євангельської легенди та апокрифічного матеріалу у поемі Т.Шевченка “Марія”.
26. Алегоризм поеми Т.Шевченка “Неофіти”.
27. Особливості опрацювання біблійних сюжетів у творчості Т.Шевченка останніх років (“Саул”, “Во Іудеї, во дні они”).
28. Жанр “подражання” у творчості Т.Шевченка.
29. Осмислення власної творчої долі та самоосмислення у триптиху Т.Шевченка “Доля”, “Муза”, “Слава”.
30. Майбутнє України у творчості Т.Шевченка.

№2. Творчість Марка Вовчка

1. “Маруся” Г.Квітки-Основ’яненка і “Максим Гримач” Марка Вовчка: типологічне зіставлення.
2. Православний клір, його життя та звичаї у “Записках причетника” Марка Вовчка.
3. Проблема внутрішньої свободи людини у “Записках причетника” Марка Вовчка.
4. Образ нової людини у романі Марка Вовчка “Живая душа” (образ Маші).
5. “Три долі” Марка Вовчка: формування характерів та психологічна мотивація поведінки героїв.

6. “Ледащиця” та “Маша” Марка Вовчка: типологічне зіставлення різномовних творів на одну тему.
7. Повісті-казки Марка Вовчка: синтез романтичного і реалістичного.
8. Жанрові особливості казки у “Кармелюку” Марка Вовчка.
9. Народна пісня, її функції у казці Марка Вовчка “Кармелюк”.
10. Засоби творення образу Кармелюка у однойменному творі Марка Вовчка.
11. Мотив дороги як композиційний прийом у “Марусі” Марка Вовчка.
12. Історизм повісті Марка Вовчка “Маруся”.
13. Образ січовика у творчості Є.Гребінки (“Нежинський полковник Золотаренко”, “Чайковский”) та повісті Марка Вовчка “Маруся”: порівняльний аспект.
14. Романтичні оповідання Марка Вовчка: співвіднесеність морально-етичної і соціальної проблематики.
15. Ідея свободи у романтичних оповіданнях Марка Вовчка.
16. Баладний характер оповідання Марка Вовчка “Свекруха”.
17. Ідейно-художній аналіз оповідання Марка Вовчка “Данило Гурч”.
18. Романтичні тенденції оповідання Марка Вовчка “Чари”.
19. Трагедія особистості у романтичних оповіданнях Марка Вовчка.
20. Продовження Марком Вовчком традицій Т.Шевченка у творенні образу жінки.
21. Жінка-письменниця і жінка-героїня: діалог (на основі “Народних оповідань” Марка Вовчка).
22. Відтворення світу інтимних почуттів людини у “Народних оповіданнях” Марка Вовчка.
23. Образ людини-протестанта в україно- та російськомовній прозі Марка Вовчка.
24. Протистояння добра і зла у прозі Марка Вовчка.
25. Функція ідилічних картин у “Сні” та “Марусі” Марка Вовчка.
26. “Жоджсандівські” тенденції у розробці селянської теми у творчості Марка Вовчка.
27. Ідейно-художня функція пейзажу у “Народних оповіданнях” Марка Вовчка.
28. Тема рекрутчини у оповіданні Марка Вовчка “Два сини”.
29. Ідейно-художній аналіз оповідання Марка Вовчка “Сестра”.
30. Образ кріпосництва та його представників у творчості Марка Вовчка.

№3. Творчість Л.Глібова

1. Традиції і новаторство Л.Глібова у жанрі байки.
2. Традиції Г.Сковороди у байкарській творчості Л.Глібова.
3. Викриття антидемократичного суспільства у байках Л.Глібова.
4. Авторська інтепретація сюжетів І.Крилова у байкарській творчості Л.Глібова.
5. Ідейно-художній аналіз байки Л.Глібова “Мірошник”.
6. Форми вираження моралі у байках Л.Глібова.
7. Байки Є.Гребінки “Ведмежий суд” та Л.Глібова “Щука”: типологічне зіставлення.
8. Ідейно-художній аналіз байки Л.Глібова “Цуцик”.
9. Національно-народний і локальний колорит байок Л.Глібова.
10. Морально-етична проблематика байок Л.Глібова.
11. Ідейно-художній аналіз байки Л.Глібова “Мальований Стовп”.
12. Образ Лева у байках Л.Глібова (на прикладі 5 текстів).
13. Екзотична фауна у байкарської творчості Л.Глібова.
14. Ідейно-художній аналіз байки Л.Глібова “Вовк та Ягня”.
15. Традиції народного тваринного епосу у байкарській творчості Л.Глібова.
16. Філософські мотиви у байках Л.Глібова “Шелестуни”, “Мальований Стовп”.
17. Ліризація жанру байки у творчості Л.Глібова.
18. Діалог як визначальний композиційний чинник байок Л.Глібова.
19. Особливості версифікаційної техніки Л.Глібова-байкаря.
20. Українська природа у ліриці Л.Глібова.
21. Ностальгійні мотиви поезій Л.Глібова “Над Дніпром” та “У степу”.
22. Ідейно-художній аналіз поезії Л.Глібова “Журба”.
23. Мотив плинності людського буття у ліриці Л.Глібова.
24. Жанр пісні-романсу у творчості Л.Глібова.

25. Ліричний герой поетичної творчості Л.Глібова.
26. Ідейно-художній аналіз поезії Л.Глібова “Зимня пісенька”.
27. Пізнавальний характер дитячої лірики Л.Глібова.
28. “Алегоричний жарт” Л.Глібова “Квіткове весілля”: художній аналіз.
29. Оновлення барокового жанру акровірша у творчості Л.Глібова.
30. Цикл Л.Глібова “Загадки й відгадки”: художній аналіз.

№4. Творчість Степана Руданського

1. Жанр “небилиць” у творчості С.Руданського: традиції і новаторство.
2. Демонологія та прийом метаморфози у “небилицях” С.Руданського.
3. Народнопісенна традиція у “небилицях” С.Руданського.
4. Художній аналіз балади (“небилиць”) С.Руданського “Хрест на горі”.
5. Прийом метаморфози у баладній творчості українських поетів-романтиків та С.Руданського (“Явір”, “Тополя”, “Верба”): порівняльний аналіз.
6. Ліричний герой особистісної лірики С.Руданського.
7. Художній аналіз поезії С.Руданського “Повій, вітре, на Вкраїну”.
8. Романтична поезія В.Забіли та С.Руданського: типологічне зіставлення.
9. Мотив неволі України у національно-патріотичній ліриці С.Руданського.
10. Художній аналіз поезії С.Руданського “Над колицкою”.
11. Художній аналіз поезії С.Руданського “Наука”.
12. Художній аналіз поезії С.Руданського “Гей, бики!”.
13. Особливості трактування біблійного тексту у “Псалмі 136” С.Руданського.
14. Художній аналіз поезії С.Руданського “До України”.
15. Автобіографічний характер поезії С.Руданського “Студент”.
16. Образи ляха (поляка) та москаля у приказках С.Руданського.
17. Панорама життя України середини ХІХ ст. у приказках С.Руданського.
18. Чесноти і вади українців у приказках С.Руданського.
19. Антиклерикальні приказки С.Руданського як відображення народного погляду на життя, побут і служіння представників різних конфесій.
20. Образи козаків-запорожців у співомовках С.Руданського.
21. Народна космогонія у “Байках світових” С.Руданського.
22. Авторська інтерпретація канонічного біблійного тексту у “Байках світових” С.Руданського.
23. Жанрова природа твору С.Руданського “Цар Соловей” як алегоричної поеми-казки.
24. Образ Павла Полуботка у поемах Т.Шевченка “Сон” та С.Руданського “Павло Полуботок”: типологічне зіставлення.
25. Історичні поеми С.Руданського: здобутки і прорахунки.
26. Особливості авторської інтерпретації образу Івана Мазепи (за поемами О.Пушкіна “Полтава” та С.Руданського “Мазепа, гетьман український”).
27. Система образів поеми С.Руданського “Мазепа, гетьман український”. Засоби творення образів історичних осіб.
28. Тема соборності та державності України у поемі С.Руданського “Мазепа, гетьман український”.
29. Особливості перекладу С.Руданським “Слова про Ігорів похід”.
30. Поетична творчість С.Руданського у оцінках І.Франка.

№5. Творчість А.Свидницького

1. Нарис А.Свидницького “Великдень у подолян”: загальна характеристика.
2. Оповідання А.Свидницького “Два упрямых”: картини з життя бурси.
3. Оповідання А.Свидницького “Жебраки”: ідейно-художній аналіз.
4. Мотиви і образи поетичних творів А.Свидницького.
5. Поезія А.Свидницького “В полі доля стояла”: ідейно-художній аналіз.

6. Традиції давньої української літератури у зображенні попівського побуту (творчість І.Некрасевича, К.Зіновієва, дяків-“пиворізів”) та роман А.Свидницького “Люборацькі”.
7. Роман А.Свидницького “Люборацькі”: розширення тематичних меж української прози.
8. “Люборацькі” А.Свидницького як соціально-психологічний роман.
9. Жанрові ознаки “Люборацьких” А.Свидницького як роману виховання.
10. Аргументувати авторське жанрове визначення роману А.Свидницького “Люборацькі” як “сімейної хроніки”.
11. Композиційно-сюжетні особливості роману А.Свидницького “Люборацькі”.
12. Мета змалювання старосвітського побуту у повісті М.Гоголя “Старосвітські поміщики” та романі А.Свидницького “Люборацькі”: типологічне зіставлення.
13. Проблема батьків і дітей у романі А.Свидницького “Люборацькі”.
14. Національний аспект проблеми освіти та виховання у романі А.Свидницького “Люборацькі”.
15. Картини життя православного кліру у “Записках причетника” Марка Вовчка та “Люборацьких” А.Свидницького (порівняльна характеристика).
16. Національна деградація Масі Люборацької: випадковість чи закономірність? (за романом А.Свидницького „Люборацькі”).
17. Антось Люборацький: життя як протест (за романом А.Свидницького „Люборацькі”).
18. Бурсацько-семінарське середовище у романі А.Свидницького “Люборацькі”.
19. Руйнування старосвітської родини у романі А.Свидницького “Люборацькі”: соціальні причини і можливі наслідки.
20. Українське село та неукраїнське місто у романі А.Свидницького “Люборацькі”.
21. Функції портрета у романі А.Свидницького “Люборацькі”.
22. Проблема національно-культурних взаємин у романі А.Свидницького “Люборацькі”.
23. Синтез оповіді й опису у романі А.Свидницького “Люборацькі”.
24. Внутрішній монолог як засіб психологічної характеристики персонажів у романі А.Свидницького “Люборацькі”.
25. Ідейно-художнє значення образу Тимохи Петропавлівського у романі А.Свидницького “Люборацькі”.
26. Історія Фрузини Печержинської у контексті проблеми національного виродження (за романом А.Свидницького “Люборацькі”).
27. Втрата українським народом національної церкви – це ... (позиція автора роману “Люборацькі”).
28. Позитивна програма роману А.Свидницького “Люборацькі”.
29. Життя і творчість А.Свидницького у оцінках І.Франка.
30. Життя і творчість А.Свидницького у оцінках М.Зерова.

№6. Творчість О.Стороженка

1. Романтичне опрацювання міфологічних мотивів у оповіданні О.Стороженка “Закоханий чорт”.
2. Особливості композиції оповідання О.Стороженка “Закоханий чорт”.
3. Образ України у оповіданні О.Стороженка “Закоханий чорт”.
4. Літературне опрацювання народної гумористики у оповіданнях циклу О.Стороженка “З народних уст”.
5. Народна демонологія у оповіданнях О.Стороженка.
6. Ідейно-художній аналіз оповідання О.Стороженка “Голка”.
7. Образ козака-характерника у легендарно-фантастичних оповіданнях О.Стороженка.
8. Ідейно-художній аналіз оповідання О.Стороженка “Жонатий чорт”.
9. Етнографізм оповідань О.Стороженка.
10. Ідейно-художній аналіз оповідання О.Стороженка “Матусине благословення”.
11. Пригодництво як визначальна риса оповідань О.Стороженка.
12. Ідейно-художній аналіз оповідання О.Стороженка “Межигірський дід”.
13. Історія України у оповіданнях О.Стороженка (“Кіндрат Бубненко-Швидкий”, цикл “Оповідання Грицька Ключника”).

14. Соціальний елемент у оповіданні О.Стороженка “Кіндрат Бубненко-Швидкий”.
15. Ідейно-художній аналіз оповідання О.Стороженка “Прокіп Іванович”.
16. Образ оповідача у циклі О.Стороженка “Оповідання Грицька Ключника”.
17. Прокоментувати авторське визначення жанру “Марка Проклятого” як “поэмы на малороссийском языке из преданий и поверий запорожской старины”.
18. Фольклорна основа повісті О.Стороженка “Марко Проклятий”.
19. Мотив боротьби Добра і Зла у повісті О.Стороженка “Марко Проклятий”.
20. Композиційно-сюжетні особливості повісті О.Стороженка “Марко Проклятий”.
21. Мотив безсмертя та його філософське тлумачення у повісті О.Стороженка “Марко Проклятий”.
22. “Страшна помста” М.Гоголя та “Марко Проклятий” О.Стороженка: типологічне зіставлення.
23. Історичні особи у повісті О.Стороженка “Марко Проклятий”: історична правда та художній вимисел.
24. Минуле України та його авторське осмислення у повісті О.Стороженка “Марко Проклятий”.
25. Образ козацтва у повісті О.Стороженка “Марко Проклятий”.
26. Тема гріха та спокути у повісті О.Стороженка “Марко Проклятий”.
27. Мелодраматичні елементи у повісті О.Стороженка “Марко Проклятий”.
28. Характер описів у повісті О.Стороженка “Марко Проклятий”.
29. Засоби творення образу Марка Проклятого (О.Стороженко “Марко Проклятий”).
30. Традиції гоголівського письма у творчості О.Стороженка.

№7. Творчість П.Куліша

1. Романтичні тенденції поетичної збірки П.Куліша “Досвітки”.
2. Історична тематика поетичної збірки П.Куліша “Досвітки”.
3. Ідейно-художній аналіз поезії П.Куліша “Народна слава” (зб. “Досвітки”).
4. Україна у поемах П.Куліша “Настуся” та “Великі проводи”.
5. Ліричний герой інтимної лірики збірки П.Куліша “Досвітки”.
6. Жанрове розмаїття збірки П.Куліша “Хуторна поезія” (естетичні маніфести, панегірики, історіософські медитації, політичні та соціальні інвективи).
7. Ідейно-художній аналіз поезії П.Куліша “Заспів” (зб. “Досвітки”).
8. Художнє освоєння біблійних сюжетів у збірках П.Куліша “Досвітки”, “Дзвін”.
9. Цикли Т.Шевченка “Давидові псалми” та П.Куліша “Із псалтира”: типологічне зіставлення.
10. Жанр ідилії у творчості П.Куліша (“Орися”, “Дівоче серце”).
11. Поетизація патріархальних звичаїв у оповіданні П.Куліша “Орися”.
12. Теорія культурництва П.Куліша та її художня реалізація у оповіданні “Дівоче серце”.
13. Оповідання про Чорну раду 1663 р. у Літописі Самовидця як головне джерело роману П.Куліша.
14. “Чорна рада” П.Куліша: історична правда та художній домисел.
15. Засоби белетризації історичного матеріалу у романі П.Куліша “Чорна рада”.
16. Історіографічні традиції В.Скотта у романі П.Куліша “Чорна рада”.
17. Аргументувати доцільність остаточного авторського вибору назви роману П.Куліша “Чорна рада. Хроніка 1663 р.” (варіанти: “Чорна рада, або Історія нещасливого 1663 р.”, “Чорна рада, або Нещаслива старосвітчина”).
18. Сюжетно-композиційна двоплановість роману П.Куліша “Чорна рада”.
19. Чернь і влада у романі П.Куліша “Чорна рада”.
20. Полемічний характер роману П.Куліша “Чорна рада”.
21. Україна доби Руїни у романі П.Куліша “Чорна рада”.
22. Образ низового козацтва у романі П.Куліша “Чорна рада”.
23. Образ хутора та хуторянина у романі П.Куліша “Чорна рада”.
24. Авторський ідеал українського суспільства у романі П.Куліша “Чорна рада”.
25. Ідейно-художня функція образів Петра і Лесі у романі П.Куліша “Чорна рада”.
26. Образ Кирила Тура як уособлення абсолютної свободи у романі П.Куліша “Чорна рада”.

27. Проблема індивідуума і маси у романі П.Куліша “Чорна рада”.
28. Позитивна програма розвитку України у романі П.Куліша “Чорна рада”.
29. Співвіднесеність романтичного та реалістичного у романі П.Куліша “Чорна рада”.
30. Особистість і творчість П.Куліша в оцінках І.Франка.

№8. Творчість Ю.Федьковича

1. Традиції Т.Шевченка у літературній творчості Ю.Федьковича.
2. Жанр думки у творчості Т.Шевченка та Ю.Федьковича: типологічне зіставлення.
3. Жанр балади у поетичній творчості Ю.Федьковича.
4. Ідейно-художній аналіз поезії Ю.Федьковича “Пречиста діво, радуйся, Маріє!”
5. Поезії С.Руданського “Гей, бики” та Ю.Федьковича “Нива”: типологічне зіставлення.
6. Вірш Ю.Федьковича “Нива” як мистецький маніфест поета.
7. Романтичний образ поета, митця у віршах Ю.Федьковича “Сам”, “Доля”, “Убогий легінь”.
8. Патріотичні мотиви поетичної творчості Ю.Федьковича.
9. Образ жовніра у поетичній творчості Ю.Федьковича.
10. Ідейно-художній аналіз поезії Ю.Федьковича “Осьмий поменник Тарасові Шевченку на вічну пам’ять”.
11. Цикл Ю.Федьковича “Співанки”: художній аналіз.
12. Цикл Ю.Федьковича „Дикі думи”: художній аналіз.
13. Образ України у однойменній поезії Ю.Федьковича.
14. Образ Т.Шевченка у поетичній творчості Ю.Федьковича.
15. Образи народних героїв-оборонців у творчості Ю.Федьковича.
16. Романтичні тенденції поетичної творчості Ю.Федьковича.
17. Історична поема Ю.Федьковича “Лук”ян Кобилиця”: художній аналіз.
18. Образ Довбуша у творчості Ю.Федьковича.
19. Поеми Ю.Федьковича „Новобранчик” та „Дезертир”: типологічне зіставлення.
20. Жанрово-композиційні особливості поеми Ю.Федьковича „Дезертир”.
21. Жанр соціально-побутової поеми у творчості Ю.Федьковича.
22. Мотиви і образи “Слова про Ігорів похід” у поетичній творчості Ю.Федьковича.
23. Фольклоризм прози Ю.Федьковича.
24. Особливості манери викладу у прозовій творчості Ю.Федьковича.
25. Романтичний характер оповідання Ю.Федьковича „Люба - згуба”.
26. Традиції прози Г.Квітки-Основ’яненка у оповідання Ю.Федьковича „Люба - згуба”.
27. Жанрова природа “Сафата Зінича” Ю.Федьковича.
28. Романтизований образ Гуцульщини та її мешканців у прозовій творчості Ю.Федьковича.
29. Елементи естетики сентименталізму у прозі Ю.Федьковича.
30. Творчість Ю.Федьковича у оцінці І.Франка.

КОЛОКВІУМИ
з курсу „Історія української літератури
(40-60-і рр. XIX ст.)”

Колоквіум (лат. – співбесіда) – це вид навчальної роботи, який проводиться у формі бесіди викладача зі студентом з приводу заздалегідь означеної, достатньо об’ємної теми з вивченого розділу дисципліни, підготовленої студентами до певного строку на основі вказаних матеріалів.

Від екзамену колоквіум як вид контролю відрізняється тим, що охоплює не дисципліну в цілому, навіть не частину її, а тільки окрему тему.

Життєвий і творчий шлях Тараса Шевченка:
питання до колоквіуму

1. Підготовка і викуп Шевченка з кріпацтва: обставини, персонажі.
2. Т.Шевченко і петербурзька інтелектуальна еліта (1837-1843).
3. Перша мандрівка Т.Шевченка на Україну.
4. Родина Респіних у житті Т.Шевченка.
5. Друга мандрівка Т.Шевченка на Україну.
6. Альбом Т.Шевченка “Живописная Украина”.
7. Т.Шевченко-художник.
8. Т.Шевченко і Кирило-Мефодіївське товариство.
9. Робота Т.Шевченка у Археографічній комісії.
10. Перебування Т.Шевченка під слідством у справі Кирило-Мефодіївського товариства.
11. “Захальвні книжечки” (1847-1850) Т.Шевченка.
12. Визволення Т.Шевченка із заслання. Перебування у Нижньому Новгороді.
13. Останній петербурзький період життя Т.Шевченка.
14. “Кобзар”(1860) Т.Шевченка.
15. Перепоховання тіла Т.Шевченка.
16. Періодизація творчості Т.Шевченка. Загальна характеристика кожного періоду.
17. Еволюція образу жінки-матері у поемах Т.Шевченка.
18. Художній аналіз поеми Т.Шевченка “Марія”.
19. Проблематика та новизна порушеної теми у поемі Т.Шевченка “Гайдамаки”.
20. Жанрова своєрідність та особливості композиції поеми Т.Шевченка “Гайдамаки”.
21. Романтичний характер поеми Т.Шевченка “Гайдамаки”.
22. “Кобзар” Т.Шевченка 1840 р. як явище літературного життя 40-х років XIX ст.
23. Осмислення національної історії у поемі Т.Шевченка „Великий льох”.
24. Жанрово-композиційні особливості поеми Т.Шевченка “Великий льох”.
25. Образна система поеми Т.Шевченка „Великий льох”.
26. Еволюція історіософського осмислення минулого у творчості Т.Шевченка.
27. Мотив національної провини у творчості Т.Шевченка.
28. Художній аналіз поезії Т.Шевченка “Стоїть в селі Суботіві...”.
29. Біблійні жанри у творчості Т.Шевченка (молитва, псалом, пророцтво).
30. Художній аналіз поезії Т.Шевченка “Осії. Глава XVI”.
31. Новаторство та художня майстерність Т.Шевченка у жанрі балади.
32. Художній аналіз балади Т.Шевченка “Тополя”.
33. Жанрово-композиційні особливості поеми Т.Шевченка „Сон”.
34. Поема “Сон” Т.Шевченка як сатира на самодержавно-кріпосницьку систему, засоби реалізації авторського задуму.
35. Роль історичних ремінісценцій у поемі Т.Шевченка “Сон”. Образ Петра Полуботка.
36. Жанрова своєрідність та ідейно-тематичне багатство поеми Т.Шевченка “Кавказ”.

37. Образ російського самодержавства та засоби його творення у поемі Т.Шевченка „Кавказ”.
38. Інонаціональні мотиви та їх авторське потрактування у творчості Т.Шевченка.
39. Художній аналіз поезії Т.Шевченка “У Бога за дверима лежала сокира...”.
40. Проблематика послання “І мертвим, і живим...” Т.Шевченка у контексті творчості періоду “трьох літ”.
41. Проблематика лірики Т.Шевченка періоду “трьох літ”.
42. Художній аналіз поезії Т.Шевченка “Розрита могила”.
43. Жанр соціально-побутової поеми у творчості Т.Шевченка.
44. Художній аналіз поеми Т.Шевченка “Наймичка”.
45. Мотиви й образи поезій циклу “В казематі” Т.Шевченка.
46. Художній аналіз поезії Т.Шевченка “Мені однаково...”.
47. Жанрове різноманіття поезій циклу “В казематі” Т.Шевченка.
48. Художній аналіз поезії Т.Шевченка “Садок вишневий...”.
49. Образи національних героїв у творчості Т.Шевченка.
50. Художній аналіз поезії Т.Шевченка “Іван Підкова”.
51. Мотиви та образи поезій Т.Шевченка періоду заслання.
52. Художній аналіз поезії Т.Шевченка “Полякам”.
53. Ідейно-тематичний зміст поеми Т.Шевченка “Неофіти”. Образ нової людини.
54. Мотиви й образи лірики Т.Шевченка останнього періоду життя і творчості.
55. Художній аналіз поезії Т.Шевченка “Чи не покинуть нам, небого...”.
56. Ідейно-тематичне спрямування триптиха Т.Шевченка “Доля”, “Муза”, “Слава”.
57. Майбутнє України та шляхи його здобуття у творчості Т.Шевченка.
58. Художній аналіз поезії Т.Шевченка “Заповіт”.
59. Автобіографічна лірика Т.Шевченка.
60. Художній аналіз поезії Т.Шевченка “І виріс я на чужині...”.
61. Порівняльний аналіз поеми “Наймичка” та однойменної повісті Т.Шевченка.
62. Повісті Т.Шевченка “Художник”, “Музикант”.
63. Біблійні сюжети та образи у творчості Т.Шевченка.
64. Художній аналіз поезії Т.Шевченка “Во Іудеї во дні они...”.
65. Фольклорні образи та прийоми у творчості Т.Шевченка.
66. Художній аналіз поезії Т.Шевченка “Ой три шляхи широкії...”.
67. Осмислення Т.Шевченком власних мистецьких завдань.
68. Художній аналіз поезії Т.Шевченка “Думи мої, думи мої...”.
69. Тираноборчі мотиви у творчості Т.Шевченка.
70. Художній аналіз поеми Т.Шевченка “Царі”.
71. Мотиви самотності та сирітства у творчості Т.Шевченка.
72. Художній аналіз поезії Т.Шевченка “Хіба самому написать...”.
73. Драми Т.Шевченка у контексті розвитку національної драматургії.

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ¹
з курсу „Історія української літератури
(40-60-і рр. XIX ст.)”

**1. Літературний процес
40-60-х років XIX ст.**

1. Селянська реформа 1861 р.: причини і наслідки.
2. Кирило-Мефодіївське товариство: історія створення, програмні засади.
3. М.Гулак як один із найактивніших діячів Кирило-Мефодіївського товариства.
4. Культурно-освітні ідеї Кирило-Мефодіївського товариства.
5. Громадівський рух в Україні.
6. Діяльність студентських таємних товариств Харківського та Київського університетів.
7. Розвиток української лінгвістичної науки: укладання словників, спроби унормування правопису.
8. Мовознавчі дослідження М.Максимовича (передмова до збірки „Малороссийские песни”, „История древней русской словесности”, „О старобытности малороссийского наречия”).
9. Галицьке „москвофільство”: ідеологія, діяльність.
10. „Азбучна війна” в Галичині.
11. Переслідування українського слова царизмом як продовження утисків української культури (Валуєвський циркуляр 1863 р.).
12. Недільні школи як явище у історії шкільництва України.
13. Етнографічна діяльність П.Чубинського.
14. Етнографічно-фольклорна збірка М.Закревського „Старосветский бандуриста”: загальна характеристика.
15. Фольклористичні дослідження в Україні у 40-60-х рр. XIX ст.
16. Українські альманахи 40-60-х рр. XIX ст.: загальна характеристика.
17. Видавнича діяльність М.Максимовича.
18. Альманах І.Бецького „Молодик” (1843-1844).
19. „Южный русский сборник” А.Метлинського: загальна характеристика.
20. „Записки о Южной Руси” П.Куліша як фольклорно-етнографічний та літературний збірник.
21. Видавнича діяльність П.Куліша.
22. Редакторська діяльність П.Куліша (співпраця з Т.Шевченком, Марком Вовчком та ін.).
23. „Обзор сочинений, писанных на малороссийском языке” М.Костомарова як перша синтетична розвідка про українську літературу I половини XIX ст.
24. Літературно-критичні виступи М.Костомарова 40-60-х рр. XIX ст.
25. Журнал „Основа” як перше українське літературно-наукове видання.
26. Журнал „Основа” як консолідуюча складова національного літературного процесу.
27. Історико-літературні публікації на сторінках журналу „Основа”.
28. Історичні нариси П.Куліша на сторінках журналу „Основа” („Історія України од найдавніших часів”, „Хмельницина”, „Виговщина”).
29. Літературно-художні публікації на сторінках журналу „Основа”.
30. Літературна творчість Д.Мордовця: ідейно-тематичний зміст, жанри, образність.
31. Літературна творчість Ганни Барвінок: ідейно-тематичний зміст, жанри, образність.
32. „Черниговский листок” Л.Глібова.
33. П.Куліш як перший український професійний критик.
34. Стаття П.Куліша „Об отношении малороссийской словесности к общерусской”: загальна характеристика.
35. Українська періодика Галичини: загальна характеристика.
36. Часопис „Вечерниці” як осередок народовського руху у Галичині.

¹ Реферат має бути виконаний на аркушах формату А4 обсягом 6-10 сторінок тексту (комп’ютерного набору), обов’язковими є план, список використаної літератури та посилання на наукові джерела чи художні тексти.

37. Розвиток української театральної справи у 40-60-х рр. ХІХ ст.
38. Акторська діяльність М.Щепкіна.
39. Аматорський театральний рух в Україні 40-60-х рр. ХІХ ст.
40. Розвиток театральної справи в Галичині.
41. Українська музика у 40-60-х рр. ХІХ ст. Діяльність С.Гулака-Артемівського.
42. Український композитор-професіонал Михайло Вербицький (1815-1870).
43. Український живопис у 40-60-х рр. ХІХ ст.
44. Україна у малярській творчості Л.Жемчужникова.

2. Тарас Шевченко: **біографія та мистецька діяльність**

1. Дитячі роки Т.Шевченка.
2. Перебування Т.Шевченка у Вільно (1829-1830).
3. Навчання Т.Шевченка у майстра живописного цеху Ширяєва.
4. Т.Шевченко і К.Брюллов: історія стосунків.
5. І.Сошенко – художник і товариш Т.Шевченка.
6. В.Жуковський: участь у підготовці та викупленні Т.Шевченка з кріпацтва.
7. Т.Шевченко і В.Григорівич: історія стосунків.
8. Підготовка і викуп Шевченка з кріпацтва: обставини, персонажі.
9. Навчання Т.Шевченка у Академії художеств.
10. Т.Шевченко і Є.Гребінка: історія і характер стосунків.
11. „Кобзар” Т.Шевченка 1840 р.: історія публікації, структура, художнє оформлення.
12. „Чигиринський Кобзар” (1844) Т.Шевченка: історія публікації, структура, художнє оформлення.
13. Публікації Т.Шевченка у альманасі „Ластівка”.
14. Т.Шевченко і петербурзька інтелектуальна еліта (1837-1843).
15. Перша мандрівка Т.Шевченка на Україну: обставини, географія, зустрічі.
16. Родина Рєпніних у житті Т.Шевченка.
17. Листування Т.Шевченка і В.Рєпніної.
18. Друга мандрівка Т.Шевченка в Україну: обставини, географія, зустрічі.
19. Альбом Т.Шевченка “Живописная Украина”: історія створення, видання, розповсюдження.
20. Перебування Т.Шевченка у Переяславі (1845).
21. Автопортрети Т.Шевченка.
22. Т.Шевченко-портретист.
23. Т.Шевченко-гравер.
24. Дружба Т.Шевченка із художником В.Штернбергом.
25. Т.Шевченко і родина Тарновських.
26. Яків де Бальмен як друг Т.Шевченка та ілюстратор рукописного “Кобзаря”.
27. Т.Шевченко і Кирило-Мефодіївське товариство.
28. Т.Шевченко і П.Куліш: історія стосунків та взаємовпливів.
29. Т.Шевченко і М.Костомаров: історія стосунків та взаємовпливів.
30. Т.Шевченко і родина Лазаревських.
31. Робота Т.Шевченка у Археографічній комісії.
32. Історична Україна у живописній творчості Т.Шевченка.
33. Перебування Т.Шевченка на Чернігівщині (1846).
34. Перебування Т.Шевченка під слідством у справі Кирило-Мефодіївського товариства.
35. Орський період заслання Т.Шевченка.
36. Листування Т.Шевченка з А.Лизогубом.
37. Участь Т.Шевченка у Аральській експедиції (1848-1849).
38. “Захалявні книжечки” (1847-1850) Т.Шевченка.
39. Т.Шевченко у Оренбурзі (1849-1850).
40. Перебування Т.Шевченка у Новопетровському укріпленні (1850-1851).

41. Казахстан і казахи у малярській творчості Т.Шевченка.
42. Серія малюнків Т.Шевченка „Притча про блудного сина”.
43. Польські політичні засланиці та Т.Шевченко.
44. Участь Т.Шевченка у геологічній експедиції О.Антипова (1851).
45. Живописні роботи Т.Шевченка періоду заслання.
46. Визволення Т.Шевченка із заслання.
47. Сім’я графа Ф.Толстого у житті Т.Шевченка.
48. Перебування Т.Шевченка у Нижньому Новгороді.
49. Т.Шевченко і М.Щепкін: історія стосунків.
50. Т.Шевченко і театр.
51. Останній петербурзький період життя Т.Шевченка.
52. Остання подорож Т.Шевченка в Україну (1859): обставини, географія, зустрічі.
53. Варфоломей Шевченко як повірений Т.Шевченка в Україні.
54. Знайомство і стосунки Т.Шевченка та І.Тургенєва.
55. Співпраця Т.Шевченка із альманахом „Хата”.
56. Т.Шевченко і грузинська література.
57. Т.Шевченко і польська література.
58. Історія підготовки та видання „Букваря южнорусского” Т.Шевченка.
59. “Кобзар”(1860) Т.Шевченка: історія публікації, структура, художнє оформлення.
60. Публікація творів Т.Шевченка і російська цензура.
61. Співпраця Т.Шевченка із журналом „Основа” (1861).
62. Останні тижні життя Т.Шевченка.
63. Поховання Т.Шевченка на Смоленському кладовищі в Санкт-Петербурзі.
64. Перепоховання тіла Т.Шевченка.
65. Г.Честахівський як організатор перепоховання тіла Т.Шевченка та опорядження могили поета на Чернечій горі.
66. Київ і кияни у житті Т.Шевченка.
67. Літературно-меморіальні музеї Т.Шевченка в Україні.
68. Національний музей Т.Шевченка в Києві.
69. Канівський державний музей-заповідник „Могила Т.Шевченка”.
70. Пам’ятники Т.Шевченкові в Європі та світі.
71. Кінематографічний образ Т.Шевченка.
72. Народні перекази та легенди про Т.Шевченка.

Зразок оформлення титульної сторінки реферата

**Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова
Інститут української філології**

Кафедра української літератури

Тарас Шевченко і родина Тарновських

Реферат
з історії української літератури
студентки 105 ур групи
Ткаченко Олесі

Науковий керівник:
доцент, кандидат філологічних наук
Савченко І.В.

*

Київ 2007

ТЕСТИ
**з курсу „Історія української літератури
(40-60-і рр. XIX ст.)”**

Тести як форма контролю розраховані на ерудицію, а також на спеціальні знання та здібності студентів аналізувати матеріал, на вміння розмірковувати про предмет вивчення. Особливістю тестів є їх інформаційна ємність, тобто вони містять у власній конструкції конкретно-історичні факти, імена, події, дати тощо. Це дає можливість навіть при незнанні студентом точної відповіді розвивати його пізнавальні здібності, знайомити з чимось новим, допомагати згадати те, що забулося тощо.

Виберіть із запропонованих одну чи декілька правильних відповідей:

1. Серед особливостей української літератури 40-60-х рр. XIX ст. є такі:
 - формування нової жанрової системи;
 - зародження і формування розвинутого реалізму;
 - співіснування реалізму з романтизмом;
 - стильовий синкретизм.
2. Вкажіть ідейно-художні та проблемно-тематичні особливості романтизму:
 - зображення типового героя у типових обставинах;
 - спрямованість на розкриття соціальних вад, які стають на заваді вільному розвиткові людини;
 - підвищена увага до одиничного, неповторного;
 - ствердження самоцінності людини, народу, нації.
3. В українській літературі 40-60х рр. XIX ст. домінує...
 - антиклерикальна тематика;
 - урбаністична тематика;
 - селянська тематика;
 - виробнича тематика.
3. Який твір став програмним документом Кирило-Мефодіївського братства?
 - „Історія русів”;
 - „Закон Божий, або Книга буття українського народу” М.Костомарова;
 - „Повесть об украинском народе” П.Куліша;
 - „Записки э Южной Руси”.
4. Яка історико-літературна праця XVIII ст. вплинула на формування ідей Кирило-Мефодіївського братства?
 - Літопис Самовидця;
 - Історія русів;
 - Літопис Г.Граб’янки;
 - Літопис С.Величка.
5. Хто з учасників Кирило-Мефодіївського братства працював у царині поезії?
 - М.Костомаров;
 - В.Білозерський;
 - М.Гулак;
 - П.Куліш.

6. Як називалися культурно-освітні демократичні об'єднання, утворені на східних землях України в 60-х рр. XIX ст.?
- братства;
 - Просвіти;
 - Громади;
 - недільні гуртки.
5. У якому українському місті була відкрита перша недільна школа?
- Одеса;
 - Харків;
 - Чернігів;
 - Київ.
6. Яким роком датується поява Валувського циркуляру?
- 1861;
 - 1863;
 - 1872;
 - 1867.
7. Основними сферами діяльності Громад стали...
- революційна пропаганда;
 - видання та розповсюдження нелегальної літератури;
 - організація недільних шкіл;
 - організація культурно-освітньої, наукової та видавничої роботи.
7. Який альманах видає протягом 1861 року в Петербурзі П.Куліш?
- „Хата”;
 - „Молодик”;
 - „Сніп”;
 - „Ластівка”.
8. Першим українським літературно-науковим вісником стало видання...
- „Хата”;
 - „Черниговский листок”;
 - „Основа”;
 - „Записки о Южной Руси”.
9. Хто з українських письменників стає засновником і видавцем тижневика „Черниговский листок”?
- М.Костомаров;
 - Л.Глібов;
 - П.Куліш;
 - О.Стороженко.
10. Кого з українських письменників 40-60-х рр. XIX ст. вважають першим професійним критиком?
- Л.Глібов;
 - Марко Вовчок;
 - Т.Шевченко;
 - П.Куліш.

11. Хто з діячів українського громадсько-літературного руху входив у редколегію журналу „Основа”?
- М.Гулак;
 - В.Білозерський;
 - Т.Шевченко;
 - П.Куліш.
12. Яке українське літературне-наукове видання започаткувало публікацію розвідок з давнього українського письменства?
- альманах „Киевлянин”;
 - журнал „Основа”;
 - альманах „Ластівка”;
 - „Записки о Южной Руси”.
13. З яким літературно-науковим виданням пов’язують становлення української професійної критики?
- „Молодик”;
 - „Ластівка”;
 - „Сніп”;
 - „Основа”.
14. Про кого з українських письменників Д.Чижевський писав, що той – *„представник того романтичного типу, який стремить досягнути ідеалу всебічності шляхом постійного руху, постійних змін”*?
- Т.Шевченко;
 - С.Руданський;
 - А.Свидницький;
 - П.Куліш.
15. Кому з українських письменників 40-60-х років XIX ст. належать слова: *„Історія мого життя є часткою історії моєї батьківщини”*?
- П.Кулішу;
 - Т.Шевченку;
 - Марку Вовчку;
 - С.Руданському.
16. Хто з дослідників творчості Т.Шевченка назвав перший період творчості поета *„добою романтичного націоналізму”*?
- І.Франко;
 - П.Куліш;
 - Ю.Івакін;
 - О.Бородін.
17. Хто був учителем Т.Шевченка у Петербурзькій Академії мистецтв?
- І.Сошенко;
 - О.Венеціанов;
 - К.Брюллов;
 - С.Васильченко.
18. Чий портрет розігрувався у лотарії для збирання коштів з метою викупу Т.Шевченка з кріпацтва?
- К.Брюллова;

- Є.Гребінки;
- В.Жуковського;
- О.Пушкіна.

25. Дата викупу Т.Шевченка з кріпацтва?

- 22.04.1838;
- 22.04.1843;
- 09.03.1838;
- 10.03.1838.

26. Який з періодів літературної творчості Т.Шевченка вважається найпліднішим?

- 1837-1843;
- 1843-1847;
- 1847-1857;
- 1857-1861.

27. Перша подорож Т.Шевченка в Україну після викупу з кріпацтва відбулася:

- 1840;
- 1843-1844;
- 1859;
- 1845-1847.

28. Як називалася серія картин Т.Шевченка про історичну Україну?

- „Историческая Украина”;
- „Живописная Украина”;
- „Минувшая Украина”;
- „Забытая Украина”.

29. На чий кошти було здійснено видання „Кобзаря” Т.Шевченка 1840 року?

- Є.Гребінка;
- І.Сошенко;
- В.Григорович;
- П.Мартос.

30. Де Т.Шевченко перебував у час заслання?

- Кавказ;
- Оренбург;
- Казахстан;
- Сибір.

31. Як називалася наукова експедиція, у якій протягом 1848-1849 рр. брав участь Т.Шевченко?

- Аральська;
- Каспійська;
- Азовська;
- Каспійсько-Аральська.

32. Твори Т.Шевченка якого періоду, на думку Ю.Івакіна, можна розглядати як „*своєрідний ліричний щоденник, в якому відтворено духовне життя поета*”?

- ранній період творчості;
- період „трьох літ”;
- період заслання;

- останній період творчості.

33. Остання мандрівка Т.Шевченка в Україну відбулася у:

- 1857;
- 1860;
- 1859;
- 1861.

34. Коли був перепохований Т.Шевченко?

- 9 березня 1861 р.;
- 10 березня 1861 р.;
- 22 травня 1861 р.;
- 22 квітня 1861 р.

35. Який період життя Т.Шевченка відображений у його „Журналі”?

- 1847-1850;
- 1847-1857;
- 1857-1861;
- 1857-1858.

36. У який період творчості Т.Шевченка в його поезії відбувається посилення реалістичних тенденцій та політичного пафосу?

- 1837-1843;
- 1843-1847;
- 1847-1857;
- 1857-1861.

37. Скільки поезій увійшло до „Кобзаря” (1840) Т.Шевченка?

- вісім;
- двадцять п’ять;
- десять;
- п’ятнадцять.

38. Якою поезією починався „Кобзар” (1840) Т.Шевченка?

- „Причинна”;
- „Думи мої, думи мої”;
- „На вічну пам’ять І.Котляревському”;
- „Перебендя”.

39. Романтизм Т.Шевченка вирізняється такими особливостями:

- втеча у світ фантастики;
- відсутність почуття національної приреченості;
- розмежування власного „я” і „я” народу;
- історіософський універсалізм.

40. Жанр балади у творчості Т.Шевченка представлений такими творами:

- „Катерина”;
- „Причинна”;
- „Тополя”;
- „Перебендя”.

41. Які ознаки романтичної образності використані Т.Шевченком у баладі „Причинна”?

- динамічний і драматичний сюжет;
- поєднання у творі високого емоційного напруження із буденністю ситуацій, в яких відбуваються події;
- зображення емоцій і переживань героїв фольклорними образними засобами;
- напружений конфлікт між почуттями та дійсністю.

42. Новаторство Т.Шевченка у жанрі балади виявляється у таких ознаках:

- конфлікт тяжіє до соціального;
- конфлікт побутовий;
- широке застосування фантастики і містики;
- відображення звичайних життєвих явищ.

43. Який твір Т.Шевченка був опублікований у альманасі „Ластівка” (1841)?

- „Утоплена”;
- „Катерина”;
- „Русалка”;
- „Причинна”.

44. У якому творі Т.Шевченко використовує фольклорний прийом метаморфози?

- „Тополя”;
- „Причинна”;
- „Мар”яна-черниця”;
- „Перебендя”.

45. Які ознаки жанру послання властиві поезії Т.Шевченка „До Основ”яненка”?

- повчальність і алегоризм оповіді;
- авторські ліричні відступи;
- наявність конкретного адресата, що зумовлює прохання, роздуми тощо;
- епічність.

46. Кому і з приводу якої події присвячено поему Т.Шевченка „Катерина”?

- К.Брюллову з нагоди закінчення Т.Шевченком навчання в Академії художеств;
- В.Жуковському з нагоди викупу поета з кріпацтва;
- В.Григоровичу з нагоди викупу поета з кріпацтва;
- Є.Гребінці з нагоди виходу „Кобзаря” (1840).

47. Першою в українській літературі ліро-епічною поемою стала поема Т.Шевченка:

- „Гайдамаки”;
- „Наймичка”;
- „Катерина”;
- „Сова”.

48. Визначте жанр поеми Т.Шевченка „Катерина”:

- ліро-епічна соціально-побутова;
- бурлескно-гравестійна;
- героїко-фантастична;
- ліро-епічна історична.

49. Які з історичних поем Т.Шевченка присвячені боротьбі козацтва з турецько-татарськими завойовниками?

- „Іван Підкова”;
- „Гамалія”;

- „Тарасова ніч”;
- „Гайдамаки”.

50. Яка з історичних поем Т.Шевченка починається плачем-піснею козаків-бранців?

- „Іван Підкова”;
- „Гамалія”;
- „Тарасова ніч”;
- „Гайдамаки”.

51. Кому була присвячена поема Т.Шевченка „Гайдамаки”?

- В.Жуковському;
- І.Сошенку;
- В.Григоровичу;
- Є.Гребінці.

52. Яка історична подія зображена в поемі Т.Шевченка „Гайдамаки”?

- руйнування Запорізької Січі;
- Коліївщина;
- національно-визвольна війна під проводом Б.Хмельницького;
- селянське повстання у селі Турбаї.

53. Який матеріал став джерельною базою поеми Т.Шевченка „Гайдамаки”?

- мемуари учасників подій;
- „Історія русів”;
- праці європейських істориків;
- народні перекази.

54. З якою метою Т.Шевченко у поемі „Гайдамаки” звертається до історичного минулого України?

- уславлення своїх сучасників;
- замилювання героїчною красою і величчю власного народу, спроможного на захист своїх одвічних людських і національних прав;
- протиставлення великого минулого і мізерного сучасного;
- пробудження у сучасників прагнення до волі і боротьби за неї.

55. Яку дискусію спричинило видання поеми Т.Шевченка „Гайдамаки”?

- про місце історичних подій і фактів у літературних творах I половини XIX ст.;
- про національну свідомість українців;
- про неприпустимість включення у літературний твір сцен жорстокості і насильства;
- про право україномовної літератури на самостійний повноцінний розвиток.

56. Які романтичні елементи використані Т.Шевченком у поемі „Гайдамаки”?

- авторський суб’єктивізм;
- прийом метаморфози;
- розірваність композиції;
- любовний трикутник.

57. У якій частині поеми „Гайдамаки” Т.Шевченко пояснює власне бачення поетичної творчості?

- епілог;
- передмова;
- звернення до передплатників;

- вступ.

58. Примітки до поеми Т.Шевченка „Гайдамаки” складені:

- Т.Шевченком;
- В.Григоровичем;
- М.Максимовичем;
- М.Костомаровим.

59. Яка з поем Т.Шевченка присвячена В.Репніній?

- „Гайдамаки”;
- „Марія”;
- „Тризна”;
- „Слепая”.

60. Друг Т.Шевченка, художник-ілюстратор рукописного „Кобзаря” (1844):

- І.Сошенко;
- Я. де Бальмен;
- К.Брюллов;
- В.Штернберг.

61. У якому році вийшов друком „Чигиринський Кобзар” Т.Шевченка?

- 1840;
- 1845;
- 1844;
- 1860.

62. У яких творах Т.Шевченка оспівуються подвиги М.Залізняка?

- „Гайдамаки”;
- „Гамалія”;
- „Варнак”;
- „Холодний Яр”.

63. У яких історичних творах Т.Шевченка використано матеріали „Історії русів”?

- „Іван Підкова”;
- „Тарасова ніч”;
- „Іржавець”;
- „Єретик”.

64. До кого з українських письменників-попередників звертався Т.Шевченко у своїх поезіях?

- Г.Квітка-Основ’яненко;
- Г.Сковорода;
- І.Котляревський;
- А.Метлинський.

65. У яких творах Т.Шевченка першого періоду творчості (1837-1843) зустрічається образ народного співця?

- „Тополя”;
- „Перебендя”;
- „Гайдамаки”;
- „Причинна”.

66. У чому простежується зміна ідейно-тематичної спрямованості творів Т.Шевченка періоду „трьох літ”?
- у соціально-критичній, реалістичній спрямованості творів;
 - у зверненні до античних образів та сюжетів;
 - у розробці інонаціональної тематики;
 - у посиленій увазі до фольклорної образності і поетики.
67. Яка з поем Т.Шевченка своїм змістом пов’язана з ідеями та боротьбою декабристів?
- „Юродивий”;
 - „Петрусь”;
 - „Москалева криниця”;
 - „Тризна”.
68. Який твір, на думку Н.Чамати, став першим зразком політичної сатири у поезії Т.Шевченка?
- „Гайдамаки”;
 - „Тризна”;
 - „Розрита могила”;
 - „Сон” (1844).
69. Поезія Т.Шевченка „Розрита могила” побудована у формі:
- розповіді;
 - оповіді;
 - монологу-сповіді;
 - діалогу-медитації.
70. Яка історична подія, на думку Т.Шевченка (поезія „Розрита могила”, поема „Великий льох”), стала основною причиною національної трагедії України?
- руйнування Запорізької Січі;
 - поразка І.Мазепи;
 - Переяславська угода;
 - Берестейська унія.
71. Який образ стає у Т.Шевченка у період „трьох літ” символом героїчного минулого України?
- шабля;
 - могила;
 - бандура;
 - козак.
72. Яке авторське жанрове визначення має поема Т.Шевченка „Сон” (1844)?
- містерія;
 - поема;
 - комедія;
 - подражаніє.
73. Що є сюжетно-композиційною основою поеми Т.Шевченка „Сон” (1844)?
- мандрівка Україною;
 - політ ліричного героя уві сні над просторами Російської імперії;
 - історія формування Російської імперії;
 - російсько-кавказька війна.

74. З якою метою Т.Шевченко застосовує прийом сну у поемі „Сон” (1844)?
- приховати справжній сенс поеми від цензури;
 - показати повну панораму суспільного життя Російської імперії XIX ст.;
 - передати внутрішній стан ліричного героя;
 - перейти від конкретики до узагальнення.
75. Хто з українських діячів показаний у поемі Т.Шевченка „Сон” (1844) як ідеальний образ, як символ усіх кривд, що їх зазнала Україна від Петра I?
- Богдан Хмельницький;
 - Павло Полуботок;
 - Іван Мазепа;
 - Петро Сагайдачний.
76. Які твори Т.Шевченка присвячені дискусії про роль Коліївщини в українській історії?
- „Сон”;
 - „Гайдамаки”;
 - „Холодний Яр”;
 - „Іржавець”.
77. У якому році був написаний „Заповіт” Т.Шевченка?
- 1861;
 - 1845;
 - 1847;
 - 1857.
78. Яке авторське жанрове визначення має поема Т.Шевченка „Великий льох”?
- поема;
 - комедія;
 - містерія;
 - ораторія.
79. У яких гетьманських столицях відбувається дія у поемі Т.Шевченка „Великий льох”?
- Суботів;
 - Глухів;
 - Чигирин;
 - Батурин.
80. Які російські історичні діячі згадуються у поемі Т.Шевченка „Великий льох”?
- Іван Грозний;
 - Петро I;
 - Микола I;
 - Катерина II.
81. Який твір періоду „трьох літ” за змістом є епілогом поеми Т.Шевченка „Великий льох”?
- „Іржавець”;
 - „Холодний Яр”;
 - „Стоїть в селі Суботові...”;
 - „Розрита могила”.
82. Яка група алегоричних образів у поемі Т.Шевченка „Великий льох” показано у знижено-реалістичному плані?
- три душі;

- три ворони;
- три лірники.

83. Твір Т.Шевченка, присвячений Якову де Бальмену:

- „Наймичка”;
- „Єретик”;
- „Кавказ”;
- „І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм...”.

84. Які події спричинили написання Т.Шевченком поеми „Кавказ”?

- національно-визвольна війна кавказьких народів (1817-1864);
- події часів створення Грузинського царства;
- Даргинський похід російської армії проти Шаміля;
- турецько-російські війни під командуванням О.Суворова, участь у них горців та українців.

85. Звідки Т.Шевченком запозичено образ Прометея (поема „Кавказ”)?

- давньогрецька міфологія;
- давньоруське язичництво;
- християнство;
- буддизм.

86. Яка частина поеми Т.Шевченка „Кавказ” є поетичним звертанням до Якова де Бальмена?

- вступ;
- монолог російського царизму;
- ліричний епілог;
- звертання до Ісуса Христа: „За кого ж ти розіп’явся...”.

87. Який реальний історико-суспільний матеріал ліг в основу поеми Т.Шевченка „Кавказ”?

- Російсько-турецька війна;
- Російсько-японська війна;
- селянська реформа 1861 р.;
- Російсько-кавказька війна.

88. Яку поему Т.Шевченка І.Франко назвав „*гнівною інвективою*”?

- „Сон” (1844);
- „Кавказ”;
- „І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм...”;
- „Єретик”.

89. Про якого історичного діяча йдеться у поемі Т.Шевченка „Єретик”?

- Копернік;
- Галілео Галілей;
- Ян Гус;
- Джордано Бруно.

90. Які події відтворено у історичній соціально-політичній поемі Т.Шевченка „Єретик”?

- події європейського середньовіччя;
- гуситські війни;
- часи перших християн;
- укладання Берестейської унії.

91. Кому присвячено поему Т.Шевченка „Єретик”?
- Я.де Бальмену;
 - П.Шафарикові;
 - Я Колларові;
 - М.Щепкіну.
92. Яка основана тема розробляється у поемі Т.Шевченка „Єретик”?
- тема національно-визвольної боротьби пригноблених народів;
 - тема міжконфесійної боротьби;
 - тема боротьби за державну незалежність⁴
 - тема антивоєнної боротьби.
93. До якого слов’янського народу звертається у своєму монолозі Іван Гус (поема Т.Шевченка „Єретик”)?
- українці;
 - чехи;
 - поляки;
 - болгары.
94. Суспільно-побутовий колорит якої історичної доби відтворено у п’єсі Т.Шевченка „Назар Стодоля”?
- кінець XVI – початок XVII ст.;
 - друга половина XVII ст.;
 - середина XVIII ст.;
 - середина XIX ст.
95. З якими історичними подіями пов’язаний зміст поеми Т.Шевченка „Іржавець”?
- події російсько-кавказької війни;
 - події після російсько-шведської війни;
 - події російсько-турецької війни;
 - події російсько-японської війни.
96. Які соціальні верстви українського народу є адресатом послання Т.Шевченка „І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм...”?
- українське селянство;
 - українське панство;
 - українська інтелігенція;
 - українське священництво.
97. У якій з поем Т.Шевченка, присвячених темі трагедії жінки-матері, наявні елементи сентименталізму?
- „Катерина”;
 - „Наймичка”;
 - „Сова”;
 - „Марія”.
98. До яких поем Т.Шевченка епіграфом є висловлювання з Біблії?
- „Неофіти”;
 - „Москалева криниця”;
 - „Великий льох”;
 - „Саул”.

99. Скільки поетичних текстів включає цикл Т.Шевченка „Давидові псалми”?
- 13;
 - 10;
 - 25;
 - 14.
100. Цикл Т.Шевченка „В казематі” присвячено:
- декабристам;
 - ув’язненим кириломефодіївцям;
 - загиблим у російсько-турецькій війні;
 - рідним сестрам.
101. Скільки поезій входить до циклу Т.Шевченка „В казематі”?
- 10;
 - 13;
 - 14;
 - 7.
102. Який головний мотив поезій циклу Т.Шевченка „В казематі”?
- протест проти сваволі кріпосників;
 - утвердження ідеї християнського смирення;
 - заклик бути вірним своєму народові і Батьківщині, жити і працювати задля її блага і свободи;
 - заклик до збройного повстання.
103. У яких поезіях циклу Т.Шевченка „В казематі” використано народно-пісенні мотиви?
- „Ой одна я, одна...”;
 - „Рано-вранці новобранці...”;
 - „Косар”;
 - „Садок вишневий коло хати”.
104. У якій поезії циклу Т.Шевченка „В казематі” використано аксесуари романтичної балади?
- „Садок вишневий коло хати”;
 - „За байраком байраком”;
 - „Косар”;
 - „Рано-вранці новобранці...”.
105. Який вірш циклу Т.Шевченка „В казематі” за своєю жанровою природою є ідилією?
- „Весело сонечко ховалось...”;
 - „Садок вишневий коло хати”;
 - „Ой три шляхи широкої”;
 - „За байраком байрак”.
106. Про яку поезію Т.Шевченка із циклу „В казематі” І.Франко писав: *„...перший рядок торкає органів зору, другий – слуху, третій – зору і дотику; спеціально кольористичних акцентів немає зовсім, а проте цілісність – український вечір – встає перед нашою уявою з усіма своїми кольорами, контурами і гуками як жива...”*?
- „За байраком байрак...”;
 - „Ой одна я, одна...”;

- „Садок вишневий коло хати...”;
- „Ой три шляхи широкі...”.

107. Який жанр у творчості Т.Шевченка характеризується обов’язковою наявністю адресата?

- думка;
- подражаніє;
- послання;
- поема.

108. У якій з поезій циклу Т.Шевченка „В казематі” показаний традиційний для народної творчості образ смерті?

- „За байраком байрак”;
- „Косар”;
- „Ой три шляхи широкі”;
- „Рано-вранці новобранці”.

109. Кому із кириломефодіївців Т.Шевченко присвячує поезію „Веселе сонечко ховалось” (цикл „В казематі”)?

- П.Кулішу;
- В.Білозерському;
- М.Гулак;
- М.Костомаров.

110. Яка з євангельських притч стає наскрізною у творчості Т.Шевченка?

- притча про доброго самарянина;
- притча про сіяча;
- притча про блудного сина;
- притча про загублену вівцю й загублену

111. Яка з повістей Т.Шевченка написана у формі подорожніх нотаток?

- „Варнак”;
- „Прогулка с удовольствием и не без морали”;
- „Художник”;
- „Музыкант”.

112. У яких повістях Т.Шевченко порушує тему життя митця в кріпосницькому суспільстві?

- „Прогулка с удовольствием и не без морали”;
- „Художник”;
- „Варнак”;
- „Наймичка”.

113. Які з повістей Т.Шевченка є переробкою сюжетів поем?

- „Княжна”;
- „Варнак”;
- „Художник”;
- „Музыкант”.

114. Для яких поетичних текстів Т.Шевченко запозичив мотиви із старозавітних біблійних книг?

- „Давидові псалми”;

- „Марія”;
 - „Подражаніє Едуарду Сові”;
 - „Саул”.
115. Які твори Т.Шевченка розробляють інонаціональні мотиви?
- „Сретик”;
 - „Огні горять, музика грає...”;
 - „У Бога за дверима лежала сокира”;
 - „Саул”.
116. У яких поезіях Т.Шевченка періоду „невольничої лірики” виявляються автобіографічні мотиви?
- „Один у другого питаєм...”;
 - „Не гріє сонце на чужині”;
 - „І золотої, й дорогої...”;
 - „А нумо знову віршувать...”.
117. У якій з поем Т.Шевченка періоду заслання використано літописний сюжет про викрадення київським князем Володимиром полоцької княгині Рогніди?
- „Іржавець”;
 - „Титарівна”;
 - „Княжна”;
 - „Царі”.
118. В основу якої поезії Т.Шевченка періоду заслання покладена народна казахська легенда про „святе дерево”?
- „Один у другого питаєм...”;
 - „І небо невмите, і заспані хмари...”;
 - „У бога за дверима лежала сокира...”;
 - „Меж скалами, неначе злодій...”.
119. У яких творах Т.Шевченка порушена проблема українсько-польських взаємин?
- „Ще як були ми козаками...”;
 - „Буває, іноді старий...”;
 - „Якби ви знали, паничі...”;
 - „Буває, в неволі іноді згадаю...”.
120. Час появи автобіографії Т.Шевченка:
- 1845;
 - 1847;
 - 1857;
 - 1860.
121. Яка з поем Т.Шевченка написана на основі євангельського сюжету?
- „Неофіти”;
 - „Юродивий”;
 - „Марія”;
 - „Великий льох”.
122. Поема Т.Шевченка „Неофіти” розповідає про :
- події староримської історії;
 - події євангельського оповідання;

- події української історії;
 - сучасні поетові події.
123. Яку „нову правду” проповідують неофіти у однойменній поемі Т.Шевченка?
- про занепад Римської імперії;
 - про необхідність боротьби проти римської тиранії;
 - про виникнення і утвердження християнства;
 - про перемогу у війні над франками.
124. Образ кесаря Нерона (Т.Шевченко „Неофіти”) є алегоричним втіленням:
- Миколи I;
 - Олексія Михайловича;
 - Володимира Хрестителя;
 - Ярослава Мудрого.
125. Про яку із своїх поем Т.Шевченко писав, що вона „... притчею стане / Розпинателям народним, / Грядущим тиранам...”?
- „Юродивий”;
 - „Кавказ”;
 - „Марія”;
 - „Неофіти”.
126. В основі якої поеми Т.Шевченка лежить дійсний факт із життя звичайного російського чиновництва?
- „Юродивий”;
 - „Неофіти”;
 - „Марія”;
 - „Іржавець”.
127. Поема Т.Шевченка „Неофіти” присвячена:
- В. Жуковському;
 - Я. де Бальмену;
 - Ф. Толстому;
 - М. Щепкіну.
128. Який основний зміст поезії Т.Шевченка „Ісаія. Глава 35”?
- пророцтво про кінець світу;
 - пророцтво про щасливе майбутнє;
 - пророцтво про народження Месії;
 - пророцтво про знищення держави.
129. Кого із старозавітних пророків наслідує Т.Шевченко у поезії останніх років життя?
- Даниїл;
 - Єзекиїль;
 - Осія;
 - Йона.
130. Який із творів Т.Шевченка останніх років життя, окрім „Ісаія. Глава 35”, побудований на позитивному пророцтві?
- „Подражаніє Іезекиїлю. Глава 19”;
 - „Во Іудеї во дні они...”;

- „І Архімед, і Галілей...”;
 - „Світе ясний! Світе тихий!”.
131. Які уривки „Слова про Ігорів похід” були перекладені Т.Шевченком?
- Золоте слово Святослава;
 - Бій на ріці Каялі;
 - Плач Ярославни;
 - Вступ.
132. Як називався посібник для навчання грамоти українською мовою в недільних школах, укладений Т.Шевченка?
- „Букварь”;
 - „Букварь южнорусский”;
 - „Грамотка”;
 - „Читанка”.
133. У якій із поезій триптиха „Доля. Муза. Слава” Т.Шевченко використав бурлескну традицію?
- „Доля”;
 - „Муза”;
 - „Слава”.
134. Останнім твором Т.Шевченка є поезія:
- „І день іде, і ніч іде...”;
 - „Якби з ким сісти хліба з”исти...”;
 - „О люди! люди небораки!”;
 - „Чи не покинуть нам, небого...”.
135. Світове значення літературної творчості Т.Шевченка виявляється:
- у зверненні до сторінок національної історії;
 - у розробці образу жінки-матері;
 - в утвердженні українського світу як самодостатнього предмета зображення;
 - у популяризації української народної поетичної творчості.
136. Який твір Т.Шевченко присвятив Марку Вовчку?
- „Я не нездужаю, нівроку...”;
 - „Сон” („На панщині пшеницю жала...”);
 - „Марія”;
 - „Титарівна-Немирівна...”.
137. Кого із своїх сучасників-письменників Т.Шевченко назвав „обличителем жестоких людей неситих”?
- П.Куліша;
 - М.Костомарова;
 - Марка Вовчка;
 - Є.Гребінку.
138. З яким виданням активно співпрацювала Марко Вовчок, публікуючи власні твори та переклади?
- „Русалка Дністрова”;
 - „Основа”;
 - „Отечественные записки”;

- „Колокол”.
139. Хто став першим редактором і видавцем „Народних оповідань” Марка Вовчка?
- О.Маркович;
 - П.Куліш;
 - І.Тургенєв;
 - Д.Писарєв.
140. Соціальний мотив є визначальним у оповіданнях Марка Вовчка:
- „Сон”;
 - „Отець Андрій”;
 - „Козачка”;
 - „Одарка”.
141. Серед особливостей компонування оповідань Марка Вовчка є такі:
- тричленна структура;
 - простий однолінійний сюжет;
 - багатолінійний сюжет;
 - значна кількість позасюжетних елементів.
142. Яке з оповідань Марка Вовчка порушує тему солдатчини?
- „Козачка”;
 - „Два сини”;
 - „Сестра”;
 - „Чумак”.
143. „Ліро-епічними поемами в прозі” О.Білецький назвав у творчості Марка Вовчка:
- „Народні оповідання”;
 - „Листи з Парижа”;
 - „Рассказы из народного русского быта”;
 - казки „Кармелюк”, „Невільничка”.
144. Які з оповідань Марка Вовчка мають баладну основу?
- „Сон”;
 - „Свекруха”;
 - „Данило Гурч”;
 - „Чари”.
145. Чим баладні оповідання Марка Вовчка відрізняються від фольклорної балади?
- детальне виписування характерів;
 - соціально-побутовий конфлікт;
 - фантастичний елемент;
 - поглиблення психологічної та моральної проблематики.
146. Які романтичні тенденції виявляються у баладних оповіданнях Марка Вовчка?
- емоційно-експресивна настроєвість;
 - антитетична система образів;
 - мотив національного смутку;
 - конфлікт мрії і дійсності.
147. Які ознаки відрізняють нарацію Марка Вовчка від нарації Г.Квітки-Оснів’яненка?
- відсутність дидактичних настанов;

- введення у нарацію роздумів персонажів;
- вияв авторської ідеї у сюжетові, а не у мовленні наратора;
- моралізаторство.

148. Першою в українській літературі соціальною повістю став твір:
- „Прогулка с удовольствием и не без морали” Т.Шевченка;
 - „Варнак” Т.Шевченка;
 - „Січові гості” П.Куліша;
 - „Інститутка” Марка Вовчка;
149. У якому із творів Марка Вовчка лейтмотивом проходить думка: *„Любо на волі дихнути”*?
- „Ледащиця”;
 - „Інститутка”;
 - „Два сини”;
 - „Козачка”.
150. У який час відбуваються події у повісті Марка Вовчка „Маруся”?
- кінець XVI ст.;
 - початок XVII ст.;
 - 60-і рр. XVII ст.;
 - II половина XVIII ст.
151. Які історичні особи представлені у повісті Марка Вовчка „Маруся”?
- Б.Хмельницький;
 - П.Дорошенко;
 - І.Брюховецький;
 - І.Мазепа.
152. Які риси притаманні образіві січовика у повісті Марка Вовчка „Маруся”?
- характерництво;
 - патріотизм;
 - грубуватість;
 - емоційність.
153. Які з казок Марка Вовчка мають історичне підґрунтя?
- „Дев’ять братів і десята сестриця Галя”;
 - „Кармелюк”;
 - „Ведмідь”;
 - „Невільничка”;
154. Які з художніх особливостей повісті Марка Вовчка „Кармелюк” дають підстави характеризувати її як казку?
- алегоричність;
 - відсутність точного географічного і часового прикріплення дії;
 - несподіваний поворот дії;
 - „чарівність”.
155. Яка з повістей Марка Вовчка має баладну основу?
- „Кармелюк”;
 - „Невільничка”;

- „Маруся”;
 - „Дев’ять братів і десята сестриця Галя”.
156. У якій повісті-казці Марко Вовчок вдається до зіставлення „минуле-сучасне”?
- „Невільничка”;
 - „Кармелюк”;
 - „Ведмідь”;
 - „Дев’ять братів і десята сестриця Галя”.
157. Який твір Марка Вовчка написаний у формі мемуарів?
- „Живая душа”;
 - „В глуши”;
 - „Записки причетника”;
 - „Игрушечка”.
158. Яка з повістей Марка Вовчка, на думку І.Франка, *„має менший соціальний, але дуже великий психологічний інтерес”*?
- „Три долі”;
 - „Інститутка”;
 - „Кармелюк”;
 - „Маруся”.
159. Який з російськомовних романів Марка Вовчка має автобіографічну основу?
- „Записки причетника”;
 - „Живая душа”;
 - „В глуши”;
 - „Отдых в деревне”.
160. Хто з персонажів роману Марка Вовчка „Живая душа” є типом „нової людини”?
- Павло Іванович Протасов;
 - Надія Сергіївна Рославлева;
 - Загайний;
 - Роман Аркадійович Квач.
161. У якому творі, на думку Марка Вовчка, подано *„верное и нелицеприятное изображение быта, нравов и обычаев священнослужительских”*?
- „Сестра”;
 - „Отець Андрій”;
 - „Записки причетника”;
 - „Саша”.
162. Яке із „Рассказов из народного русского быта” Марка Вовчка за змістом близьке до оповідання „Ледащиця”?
- „Саша”;
 - „Маша”;
 - „Купеческая дочка”;
 - „Игрушечка”.
163. Хто з українських критиків стверджував, що *„Глібов трохи припізнівся зі своїми байками”*?
- П.Куліш;
 - М.Драгоманов;

- І.Піпін;
 - О.Кониський.
164. Творчість якого поета-байкаря стала для Л.Глібова першозразком?
- І.Красіцький;
 - Г.Сковорода;
 - Л.Боровиковський;
 - І.Крилов.
165. Якими засобами Л.Глібову вдається надати сюжетам І.Крилова нового оригінального звучання?
- введення етнографічних описів;
 - мотивація вчинків персонажів;
 - введення широких діалогів;
 - розширення моралізаторської частини.
166. Яка сфера діяльності Л.Глібова, на думку І.Франка, є „головним титулом заслуги” письменника?
- видавнича діяльність;
 - байкарська творчість;
 - педагогічна діяльність;
 - творчість для дітей.
167. У яких байках Л.Глібова наявне ліричне начало?
- „Осел і Хазіін”;
 - „Вовк та Ягня”;
 - „Цяцькований Осел”;
 - „Мальований Стовп”.
168. Які лексичні засоби інтимізують розповідь у байках Л.Глібова?
- емоційно-експресивні слова;
 - професійна лексика;
 - зменшено-пестливі форми;
 - архаїзми.
169. У чому виявилось новаторство Л.Глібова-байкаря?
- ліризація байки;
 - збільшення обсягу моралі байки;
 - психологізація байки;
 - посилення алегоричності образів і сюжетів.
170. Яка байка Л.Глібова за своїм тематично-ідейним змістом близько до байки Є.Гребінки „Ведмежий суд”?
- „Вовк і Ягня”;
 - „Щука”;
 - „Ведмідь-пасічник”;
 - „Мишача рада”.
171. Якими засобами Л.Глібов у своїх байках створює індивідуалізовані характери персонажів?
- побутово-етнографічні деталі;
 - мовна характеристика;
 - портрет;

- авторська характеристика.
172. У яких байках Л.Глібов висміює окремі побутові людські вади?
- „Цуцик”;
 - „Лисиця й Виноград”;
 - „Лев на облаві”;
 - „Мальований Стовп”.
173. Який твір Л.Глібова І.Франко зарахував до *„правдивих перлин української лірики”*?
- „Зіронька”;
 - „У степу”;
 - „Над Дніпром”;
 - „Журба”.
174. Як Л.Глібов визначає жанр своєї поезії *„Квіткове весілля”*?
- байка;
 - алегоричний жанр;
 - казка;
 - анекдот.
175. Як Л.Глібов подає відгадки до загадок у циклі *„Загадки й відгадки”*?
- вміщує після тексту загадки;
 - вміщує у самому тексті;
 - загадки мають форму акровірша, де відгадкою є слово, що складається з перших літер рядків;
 - вміщує у кінці циклу після всіх загадок.
176. Який жанр курйозної поезії відроджує у своїй творчості для дітей Л.Глібов?
- паліндром;
 - акровірш;
 - кабалістичний вірш;
 - фігурний вірш.
177. Про кого з українських письменників 40-60-х рр. XIX ст. І.Франко писав, що той належить *„до тих талановитих, а нещасних людей, котрих чи то життя, чи то зла доля ламають у цвіті літ”*?
- С.Руданський;
 - О.Стороженко;
 - А.Свидницький;
 - Л.Глібов.
178. У кого з українських письменників 40-60-х рр. XIX ст. у його ранній поезії з’являється образ Залізняка – українського „Гарібальдія”?
- С.Руданський;
 - О.Стороженко;
 - П.Куліш;
 - А.Свидницький.
179. У якому з етнографічно-фольклорних нарисів А.Свидницький вперше в українській фольклористиці систематизує народні весняні обряди?
- „Злий дух”;

- „Великдень у подолян”;
 - „Відьми, чарівниці й опирі, чи то ж примхи й примхливі оповідання люду українського”.
180. У яких українських періодичних виданнях публікував свої твори А.Свидницький?
- „Черниговский листок”;
 - „Галичанин”;
 - „Основа”;
 - „Вечерниці”.
181. У якому році і в якому періодичному виданні був опублікований роман А.Свидницького „Люборацькі”?
- 1863, „Черниговский листок”;
 - 1862, „Основа”;
 - 1886, „Основа”;
 - 1886, „Зоря”.
182. Який український письменник був причетний до першої публікації роману А.Свидницького „Люборацькі”?
- П.Куліш;
 - І.Франко;
 - С.Руданський;
 - І.Нечуй-Левицький.
183. Роман А.Свидницького „Люборацькі” має таке авторське жанрове визначення:
- хроніка;
 - повість-хроніка;
 - сімейна хроніка;
 - роман-хроніка.
184. Які ознаки твору „Люборацькі” А.Свидницького дають підстави для його характеристики як роману виховання?
- порушені актуальні проблеми виховання;
 - конфлікт має соціально-побутовий характер;
 - багатолінійний сюжет;
 - герой перебуває у динамічному процесі формування.
185. Яке традиційне жанрове визначення роману А.Свидницького „Люборацькі” побутує в українському літературознавстві?
- роман виховання;
 - соціально-психологічний роман;
 - сімейна хроніка;
 - соціально-психологічна повість.
186. Які композиційні особливості властиві романові А.Свидницького „Люборацькі”?
- причинно-наслідковий сюжет;
 - хронологічні зміщення;
 - значна кількість описів;
 - багатолінійний сюжет;
187. Хто з персонажів роману А.Свидницького „Люборацькі” є втіленням позитивного авторського ідеалу?

- Мася Люборацька;
- Антось Люборацький;
- Тимоха Петропавловський;
- Гервасій Люборацький.

188. Які українські письменники 40-60-х рр. XIX ст. починають розробляти антиклерикальну тему?

- Марко Вовчок;
- А.Свидницький;
- О.Стороженко;
- П.Куліш.

189. Яке з оповідань А.Свидницького присвячене проблемі освіти та виховання?

- „Два упрямых”;
- „Гаврусь и Катруся”;
- „Пачковозы”;
- „Жебраки”.

190. Про кого з українських поетів 40-60-х рр. XIX ст. І.Франко писав: „[У ньому] ... має Україна одного з тих поетів, що за життя писали багато, а за злиднями приватного і публічного життя публікували дуже мало...”?

- А.Свидницький;
- С.Руданський;
- Л.Глібов;
- Ю.Федькович.

191. Який твір 40-60-х рр. XIX ст. став першим соціально-психологічним романом в українській літературі?

- „Живая душа” Марко Вовчок;
- „Чорна рада” П.Куліша;
- „Люборацькі” А.Свидницького;
- „Марко Проклятий” О.Стороженка.

192. Про кого з українських письменників Б.Лепкий писав: „Не сміхун він, а козак-невмірака, невгнутий лицар українського слова”?

- Л.Глібов;
- О.Стороженко;
- С.Руданський;
- П.Куліш.

193. Хто з українських істориків літератури писав про історичні поеми С.Руданського, що „вони інтересні як документи істориколітературні...”?

- С.Єфремов;
- Д.Чижевський;
- О.Білецький;
- І.Франко;

194. Який навчальний заклад закінчив С.Руданський?

- Харківський університет;
- Петербурзьку військово-медичну академію;
- Київську духовну академію;
- Київський університет імені святого Володимира.

195. Хто підготував до видання і видав посмертну збірку С.Руданського „Співомовки” (1880, Київ)?
- Олена Пчілка;
 - М.Драгоманов;
 - І.Нечуй-Левицький;
 - П.Куліш.
196. На який з трьох періодів творчості С.Руданського припадає переважно перекладацька діяльність?
- Кам’янець-подільський період (1851-1855);
 - Петербурзький період (1855-1861);
 - Ялтинський період (1861-1873).
197. Як, за І.Франком, називається специфічний жанр епічної поезії, запроваджений в літературу С.Руданським?
- приказка;
 - співомовка;
 - скажка;
 - небилиця.
198. Як називає С.Руданський свої твори баладного характеру?
- приказки;
 - небилиці;
 - пісні;
 - співи.
199. Як визначає С.Руданський жанрову природу поезії „Повій, вітер, на Україну...”?
- пісня;
 - балада;
 - романс;
 - елегія.
200. Яка з поезій С.Руданського написана у формі монолога-звертання?
- „Студент”;
 - „Наука”;
 - „До України”;
 - „Псалом 136”.
201. Яка із названих поезій С.Руданського за жанром є віршем-автопортретом?
- „Наука”;
 - „Сиротина я безродний”;
 - „Над колискою”;
 - „Студент”.
202. Який твір 40-60-х рр. XIX ст. є авторською варіацією міфу про героя-національного основоположника?
- П.Куліш „Січові гості”;
 - С.Руданський „Цар Соловей”;
 - Марко Вовчок „Маруся”;
 - О.Стороженко „Марко Проклятий”.

203. У якому із розроблюваних жанрів С.Руданський, на думку І.Франка, виявив себе „найоригінальнішим і zarazом найбільш народним” поетом?
- балади;
 - ліро-епічні поеми;
 - співомовки;
 - пісенна лірика.
204. У якому з епічних творів С.Руданський викладає народну інтерпретацію біблійних сюжетів?
- „Цар Соловей”;
 - „Байки світові (Лірникові думи)”;
 - „Мініх”;
 - „Хрест на горі”.
205. Яка з поезій С.Руданського порушує проблему етичного вибору людини?
- „Г’яниця”;
 - „Студент”;
 - „Моя смерть”;
 - „Наука”.
206. Яке основне історіографічне джерело використано С.Руданським при написанні історичних поем?
- Літопис Самовидця;
 - Літопис Г.Граб’янки;
 - Літопис С.Величка;
 - Історія русів.
207. У якій з історичних поем С.Руданський порушує тему соборності та державності України: „Тепер би нам підійнялись / З неволі на волю... / І від Дінця і Орелі / По самі Карпати / Могучес та сильнеє / Царство збудувати!”?
- „Мазепа, гетьман український”;
 - „Іван Скоропада”;
 - „Павло Полуботок”;
 - „Павло Апостол”.
208. Яка з балад С.Руданського написана на основі народних переказів про продаж душі дияволу?
- „Два трупи”;
 - „Хрест на горі”;
 - „Упир”;
 - „Розмай”.
209. Яку метричну схему використав С.Руданський у поемі „Олег – князь Київський”?
- чотиристопний амфібрахій;
 - коломийковий розмір;
 - гекзаметр;
 - тринадцятискладник;
 -
210. Яка з поем С.Руданського стала відгуком на ідеї панславізму?
- „Іван Скоропада”;
 - „Байки світові (Лірникові думи)”;
 - „Цар Соловей”;

- „Павло Полуботок”.
211. Хто з українських поетів здійснив переклад Гомерової „Іліади”?
- П.Куліш;
 - Л.Глібов;
 - С.Руданський;
 - Т.Шевченко.
212. Про кого з українських письменників 40-60-х рр. XIX ст. С Єфремов писав, що той „стояв якось осторонь од українського руху і як письменник жив здебільшого або в минулому або в фантастичних вигадках кохався...”?
- П.Куліш;
 - С.Руданський;
 - О.Стороженко;
 - Ю.Федькович.
213. З яким українським часописом активно співпрацював О.Стороженко?
- „Вечерниці”;
 - „Черниговский листок”;
 - „Галичанин”;
 - „Основа”
214. Яку назву мала збірка оповідань О.Стороженка?
- „Народні оповідання”;
 - „Українські оповідання”;
 - „Оповідання з народних уст”;
 - „Оповідання Грицька Ключника”.
215. Ім’я якого письменника згадується в оповіданнях О.Стороженка „Матусине благословення” та „Ярчук”?
- О.Пушкіна;
 - М.Некрасова;
 - М.Гоголя;
 - Т.Шевченка.
216. Про кого з українських письменників середини XIX ст. А.Шамрай писав, що той „єдиний викінчений наш романтик в прозі”?
- Марко Вовчок;
 - О.Стороженко;
 - П.Куліш;
 - Ю.Федькович.
217. Яке з оповідань О.Стороженка має рамкову композицію (обрамлення)?
- „Голка”;
 - „Два брати”;
 - „Закоханий чорт”;
 - „Чоргова корчма”.
218. Які з оповідань О.Стороженка І Стешенко кваліфікує як анекдоти?
- „Вуси”, „Не в добрий час”;
 - „Гаркуша”, „Голка”;
 - „Мірошник”, „Скарб”;

- „Два брати”, „Чортова корчма”.

219. Які з історичних творів О.Стороженка присвячені життю козаків після скасування Запорозької Січі?

- „Кіндрат Бубненко-Швидкий”, „Марко Проклятий”; „Гаркуша”;
- „Прокіп Іванович”, „Дорош”, „Мірошник”;
- „Межигірський дід”, „Голка”, „Чортова корчма”;
- „Закоханий чорт”, „Матусине благословення”, „Вуси”.

220. Про яку історичну подію, так описану автором: *„Крий Боже, що тоді діялось на Україні. Не буду вам і розказувать... В одному Умані козаки вирізали вісімнадцять тисяч жидів та ляхів”*, йдеться в оповіданні О.Стороженка „Кіндрат Бубненко-Швидкий”?

- національно-визвольна війна під проводом Б.Хмельницького;
- повстання під проводом Остряниці;
- повстання під проводом К.Косинського;
- Коліївщина.

221. Кого персонаж оповідання О.Стороженка „Закоханий чорт” характеризує такими словами: *„...нема найчистішої душі, як у тих гаспидських синів; вони живуть по писанію...”*?

- православні ченці;
- гайдамаки;
- козаки-запорожці;
- чумаки.

222. Основою для оповідання „Закоханий чорт” О.Стороженка стали:

- „Вечори на хуторі біля Диканьки” М.Гоголя;
- народні легенди про козаків-характерників;
- народні повір’я про відьом і чортів;
- народні чарівні казки.

223. Типологічна близькість оповідань О.Стороженка „Закоханий чорт”, „Чортова корчма” і „Вечорів на хуторі біля Диканьки” М.Гоголя виявляється в таких ознаках:

- демонологічний сюжет;
- використання мотиву про чарування;
- етнографізм;
- поєднання реальності і фантастики.

224. Який період української історії опрацьований О.Стороженком у романі „Марко Проклятий”?

- Коліївщина;
- повстання під проводом К.Косинського;
- початковий період національно-визвольної війни під проводом Б.Хмельницького;
- доба Руїни.

225. Які історичні особи представлені у романі О.Стороженка „Марко Проклятий”?

- Богдан Хмельницький;
- Єремія Вишневецький;
- Максим Кривоніс;
- Іван Богун.

226. Якому із своїх творів О.Стороженко дає таке жанрове визначення: „*поэма на малороссийском языке из преданий и поверий запорожской старины*”?
- „Прокіп Іванович”;
 - „Марко Проклятий”;
 - „Дорош”;
 - „Кіндрат Бубненко-Швидкий”.
227. Яку перодизацію української історії пропонує О.Стороженко у романі „Марко Проклятий”?
- Україна до Люблінської унії / Україна після Люблінської унії;
 - Україна до Переяславської угоди / Україна після Переяславської угоди;
 - Україна до Берестейської унії / Україна після Берестейської унії;
 - Україна до виступу Івана Мазепи / Україна після виступу Івана Мазепи.
228. Якими, на думку О.Стороженка (роман „Марко Проклятий”), були причини національно-визвольної війни 1648-1654 рр.?
- соціальне гноблення українців польською шляхтою;
 - соціальне гноблення українців жидами-орендарями;
 - соціальне розшарування козацтва;
 - релігійна нетерпимість католиків.
229. Про яку унію йдеться у романі О.Стороженка „Марко Проклятий”?
- Флорентійська;
 - Люблінська;
 - Берестейська.
230. Хто з персонажів роману О.Стороженка „Марко Проклятий” висловлює авторську позицію стосовно проблеми гріха та спокути: „*Чужим словом і чужими грішми не уболагаш Господа, ті молитви і скарби в нас самих; шукай їх у твоїй душі, коли ж там нема, то вже ні в кого їх не позичиш*”?
- Павлюга;
 - батько Марка;
 - схимник;
 - Марко Проклятий.
231. Який біблійний образ є прототипом образу Марка Проклятого (О.Стороженко „Марко Проклятий”)?
- Адам;
 - Авель;
 - Каїн;
 - Саул.
232. У якому творі О.Стороженка подається такий опис пекла: „*Були пекельні ворота кам’яні, дуже товсті і широкі, і од великого жиру потріскались ... Якраз підо мною стояв залізний стіл, так розпалений, аж побілів, неначе сонце сяє. Кругом того стола сиділа чортяча старшина, а самий найстаріший сатана розлігся на високому дзиглику. Побіля старшини товпилися чорти і чортенята...*”?
- „Жонатий чорт”;
 - „Марко Проклятий”;
 - „Чоргова корчма”;
 - „Закоханий чорт”.

233. Про кого з персонажів роману О.Стороженка „Марко Проклятий” автор говорить: „... хижий од рождення і вихований ще в єзуїтських школах у запеклій вражді ік православію, прийнявши латинство, став найлютішим гонителем православного люду”?
- Марко Проклятий;
 - Єремія Вишневецький;
 - Кривоніс-Вовгур;
 - князь Четвертинський.
234. Кому з українських письменників належать слова: „Українська словесність – діло велике – се нове слово між народами”?
- Т.Шевченку;
 - Марку Вовчку;
 - Г.Квітці-Основ’яненку;
 - П.Кулішу.
235. Який твір української прози середини ХІХ ст. має ознаки готичного роману?
- „Кудеяр” М.Костомарова;
 - „Чорна рада” П.Куліша;
 - „Черниговка” М.Костомарова;
 - „Марко Проклятий” О.Стороженка.
236. Про поетичну творчість кого з українських письменників І.Франко писав: „Все тут було: лірика й епіка, слов’янофільство і демократизм, хмельниччина і козаччина перед Хмельницьким, тон народної пісні і манера Шевченка... Не було тільки одного – Шевченкового генія, Шевченкового гарячого чуття...”?
- С.Руданський;
 - П.Куліш;
 - А.Свидницький;
 - Ю.Федькович.
237. Про кого з українських письменників О.Дорошкевич писав: „Химерна його доля – від політичного заслання до співробітника реакційних часописів і автора антиреволюційних віршів і памфлетів...”?
- М.Костомаров;
 - П.Куліш;
 - Т.Шевченко;
 - О.Кониський.
238. До кого із своїх сучасників П.Куліш звернувся такими рядками: „Розійшлись ми різно / Дітьми молодими, / зустрілися пізно / Між людьми чужими. / Вкупі працювати / Брат із братом брався; / Що одна в нас мати, / Ти не догадався”?
- В.Білозерський;
 - Т.Шевченко;
 - О.Стороженко;
 - М.Костомаров.
239. Кому з українських письменників М.Зеров присвятив рядки: „Він боре тупість і муругу лінь, / В Європі хоче ставити курінь, / Над творами культурників п’яніє. / І днів старечих тягота – легка, / І навіть в смертних муках агонії / В повітрі пише ще його рука”?
- Т.Шевченко;
 - М.Костомаров;
 - І.Нечуй-Левицький;

- П.Куліш.

240. Від яких суспільно-культурних чинників, на думку П.Куліша, залежала подальша доля України?
- церковна реформа;
 - реформа державного устрою;
 - культуротворчі процеси;
 - активізація революційних рухів.
241. У якому творі П.Куліш виклав популярну історію України?
- „История воссоединения Руси”;
 - „Повесть об украинском народе”;
 - „Записки о Южной Руси”;
 - „Мальовнича Гайдамаччина”.
242. Яку назву має етнографічно-фольклористична, історіографічна та літературна збірка, упорядкована П.Кулішем?
- „Основа”;
 - „Записки о Южной Руси”;
 - „Дні і місяці українського селянина”;
 - „Листи з хутора”.
243. Хто з українських письменників ХІХ ст. став автором першого українського правопису?
- Г.Квітка-Основ’яненко;
 - Т.Шевченко;
 - П.Куліш;
 - І.Нечуй-Левицький.
244. Який із творів Т.Шевченка було опубліковано у II томі „Записок о Южной Руси” П.Куліша?
- „Гайдаки”;
 - „Катерина”;
 - „Наймичка”;
 - „Марія”.
245. У якій історіографічній праці П.Куліш негативно оцінює козацькі та селянські повстання?
- „История воссоединения Руси”;
 - „Повесть об украинском народе”;
 - „Мальовнича Гайдамаччина”;
 - „Крашанка русинам і полякам на Великдень”.
246. З ким із українських культурно-наукових діячів співпрацював П.Куліш, перекладаючи Біблію українською мовою?
- О.Потебня;
 - І.Пуллой;
 - М.Драгоманов;
 - П.Житецький.
247. Кого з українських письменників вважають засновником української перекладацької справи?

- І.Котляревський;
- П.Гулак-Артемівський;
- С.Руданський;
- П.Куліш.

248. У якому році був опублікований переклад Біблії українською мовою, здійснений П.Кулішем у співпраці з І.Пулюєм та І.Нечуєм-Левицьким?

- 1888;
- 1897;
- 1903;
- 1905.

249. Збірка П.Куліша „Позичена кобза” є збіркою:

- стилізацій;
- фольклорних записів;
- перекладів творів європейських поетів;
- оригінальних творів.

250. Які нові для української літератури жанри впроваджує у письменницьку практику П.Куліш?

- соціальна повість;
- оповідання-ідилія;
- ліро-епічна поема;
- історичний роман.

251. Який класичний літературний матеріал ліг в основу оповідання П.Куліша „Орися”?

- „Енеїда” Вергілія;
- „Іліада” Гомера;
- „Одіссея” Гомера;

252. У якому з прозових творів П.Куліша найвиразніше виявляється його „теорія культурництва”?

- „Січові гості”
- „Дівоче серце”;
- „Орися”;
- „Гордовита пара”.

253. Яку назву має роман П.Куліша у остаточній редакції?

- „Чорна рада. Хроніка 1663 року”;
- „Чорна рада”;
- „Чорна рада, або Історія нещасливого 1663 року”;
- „Чорна рада, або Нещаслива старосвітчина”.

254. Хто з українських істориків літератури назвав „Чорну раду” П.Куліша „першим історичним романом, заснованим на старанному вивченні історії”?

- М.Зеров;
- І.Франко;
- О.Білецький;
- Д.Чижевський.

255. У якому населеному пункті відбувається основна дія у романі П.Куліша „Чорна рада”?
- хутір Хмарище;
 - Київ;
 - Ніжин;
 - Паволоч.
256. Яка соціальна сила України XVII ст., на думку П.Куліша (роман „Чорна рада”), найповніше виражала інтереси національної держави?
- запорозьке козацтво;
 - городове козацтво;
 - козацька аристократія;
 - міщанство.
257. Який персонаж роману „Чорна рада” П.Куліша найповніше втілює авторську ідею хутирства?
- Гвинтовка;
 - Черевань;
 - Петро Шраменко;
 - Шрам.
258. Старий запорожець Пугач у романі „Чорна рада” П.Куліша є втіленням:
- ідеї абсолютної свободи;
 - ідеї хутирства;
 - ідеї соціальної рівності;
 - ідеї індивідуальної моральної чистоти.
259. Хто з персонажів роману П.Куліша „Чорна рада” найповніше втілює авторський ідеал життя?
- Шрам;
 - Сомко;
 - Божий чоловік;
 - Кирило Тур.
260. Що в романі П.Куліша „Чорна рада” є головним засобом організації сюжету?
- образ хутора;
 - мотив дороги;
 - Чорна рада;
 - образ Запорозької Січі.
261. Яка подія в романі П.Куліша „Чорна рада” є кульмінацією розвитку конфлікту?
- зустріч Шрама з Череванем;
 - двобій Петра Шраменка і Кирила Тура;
 - Чорна рада;
 - вбивство Сомка.
262. Приватна інтрига у романі П.Куліша „Чорна рада” пов’язана з образами:
- Шрама і Череваня;
 - Кирила Тура і Пугача;
 - Петра Шраменка і Лесі Череванівни;
 - Петра Шраменка і Кирила Тура.

263. Хто з персонажів роману П.Куліша „Чорна рада” є історичною особою?
- Сомко;
 - Шрам;
 - Брюховецький;
 - Кирило Тур.
264. Хто з персонажів роману П.Куліша „Чорна рада” належить до категорії „люди-ідеї” (за класифікацією С.Єфремова)?
- Сомко;
 - Шрам;
 - Брюховецький;
 - Кирило Тур.
265. До яких образів-персонажів роману П.Куліша „Чорна рада” застосовано принцип романтичного творення?
- Черевань;
 - Сомко;
 - Кирило Тур;
 - Гвинтовка.
266. Хто з персонажів роману П.Куліша „Чорна рада” присвячує своє життя меті: *„як би Україну на добру дорогу вивести”*?
- Сомко;
 - Брюховецький;
 - Пугач;
 - Шрам.
267. Хто з персонажів роману „Чорна рада” П.Куліш, на думку О.Гончара, показаний як продовжувач політики Б.Хмельницького?
- Сомко;
 - Брюховецький;
 - Васюта;
 - Гвинтовка.
268. Які романтичні тенденції властиві роману П.Куліша „Чорна рада”?
- фантастичні та містичні мотиви;
 - зображення звичаїв, поведінки та характерів запорожців;
 - мотив фатальності;
 - введення „любовного трикутника”;
269. Кому з персонажів роману „Чорна рада” автор дає такі характеристики: *„безбожний харцизяка”, „гадюка”, „нечестивий пройдисвіт”*?
- Гвинтовка;
 - Кирило Тур;
 - Пугач;
 - Брюховецький.
270. Кого з персонажів роману П.Куліша „Чорна рада” можна віднести до категорії романтичних героїв „байронічного типу”?
- Петра Шраменка;
 - Кирила Тура;
 - Сомка;

- Пугача.

271. У якому персонажі роману П.Куліша „Чорна рада” проявляються риси майбутнього кріпака?

- Петро Шраменко;
- Божий чоловік;
- Василь Невольник;
- Пугач.

272. Який з образів-персонажів роману П.Куліша „Чорна рада”, на думку О.Гончара, створений за принципом „зривання масок”?

- Сомко;
- Гвинтовка;
- Брюховецький;
- Божий чоловік.

273. У якій із поетичних збірок П.Куліша провідною є тема боротьби українського народу проти чужоземних поневолювачів?

- „Досвітки”;
- „Хуторні недогарки”;
- „Хуторна поезія”;
- „Дзвін”.

274. У якому поетичному творі П.Куліша центральним є конфлікт „повсталий народ та його ватажок”, де ватажок зображений як останній аристократ і шляхетний лицар-християнин?

- „Солониця”;
- „Кумейки”;
- „Великі проводи”;
- „Настуся”.

275. Кого з українських письменників середини XIX ст. Є.Нахлік називає „реформатором українського віршування”?

- Т.Шевченка;
- С.Руданського;
- П.Куліша;
- Л.Глібова.

276. У якій поемі П.Куліш вперше звертається до орієнтальних мотивів?

- „Солониця”;
- „Магомет і Хадиза”;
- „Маруся Богуславка”;
- „Байда, князь Вишневецький”.

277. Яка з поетичних збірок П.Куліша, на думку Є.Нахліка, є „ліричним щоденником” поета?

- „Досвітки”;
- „Хуторна поезія”;
- „Позичена кобза”;
- „Дзвін”.

278. Про кого з українських письменників І.Франко писав: *„...се талант переважно ліричний; всі його повісті, всі найкращі його поезії навіяні теплим, в індивідуальним чуттям самого автора... так і здається, що автор співає і розказує всюди про те, що сам бачив, сам найглибшими нервами душі прочув”*?
- Т.Шевченко;
 - Ю.Федькович;
 - П.Куліш;
 - А.Свидницький.
279. Який регіон України представляє в національному письменстві Ю.Федькович?
- Буковина;
 - Галичина;
 - Поділля;
 - Слобожанщина.
280. Якою мовою були написані перші твори Ю.Федьковича?
- українською;
 - німецькою;
 - російською;
 - польською.
281. У якому західноукраїнському періодичному виданні були вміщені перші прозові твори Ю.Федьковича?
- „Галичанин”;
 - „Зоря Галицька”;
 - „Вечерниці”;
 - „Мета”.
282. Про кого з українських письменників Леся Українка писала, що *„його герої страждають більше від кохання, ніж від тяжких економічних суспільних умов”*?
- С.Руданський;
 - Марко Вовчок;
 - О.Стороженко;
 - Ю.Федькович.
283. Хто з українських культурних діячів посприяв виходу у Києві „Повістей Осипа Федьковича” (1876)?
- М.Костомаров;
 - П.Куліш;
 - М.Драгоманов;
 - Олена Пчілка.
284. Які події особистого життя Ю.Федьковича визначально вплинули на тематику його творчості:
- українське походження матері письменника;
 - європейська освіта;
 - причетність родини до народного повстання під проводом Л.Кобилиці;
 - тривала служба у царській армії.
285. Творчість якого українського письменника мала вирішальне значення для формування Ю.Федьковича як українського поета?
- І.Котляревський;

- А.Метлинський;
 - Т.Шевченко;
 - П.Куліш.
286. Які естетичні тенденції є превалюючими у поезії Ю.Федьковича?
- сентименталістські;
 - реалістичні;
 - класицистичні;
 - романтичні.
287. Основною в ліриці Ю.Федьковича є тема:
- історична;
 - рекрутчини і жовнірства;
 - соціальної нерівності;
 - ролі митця в суспільстві.
288. Назвати перший україномовний вірш Ю.Федьковича?
- „Під Маджентов”;
 - „Співацька доля”;
 - „Нічліг”;
 - „Думи мої”.
289. Які із названих поезій Ю.Федьковича пов’язані із образом Довбуша?
- „Убогий легінь”;
 - „Юрій Гінда”;
 - „Стрілецька пригода”;
 - „Сам”.
290. Який мотив є провідним у поетичній збірці Ю.Федьковича 1862 р.?
- фатальність кохання;
 - доля цісарського жовніра;
 - ностальгічний мотив;
 - мотив самотності.
291. Яка з поезій Ю.Федьковича написана у формі молитви?
- „Святий вечір”;
 - „Пречита діво, радуйся, Маріє...”;
 - „На могилі мого брата”;
 - „Осьмий поменник”.
292. Яка із поезій Ю.Федьковича на жовнірську тему заснована на народному апокрифі про Божу Матір, яка просить у Пілата звільнення для свого сина?
- „Писанка”;
 - „Золотий лев”;
 - „У Вероні”;
 - „Рожа”.
293. Які романтичні риси притаманні поемі Ю.Федьковича „Дезертир”?
- контрастне протиставлення двох світів;
 - творення надзвичайного характеру у надзвичайних обставинах;
 - фантастичність сюжету;
 - мотив дезертирства.

294. У якій із поем Ю.Федьковича виявляється романтична ідеалізація Буковини?
- „Новобранчик”;
 - „Довбуш”;
 - „Дезертир”;
 - „Лук”ян Кобилиця”.
295. Визначте ідею оповідання Ю.Федьковича „Три як рідні брати”:
- ідея родинної злагоди та взаємодопомоги;
 - ідея любові, дружби і солідарності людей;
 - ідея християнського братерства;
 - заперечення війни як соціального явища.
296. Які стилеві тенденції є превалюючими у прозових творах Ю.Федьковича?
- реалістичні та класицистичні;
 - сентименталістські та реалістичні;
 - романтичні;
 - класицистичні.
297. Якими ідейними аспектами оповідання Ю.Федьковича вирізняються з-поміж прозових творів українських письменників середини XIX ст.?
- безпосередньо виражений оптимізм;
 - поспітительськи виразна віра в моральні начала людини;
 - категоричне неприйняття світу жорстокості і насильства;
 - ідеалізація бідної людини.
298. Яка тема є провідною у прозі Ю.Федьковича?
- жовнірська тема;
 - тема нещасливого кохання;
 - тема соціальної кривди;
 - тема національного визволення.
299. Який із творів Ю.Федьковича за художньою манерою, зокрема використанням етнографічно-побутових описів, близький до прози Г.Квітки-Основ’яненка?
- „Серце не навчити”;
 - „Сафат Зінич”;
 - „Штефан Славич”;
 - „Люба - згуба”.
300. Яку форму подачі літературного матеріалу застосовує Ю.Федькович у своїй прозі?
- оповідна форма;
 - об’єктивна розповідь;
 - внутрішній монолог героя;
 - „потік свідомості”.

ПОЕТИЧНІ ТЕКСТИ
для вивчення напам'ять
з курсу „Історія української літератури
(40-60-і рр. XIX ст.)”

Тарас Шевченко

1. “Причинна”: уривок “Така її доля...” – “Таке її щастя, така її доля!”.
2. “Думи мої...”.
3. “Гайдамаки”: уривки “Гомоніла Україна...” – “...Серце усміхнеться” (“Треті півні”), “Зійшло сонце...” – “Ксьондзи, єзуїти” (“Гупалівщина”), “Минають дні, минає літо...” – “Чудні, чудні люде!” (“Гонта в Умані”), “Посіяли гайдамаки...” – “Навіки заснула” (“Епілог”).
4. “Розрита могила”.
5. “Сон” (1840): вступ.
6. “Стоїть в селі Суботові...”.
7. “Кавказ” (повний текст).
8. “І мертвим, і живим, і ненарожденим...” (повний текст).
9. “Заповіт”.
10. „Давидові псалми” („Блаженний муж на лукаву...”).
11. “Мені однаково...”.
12. “Садок вишневий коло хати”.
13. “Чи ми ще зійдемося знову?”.
14. „Один у другого питаєм...”.
15. „Подражаніє 11 псалму”.
16. “Ой люлі, люлі, моя дитино...”.
17. “І золотої, й дорогої...”.
18. “І знов мені не привезла...”.
19. “Ми восени таки похожі...”.
20. “Сон” (“На панщині пшеницю жала...”).
21. „Марія”: уривок „Все упованіє моє” – „Останню лепту подаю”.
22. “Доля”.
23. “Молитва”.
24. “І Архімед, і Галілей...”.
25. “Якби з ким сісти...”.

Леонід Глібов

1. „Вовк і Ягня”.
2. „Лебідь, Щука і Рак”.
3. „Щука”.
4. „Мальований Стоп”.
5. „Журба”.
6. „Веснянка”.
7. „Зимова пісенька”.

Степан Руданський

1. „Пісня” („Повій, вітре, на Вкраїну...”).
2. „Студент”.
3. „Гей, бики!”.
4. „Наука”.
5. „Кому чого бракує”.
6. „Почому дурні?”.

7. „Баба в церкві”.
8. „Мазепа, гетьман український”: уривок „І силою під Батурин...” - „...будемо як останні Довіку прокляті!”.

Пантелеймон Куліш

1. „До рідного народу”.
2. „Піонер”.
3. „Поетові”.
4. „Дунайська дума”: уривок „Прокинулись люде...” - до кінця твору.
5. „Настуся”: уривок „Наша хата була здавна...” - „...І ззовуть усю родину У сем”ю єдину”.
6. „Молитва”.
7. „Епілог” („Так муза хуторна незнана...”).

Юрій Федькович

1. „Пречиста діво, радуйся, Маріє!”.
2. „Дезертир”.
3. „У Вероні”.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНА ПРОГРАМА
з курсу „Історія української літератури
(40-60-і рр. XIX ст.)”

1. Суспільно-історичні умови функціонування української літератури 40-60-х рр.
2. Кирило-Мефодіївське товариство і розвиток української літератури 40-60-х рр.
3. Українська періодика 50-60-х рр.
4. Журнал “Основа” (1861-1862) як перший український “літературно-учений вестник”.
5. Переслідування царизмом українського слова як продовження утисків української культури.
6. Діяльність Громад щодо збереження українського менталітету.
7. Селянська тема в українській літературі 50-60-х рр. Поєднання “бальзаківської” та “жоржсандівської” тенденцій у її висвітленні.
8. Зародження і утвердження в українській літературі 50-60-х рр. розвинутого реалізму, його ознаки.
9. Розвиток української літературної критики. Роль П.Куліша у становленні української професійної літературної критики.
10. Тематично-жанрове розширення творчих меж розвинутого реалізму у 50-60-х рр. XIX ст.
11. Періодизація творчості Т.Шевченка. Загальна характеристика кожного періоду.
12. Еволюція образу жінки-матері у поемах Т.Шевченка. Художній аналіз поеми “Марія”.
13. Проблематика та новизна порушеної теми у поемі Т.Шевченка “Гайдамаки”.
14. Жанрова своєрідність та особливості композиції поеми Т.Шевченка “Гайдамаки”.
15. Романтичний характер поеми Т.Шевченка “Гайдамаки”.
16. “Кобзар” Т.Шевченка 1840 р. як явище літературного життя 40-х років XIX ст.
17. Жанрово-композиційні особливості поеми Т.Шевченка “Великий льох”.
18. Еволюція історіософського осмислення минулого у творчості Т.Шевченка.
19. Мотив національної провини у творчості Т.Шевченка. Художній аналіз поезії “Стоїть в селі Суботові...”.
20. Біблійні жанри у творчості Т.Шевченка (молитва, псалом, пророцтво). Художній аналіз поезії “Осії. Глава XVI”.
21. Новаторство та художня майстерність Т.Шевченка у жанрі балади. Художній аналіз балади “Тополя”.
22. Поема “Сон” (1844) Т.Шевченка як сатира на самодержавно-кріпосницьку систему, засоби реалізації авторського задуму.
23. Роль історичних ремінісценцій у поемі Т.Шевченка “Сон”. Образ Петра Полуботка.
24. Жанрова своєрідність та ідейно-тематичне багатство поеми Т.Шевченка “Кавказ”.
25. Інонаціональні мотиви та їх авторське потрактування у творчості Т.Шевченка. Художній аналіз поезії “У Бога за дверима лежала сокира...”.
26. Проблематика послання “І мертвим, і живим, і ненародженим...” Т.Шевченка у контексті творчості періоду “трьох літ”.
27. Проблематика лірики Т.Шевченка періоду “трьох літ”. Художній аналіз поезії “Розрита могила”.
28. Жанр соціально-побутової поеми у творчості Т.Шевченка. Художній аналіз поеми “Наймичка”.
29. Мотиви й образи поезій циклу “В казематі” Т.Шевченка. Художній аналіз поезії “Мені однаково...”.
30. Жанрове різноманіття поезій циклу “В казематі” Т.Шевченка. Художній аналіз поезії “Садок вишневий...”.
31. Образи національних героїв у творчості Т.Шевченка. Художній аналіз поезії “Іван Підкова”.
32. Мотиви та образи поезій Т.Шевченка періоду заслання. Художній аналіз поезії “Полякам”.
33. Ідейно-тематичний зміст поеми Т.Шевченка “Неофіти”. Образ нової людини.
34. Мотиви й образи лірики Т.Шевченка останнього періоду життя і творчості. Художній аналіз поезії “Чи не покинуть нам, небого...”.
35. Ідейно-тематичне спрямування триптиха Т.Шевченка “Доля”, “Муза”, “Слава”.

36. Майбутнє України та шляхи його здобуття у творчості Т.Шевченка. Художній аналіз поезії “Заповіт”.
37. Автобіографічна лірика Т.Шевченка. Художній аналіз поезії “І виріс я на чужині...”.
38. Порівняльний аналіз поеми “Наймичка” та однойменної повісті Т.Шевченка.
39. Повісті Т.Шевченка “Художник”, “Музикант”: тематично-ідейний аналіз.
40. Біблійні сюжети та образи у творчості Т.Шевченка. Художній аналіз поезії “Во Іудеї во дні они...”.
41. Фольклорні образи та прийоми у творчості Т.Шевченка. Художній аналіз поезії “Ой три шляхи широкії...”.
42. Осмислення Т.Шевченком власних мистецьких завдань. Художній аналіз поезії “Думи мої, думи мої...”.
43. Тираноборчі мотиви у творчості Т.Шевченка. Художній аналіз поеми “Царі”.
44. Мотиви самотності та сирітства у творчості Т.Шевченка. Художній аналіз поезії “Хіба самому написать...”.
45. Драми Т.Шевченка у контексті розвитку національної драматургії.
46. Соціальна проблематика прози Марка Вовчка.
47. “Інститутка” Марка Вовчка: жанрова природа, проблематика, система образів.
48. “Народні оповідання” Марка Вовчка як якісно нове явище української прози. Тематичні групи оповідань.
49. Художній аналіз оповідання Марка Вовчка “Козачка”.
50. Образ нової людини у романі Марка Вовчка “Живая душа”.
51. “Три долі” Марка Вовчка як спроба створення психологічної повісті.
52. Повісті-казки Марка Вовчка: синтез романтичного і реалістичного. Жанрові особливості.
53. Проблематика романтичних оповідань Марка Вовчка.
54. Проводження Марком Вовчком традицій Т.Шевченка.
55. Образ людини-протестанта у прозі Марка Вовчка.
56. Православний клір, його життя та звичаї у “Записках причетника” Марка Вовчка.
57. “Рассказы из русского быта” Марка Вовчка у зв’язку з проблематикою попередніх україномовних творів.
58. Повість Марка Вовчка “Маруся”: специфіка історизму.
59. Перекладацька діяльність Марка Вовчка.
60. Образ Кармелюка у однойменній казці Марка Вовчка.
61. Характер оповідної манери прози Марка Вовчка. Образ оповідача.
62. Традиції і новаторство у байкарській творчості Л.Глібова.
63. Тематика байок Л.Глібова.
64. Народність байок Л.Глібова.
65. Художній аналіз байки Л.Глібова “Вовк і Ягня”.
66. Художній аналіз байки Л.Глібова “Мірошник”.
67. Мотиви й образи, жанрова своєрідність лірики Л.Глібова.
68. Твори Л.Глібова для дитячого читання.
69. Історія публікації роману А.Свидницького “Люборацькі”.
70. Роман А.Свидницького “Люборацькі”: розширення тематичних меж української прози.
71. Жанрова природа роману А.Свидницького “Люборацькі”.
72. Проблематика роману А.Свидницького “Люборацькі”.
73. Проблема національно-культурних взаємин у романі А.Свидницького “Люборацькі”.
74. Етнографічно-фольклорна діяльність А.Свидницького.
75. Погляди С.Руданського на фольклор і авторську літературну творчість.
76. Жанр “небилиці” у творчості С.Руданського: традиції і новаторство.
77. Мотив неволі України у національно-патріотичній поезії С.Руданського.
78. Панорама життя України середини ХІХ ст. у приказках С.Руданського.
79. Історичні поеми С.Руданського: здобутки і прорахунки.
80. Перекладацька діяльність С.Руданського. Особливості перекладу “Слова про Ігорів похід”.
81. Приказки С.Руданського: жанрова природа, фольклорні традиції, система образів.
82. Художній аналіз поезії С.Руданського “Повій, вітре, на Україну”.

83. Художній аналіз поезій С.Руданського “Наука” та “Над колицкою”.
84. Козаччина і козаки у творчості П.Куліша.
85. Суперечності світогляду П.Куліша.
86. Історіософські погляди П.Куліша.
87. Ідея хутірства у творчості П.Куліша.
88. Просвітницькі тенденції у громадській діяльності та літературній творчості П.Куліша.
89. “Чорна рада” П.Куліша як історично-соціальний роман.
90. Ідея християнського гуманізму у романі П.Куліша “Чорна рада”.
91. Проблема індивідуума і маси у романі П.Куліша “Чорна рада”.
92. Історіософія роману П.Куліша “Чорна рада”, його полемічність.
93. Романтичні тенденції роману П.Куліша “Чорна рада”.
94. Поетизація патріархальних звичаїв у оповідання П.Куліша “Орісі”.
95. Жанр ідилії у творчості П.Куліша.
96. Художній аналіз оповідання П.Куліша “Дівоче серце”.
97. “Чорна рада” П.Куліша як роман ідей.
98. Вальтерскоттівські традиції у “Чорній раді” П.Куліша.
99. Просвітницько-народницький характер поезій збірки П.Куліша “Досвітки”.
100. Втілення ідеї культурицизму, просвіти у збірці П.Куліша “Хуторна поезія”.
101. Протест проти “демона тьми” – деспотизму в поезіях “Кривавим манівцем...”, “Дума-пересторога” (збірка П.Куліша “Дзвін”).
102. Мотив скорботи за трагічну долю України у поезії П.Куліша “Народна слава”.
103. Творче опрацювання фольклорних сюжетів в “Українських оповіданнях” О.Стороженка.
104. Фантастичний елемент “Українських оповідань” О.Стороженка.
105. Образ козака, гайдамаки у прозі О.Стороженка.
106. Фольклорно-легендарна основа “Марка Проклятого” О.Стороженка.
107. Жанрова природа “Марка Проклятого” О.Стороженка (ознаки готичного роману).
108. Історіографічний аспект “Марка Проклятого” О.Стороженка: визначення причин народних повстань, ставлення до козацтва.
109. Образ Марка Проклятого у однойменному творі О.Стороженка. Варіації легендарного образу Агасфера.
110. Запорозька старовина у оповіданнях О.Стороженка.
111. Романтичний характер прози О.Стороженка.
112. Цикл О.Стороженка “З народних уст”: художній аналіз.
113. Вплив М.Гоголя на оригінальну творчість О.Стороженка.
114. Художній аналіз оповідання О.Стороженка “Закоханий чорт”.
115. Громадська діяльність та світогляд Ю.Федьковича.
116. Мотиви та образи лірики Ю.Федьковича.
117. Фольклорно-літературна основа поетичної творчості Ю.Федьковича. Продовження традицій Т.Шевченка.
118. Національно-патріотичний пафос поем Ю.Федьковича “Новобранчик” та “Дезертир”.
119. Історизм поеми Ю.Федьковича “Лук”ян Кобилиця”.
120. Поєднання реалістичних та романтичних прийомів у прозі Ю.Федьковича.
121. Образи народних героїв-визволителів у творчості Ю.Федьковича.
122. Національний колорит, образи та обставини у оповіданні Ю.Федьковича “Люба-згуба”.
123. Художній аналіз поезії Ю.Федьковича “Пречиста діво, радуйся, Маріє!”.
124. Художнє розкриття жовнірської теми у прозі Ю.Федьковича.
125. Завдання митця і мистецтва у поезіях Ю.Федьковича (“Окресни, Бояне”, “До руського боянства”, “Нива”, “Осьмий поменник Тарасові Шевченку”).

СЛОВНИК
термінів та понять

А

Авантюрний (від франц. - *пригода*) або **Пригодницький сюжет** – сюжет, наповнений великою кількістю пригод та незвичайних подій. Для нього властиві динамізм, нанизання великої кількості окремих цікавих епізодів, у яких героєві загрожує небезпека, атмосфера таємничості й загадковості, ситуації припущення й розгадування. Як правило, побудований на основі мотивів викрадення, переслідування тощо.

Автентичність (від грец. – *достовірно*) – оригінальність, справжність, точність тексту.

Автобіографізм - ознака художнього твору, що полягає у наповненні тексту фактами з власного життя письменника.

Автобіографічний твір – твір, в основу якого автор кладе факти свого власного життя. Вони визначають сюжетну лінію твору та етапи становлення свідомості головного героя. В автобіографічних творах факти біографії автора співвідносяться з об'єктивною правдою історичного періоду.

Автобіографія (від грец. – *сам, життя, пишу*) – літературний жанр; твір, темою якого є життя самого автора. Відрізняється від щоденника і мемуарів, у яких більше уваги приділяється спогадам про людей, з якими автор зустрічався, та подіям, свідком яких він був. В автобіографії чіткіше простежується прагнення узагальнити події і факти власного життя

Автограф (від грец. – *сам пишу*) – власноручний рукописний текст твору.

Автологія (від грец. – *сам і слово*) – вживання слів і виразів у прямому значенні, майже без звертання до тропів. Автологічним є вірш Т.Шевченка „Садок вишневий коло хати...”. Образність у таких віршах створюється не за допомогою тропів, а самим значенням слів, контекстом твору.

Авторське мовлення – у епічному літературному творі мовлення автора чи персоніфікованого оповідача, тобто весь текст твору, окрім мовлення персонажів. Авторське мовлення доповнює й поглиблює саморозриття персонажів, яке досягається через їх пряму мову. Здебільшого подається від третьої особи. У драматичних творах зводиться до ремарок. Своєрідною формою авторського мовлення у ліро-епосі є ліричні відступи.

Агасфер – 1) герой середньовічних апокрифічних переказів, єврей, засуджений Богом на вічне життя і блукання через те, що не дав Христові відпочити, коли той ішов на Голгофу; 2) людина, що все життя блукає, не знаходячи собі притулку.

Адресат – той, кому адресований літературний твір; читач.

Акварель (від лат. - *вода*) – фарба, що розводиться водою, живопис цією фарбою. Особливість акварелі – прозорість барв, чистота кольору.

Акватинта (італ. – пофарбований, тонований офорт) – різновид гравюри, заснований на травленні кислотою вкритої тонким шаром асфальтового порошку або каніфолі металевієї пластини, на яку голкою нанесено зображення.

Акростих, акровіри (грец. – зовнішній, крайній рядок) – вірш, початкові літери рядків якого, прочитані згори вниз, утворюють слово чи словосполучення. Найчастіше – це ім'я чи прізвище автора або людини, якій вірш присвячено. Становить різновид зорової поезії, у якому зоровий образ невіддільний від змісту твору. А. розрахований виключно на зорове сприйняття.

Існує кілька різновидів А.: *власне акровіри*, *мезовіри* (слово утворюється посередині), *телевіри* (слово утворюється з останніх літер рядка), *рядковий акровіри* (слово вирізняється по горизонталі), *зворотно-рядковий акровіри* (слово вирізняється по горизонталі, але прочитується у зворотному порядку), *перерваний акровіри* (чергуються літери, що належать до різних слів), *азбучний акровіри* (літери виділяються в алфавітному порядку).

Акрівірування виникло у давньогрецькій літературі, розвинулося у римській та літературах Ренесансу й Бароко.

Акт (лат. – *приводжу в рух*), або **Дія** – закінчена частина драматичного твору чи театральної вистави, яка зумовлює наступний розвиток сюжету. Під час вистави акти розмежовуються антрактами.

Актуальність (від лат. – *справжній, сучасний*) **твору** – важливість, злободенність твору у певний момент життя суспільства, здатність твору своїм змістом і формою викликати живий інтерес у читачів.

Акцентний (від лат. - *наголос*) **вірш** – система віршування, що ґрунтується на однаковій кількості наголосів у віршових рядках незалежно від загальної кількості складів у них.

Алегорія (грец. - *інакомовлення*) – художній засіб, який належить до групи метафоричних тропів; вислів з переносним значенням, у якому абстрактне поняття чи судження передається через конкретний художній образ. Найсуттєвіша ознака байки, притчі, літературної казки тощо.

Алітерація (від лат. – *уподібнення звуків*) – стилістичний прийом, який полягає у повторенні однорідних приголосних звуків у певному уривку тексту (поетичного чи прозового) для підсилення звукової або інтонаційної виразності мови.

Альманах (від араб. – *час, міра, календар*) – як правило, неперіодичний збірник календарно-довідкового характеру, що містить відомості про історичні події, літературні новини, наукові відкриття або літературні твори, об'єднані за певною ознакою (тематичною, жанровою, територіальною тощо).

Алюзія (від лат. – *жарт, натяк*) – художньо-стилістичний прийом, натяк, відсилання до певного літературного твору, сюжету чи образу, а також історичної події з розрахунку на ерудицію читача, покликаною розгадати закодований текст.

Амбівалентність (від лат. – *обидва і сила, міць*) – двоїстість, суперечливість емоційного переживання, яке виражається у тому, що один і той же предмет, подія викликає у людини одночасно два протилежних почуття.

Амебейна композиція – своєрідний композиційний паралелізм: двочленна будова вірша, розповсюджена в народних піснях. Складається за принципом паралельного розвитку двох мотивів.

Ампліфікація (від лат. – збільшення, прикрашування, розширення) – ораторський і стилістичний прийом, який полягає у нагромадженні однакових тропів (епітетів, метафор), однотипних виразів чи синтаксичних структур. Застосовується для підсилення емоційного впливу поетичної мови.

Амфібрахій (грец. – короткий з обох боків) – у силабо-тонічному віршуванні трискладова віршова стопа з середнім наголошеним складом.

Аналіз літературного твору (від грецьк. – розкладання, розчленування) – логічна процедура, суть якої полягає у розчленуванні цілісного літературного твору на компоненти, елементи, які розглядаються як кожний окремо, так і у взаємозв'язках, з метою характеристики своєрідності цього твору, осягнення його художньо-естетичної вартості.

Аналогія (від грец. - відповідність) – подібність, відповідність у чомусь між поняттями, явищами і предметами, які загалом є різними. У літературному творі – засіб, який нагадує розгорнене порівняння, коли характеристику одних явищ заміняють описом інших, подібних і зрозумілих читачам.

Анапест (з грец. – відбитий назад, обернений) – у силабо-тонічному віршуванні трискладова стопа з кінцевим наголошеним складом.

Анафора (грецьк. - піднесення) – єдинопочаток; одна з риторичних фігур; вживаний на початку віршових рядків звуковий, лексичний повтор чи повторення протягом цілого твору або його частини синтаксичних, строфічних структур.

Анахронізм (відгрец. – вгору, супроти; час) – неусвідомлені або зумисні неточності (побутові, культурно-історичні, часові тощо) у зображенні минулого у художньому творі; привнесення в нього ознак більш пізнього часу.

Анекдот (грец. - неопублікований) – коротка усна жартівлива оповідка про якийсь життєвий випадок чи ситуацію з дотепним закінченням.

Антагонізм – непримиренна суперечність, що характеризується найгострішою боротьбою.

Антагоніст – персонаж літературного твору, який виступає непримиреним противником до інших.

Антигерой – тип літературного образу-персонажа, який позбавлений справжніх героїчних рис, але часто є центральним у творі.

Антитеза (від грец. - протиставлення) – стилістична фігура контрасту; зіставлення контрастних або протилежних образів. Ширше – будь-яке зіставлення протилежних понять, ситуацій чи якихось інших елементів у художньому творі.

Антологія – (грец. – збирання квітів, квітник) – збірник літературних творів різних авторів переважно одного жанру чи літературного періоду.

Апокаліптичність (від апокаліпсис - одкровення)– ознака літературного твору, у якому вміщено пророцтва про кінець світу, страшний суд тощо.

Аполог (від грец. букв. – оповідання) – різновид морально-дидактичної поезії, те саме, що і **Байка**, але переважно коротка. Мораль подається в останньому рядку тексту.

Архаїзми (від грец. - стародавній) – слова чи мовні звороти, що на певному етапі розвитку мови є застарілими або зовсім вийшли із загального вжитку. У творах на історичну тему А. використовуються для відтворення духу епохи (давні назви одягу, зброї, їжі, звичаїв, посад тощо). У певному контексті А. надають мові твору урочистого звучання.

Археологія (від грец. – стародавній, пишу) – галузь історичної науки, що вивчає питання, пов’язані з виявленням, дослідженням і виданням пам’яток письменства.

Архетип (грец. - першобраз) – позначення найбільш загальних і фундаментальних первинних мотивів і образів, що мають загальнолюдський характер і лежать в основі будь-якої художньої структури. Термін вперше було використано в античному платонізмі, в ХХ ст. введений у широкий культурний обіг швейцарським психоаналітиком і міфологом К.Г.Юнгом.

Архітектоніка (від грец. - будівництво) – структура, будова художнього твору, його композиція; гармонійне поєднання частин у єдине ціле.

Астрофічний вірш (грецьк. - безстрофовий) – вірш, в якому відсутнє симетричне членування на строфи.

Асонанс (франц., від лат. - відгукуєсь) – 1) повторення однорідних голосних звуків у поетичній мові з метою музичного увиразнення образу;
2) неточна рима, побудована на збігові наголошених складів або голосних звуків;
3) співзвучність.

Атеїзм (від грец. – без, бог) – система поглядів, яка заперечує існування бога, релігійні вірування; безбожжя.

Атрибуція (лат. - приписування) – визначення достовірності, автентичності художнього твору; встановлення авторства літературного твору (якщо він анонімний або підписаний псевдонімом), часу й місця його створення. Здійснюється у різних напрямках: пошук документально-фактичних доказів (автографи письменників, їх листування, мемуари сучасників, архівні матеріали), розкриття образного змісту твору (зіставлення анонімного твору і твору, який безсумнівно належить певному автору), аналіз мови і стилю твору.

Афоризм (грец – відокремлюю, визначаю) – короткий влучний вислів, у якому думка висловлена стисло і емко; крилатий вислів.

Б

Байка – короткий, переважно віршований, алегоричний твір, повчально-гумористичного чи сатиричного змісту, в якому людське життя відтворюється або в образах тварин і речей, або зведене до простих чи умовних стосунків. Складається з оповідної частини та моральної сентенції (висновку-повчання).

Байронізм – літературний настрій, який є одним із епізодів поезії „світової туги” і веде свій початок від англійського поета Дж. Г.Н. Байрона (1788-1824).

Балада (фр. - танцювати)- жанр ліро-епічної поезії фантастичного, історико-героїчного або соціально-побутового змісту. Гострота, напруженість, а часом – і трагічність сюжету сполучається в Б. з виразним ліричним забарвленням. Змальовуються незвичайні герої,

характери яких розкриваються в напружених монологів і діалогах. Жанр, властивий романтичній поезії.

Баладне оповідання – оповідання, сюжет якого запозичений з народної балади, а персонажі поставлені у ситуацію морально-етичного вибору.

Белетристика (фр. – *красне письменство*) – у широкому розумінні – вся художня література, у вузькому – твори художньої прози, призначені для масового читача. Для них характерні гостросюжетність, інтига, несподівані перипетії.

Біблія (з грец. - *книги*) – збірка священних книг двох релігій – іудейства та християнства, у якій викладені основи віри, філософії та моралі. Має дві частини – Старий Завіт (визнається обома релігіями) та Новий Завіт (визнається лише християнством). Складалася протягом тривалого часу (I тис. до н.е. – 1-2 ст. н.е.) давньоєврейською, арамейською та давньогрецькою мовами. Сучасний вигляд набула в Середні віки. Поділ тексту на глави у XIII ст. зробив кардинал Стефан Ленгтон, поділ глав на вірші та їх нумерацію – французький друкар Робер Стефан (XVI ст.). Перекладена майже всіма мовами світу. Старослов'янською мовою Б. переклали у IX ст. Кирило і Мефодій.

Б. містить твори різноманітних жанрів – найдавніші міфи про походження світу й людини, “кінець світу”, релігійні настанови, проповіді, закони, історичні твори, романтичні повісті, молитви, лірико-любвні, філософські поеми тощо.

Білий вірш – неримований вірш у силабічному і силабо-тонічному віршуванні. Часто застосовується у віршованих драматичних творах. Це наближає діалоги до живої розмовної мови і в той же час зберігає всі переваги віршованої мови, гранично виразної, емоційно насаженої.

Біографічний твір – твір, побудований на матеріалах життя і діяльності якоїсь видатної особи; відтворення (на основі фактів і документів) життя і діяльності, історії духовного розвитку особи у зв'язку з суспільними умовами її епохи.

Біографія (від грец. – *життя, пишу*) –жанр життєпису; передбачає художнє або наукове осмислення історії життя особистості, спрямоване на пошук і виявлення витоків суспільно значимої діяльності людини у її індивідуальному біографічному досвіді. Передумовою створення Б. є визнання значимості певної особистості для історії, культури, політичного життя в національному чи світовому масштабі.

У Б. події життя героя є документальним матеріалом, фактографічною стороною; сюжет Б. складають динаміка, розвиток особистості.

„Бібліотека для читання” – щомісячний літературний, громадсько-політичний журнал. Виходив у Петербурзі протягом 1834-1865 рр. Редакторами були О.Сенковський, М.Греч, О.Дружинін та ін. У різні роки в ньому друкувалася белетристика О.Пушкіна, М.Лермонтова, В.Даля, М.Полевого, Л.Толстого та ін. Опубліковано чимало матеріалів, що стосувалися української літератури та культури.

У 1840 р. було вміщено рецензію на „Кобзар” Т.Шевченка, у якій високо оцінено талант поета, проте висловлено скептичну думку стосовно перспектив розвитку української мови як літературної.

Також друкувалися твори Є.Гребінки, О.Стороженка, М.Максимовича, рецензії на „Народні оповідання” Марка Вовчка та „Чорну раду” П.Куліша.

В

Валуєвський циркуляр 1863 року - таємне розпорядження, видане 20 липня 1863 р. міністром внутрішніх справ Росії П.Валуєвим, про заборону друкувати українською мовою шкільні підручники, науково-популярну й релігійну літературу (крім наукових і літературних творів), що спричинило закриття недільних шкіл, переслідування діячів освіти і культури. Однією з причин появи В.Ц. був страх царського уряду перед зростанням національної свідомості українського народу й поширенням національно-визвольних ідей.

Варіанти (від лат. - змінюваний) чи **Редакції** (від лат. – приведений до ладу) – це різновиди того самого літературного твору, зумовлені прагненням автора досягнути більшої досконалості або втручанням у текст цензури, редакторів і видавців, що іноді призводить до великої розбіжності між написаним і опублікованим.

Взаємодія літератур - зв'язки між окремими національними літературами, що розвиваються самостійно. Ступінь міцності цих зв'язків і їх широта можуть бути різними; це зумовлюється взаємодією культур загалом, яка формується на історичному ґрунті, а також на основі загальнонаціональних запитів.

„Вечерниці” – перший у Галичині літературно-громадський журнал народовського спрямування. Виходив протягом 1862-1863 рр. у Львові щотижня під редакцією Ф.Заревича і В.Шашкевича (вийшло 16 номерів) Обстоював розвиток української національної культури, літератури і мови, підносив ідею єдності Галичини з Наддніпрянщиною.

Надруковано твори Т.Шевченка „Відьма”, „Гамалія”, „Кавказ” та інші (всього 15) та статті про нього. Також було вміщено оповідання Марка Вовчка, твори О.Стороженка, Ю.Федьковича, Л.Глібова.

Відрубність розвитку української літератури – концепція своєрідності української літератури, яка трактувалася як вияв української ментальності. Основи вчення заклали М.Костомаров, П.Куліш, розвинули І.Нечуй-Левицький, О.Огоновський, Д.Чижевський. В умовах переслідування українства, заборони української мови, російської культурної експансії обстоювання самостійності української мови, літератури, заперечення ідеї залежності від російської культури.

Візія (лат. - видіння), **Видіння** – літературний жанр, поширений переважно у середньовічному письменстві; сюжет у творі побудований на „чарівних” пригодах персонажа, що їх він переживав уві сні.

Вільний вірш, вольний ямб, байковий вірш – вид силабо-тонічного вірша, в якому число стоп у віршованих рядках різне, нема поділу на строфи, хоча й збережена традиційна рима. З’явився у байках, тому спершу його називали байковим віршем. Оскільки байки зазвичай писалися ямбом, цей вірш ще називали вольним ямбом. Згодом він перейшов у віршовані драматичні твори.

Вільний переклад – переклад художнього твору із свідомими значними відступами від оригіналу; неточний переклад.

„Вінок русинам на обжинки” – альманах Івана та Якова Головацьких (Львів, 1846-1847), що вийшов двома книгами. За задумом видавців мав вміщувати твори західноукраїнських та східноукраїнських письменників (І.Котляревського, П.Гулака-Артемівського, Г.Квітки-Оснот’яненка, Л.Боровиковського, А.Метлинського, М.Костомарова, Т.Шевченка) з їхніми короткими біографіями. На вимогу цензури обмежився публікаціями творів М.Шашкевича, І.Вагилевича та Я.Головацького, М.Устияновича, А.Могильницького.

Вірш-послання – віршовий твір, написаний як звернення до певної особи чи багатьох осіб.

Вічні образи – літературні персонажі, які отримали численні втілення у словесності різних країн і епох, які стали своєрідними „знаками” культури: Прометей, Дон Жуан, Гамлет, Фауст тощо. Традиційно до них відносяться міфологічні та легендарні персонажі, історичні особи, а також біблійні персонажі. При цьому в основу В.о. покладено їх літературне відображення.

Внутрішній монолог – важливий прийом психологізму; різновид монологу, в якому передаються внутрішні переживання персонажа замість опису зовнішніх реальних подій, ситуацій, що викликають ці переживання. Стилістично оформлюється як внутрішня мова дійової особи з відповідною часовою послідовністю думок, характерними синтаксичними конструкціями, способом вислову тощо.

Вставні епізоди, сцени, оповідання – епізоди, сцени, а іноді і цілі новели, що прямо не пов’язані з розвитком основних подій сюжету твору, але які увиразнюють його ідею, поглиблюють характеристику персонажів тощо.

Г

„Галичанин” – літературно-художній і науковий збірник, виходив у Львові протягом 1862-1863 рр за ред. Я.Головацького та Б.Дідківського. Вийшло 4 випуски. Публікував твори письменників Галичини, Буковини, Закарпаття, Наддніпрянської України (М.Устияновича, Ю.Федьковича, С.Воробкевича, П.Куліша, О.Кониського та ін.), статті та наукові розвідки з питань літератури, мови, історії. Вміщував матеріали з питань фольклору, етнографії, переклади творів зарубіжних письменників.

Гімн (грец.) – урочистий твір програмного характеру, один із видів ліричної поезії.

Гіпербола (грец. - *перебільшення*) **в літературі** – перебільшення певної ознаки чи якості з метою підсилення художнього враження.

Говірний вірш – інтонаційний тип вірша, що відтворює інтонацію живої мови. Для його інтонаційної організації характерні різного виду відступи від паралелізму метричних і синтаксичних членувань – невпорядковане чергування довгих і коротких речень, безсистемні паузи всередині рядка, які, ділячи рядок на неоднакові частини, порушують симетричність вірша, невідповідність між синтаксичними і ритмічними паузами. Інтонаційна незв’язність Г.В. може підтримуватися відсутністю регулярної строфіки і сталої послідовності рим. Властивий поезії Т.Шевченка.

Готичний роман – роман, у якому зображені незвичні ситуації, жахи пекла, страхітливі жорстокості, великі тасмниці, що перетворюють людину на іграшку надприродних сил. Побудований на фантастичних сюжетах, що поєднують, як правило, розвиток дії у незвичайній обстановці (занедбані замки, абатства, цвинтарі) з реалістичністю деталей побуту, описів, що ще більше посилює гостроту, напруження оповіді. Сформувався в Англії наприкінці XVIII ст. Зразками є „Удольські тасмниці” А.Радкліфа, „Мельтон-блукач” Ч.Метьюріна, „Закоханий диявол” Ж.Казота, „Вічний жид” Е.Сю. В українській літературі окремі ознаки цього жанру виявляються у „Марку Проклятому” О.Стороженка.

Гравюра (від франц. - *вирізати*) – вид графіки, спосіб розмножування малюнків за допомогою друкарської форми з дерева, металу, пластмаси чи каменю.

Градація (від лат. – *поступове підвищення, посилення*) – стилістична фігура, суть якої полягає у нанизуванні виразів із все зростаючим чи спадаючим значенням або коли наявний поступовий перехід від одного до другого, від нижчого до вищого чи навпаки.

Графіка (грец. - *живопис*) – вид образотворчого мистецтва, основним зображальним засобом якого є однотонний малюнок чи рисунок, виконаний переважно на папері олівцем, пером, пензлем, вуглиною, крейдою.

Графоманія (відгрец. – *пишу і безумство*) – хворобливий потяг до письменництва у осіб, позбавлених літературного хисту.

Громади – організації української інтелігенції у II половині XIX – на початку XX ст., які відіграли визначну роль в українському національно-визвольному й просвітницькому русі. Першу Г. заснували 1859 р. у Києві (Ф.Вороний, П.Сфименко, П.Житецький, Є.Моссаковський). Існували у Полтаві, Харкові, Одесі, Чернігові та багатьох інших губернських і повітових містах. Заслуги Г. полягали у залученні інтелігенції до поширення освіти і книг серед народу, у збиранні та виданні пам’яток фольклору, публікації документів з минулого українського народу, у пробудженні загального інтересу до української культури.

Громадська лірика – умовна назва ліричних творів, у яких превалюють соціальні та національні мотиви.

Гротеск у літературі – 1) засіб типізації, в основі якого лежить художня деформація явищ реального світу з метою гострішого виявлення їхньої суті. Характерними рисами є контрастне поєднання фантастичного й алогічного з реальним, комічного – з трагічним, тяжіння до граничного узагальнення, метафоричність, двоплановість, карикатурність тощо. У літературі гротеск як художній засіб застосовують переважно в царині сатири; 2) у широкому розумінні – все карикатурне до потворного, дивне до фантастичного.

Групкування персонажів – важливий елемент композиції, який дає авторові можливість розкрити існуючі в дійсності сперечності між людьми, а відтак – і зміст твору. Різні твори мають різну кількість персонажів, які перебувають у зв’язках і зіткненнях між собою. У творах із багатьма персонажами є один або кілька головних, другорядні, епізодичні. Автор відповідним чином їх описує, розміщує й групує, визначає кожному роль у розвитку сюжету твору.

Гуманізм (з лат. – *людський, людяний*) – моральний принцип, в основі якого лежить переконаність у безмежних можливостях людини, у її здатності до вдосконалення, у її праві на свободу, захист людської гідності, щастя.

Гуманізм в літературі – відображення у літературних творах загальнолюдських прогресивних ідей, суть яких полягає у визнанні цінності людини як особистості, її права на вільний розвиток і вияв своїх здібностей, в утвердженні блага людини як критерія оцінки суспільних відносин.

Гумор (англ. – *настрій, вдача*) – різновид комічного; бачення і відображення смішного в житті у доброзичливому, жартівливому тоні.

Гумореска – невеликий віршований або прозовий жартівливо-гумористичний твір, від сатиричного твору відрізняється легкою, жартівливою тональністю.

Д

Дактиль (з грец. – палець, міра довжина) – в силабо-тонічному віршуванні трискладова стопа з наголосом на першому складі.

Демонізм(від демон – божество, дух) – 1) володіння надлюдською силою, здатність впливати на життя і долю людей;
2) насолода від чужих страждань.

Демонологія – у ряді релігій - віровчення про злих духів (демонів), що виникло на основі первісної віри у духів.

Денаціоналізація (франц.) – 1) втрата етнічною спільністю частини або всіх своїх специфічних рис, що призводить до розпаду системних зв'язків усередині неї; 2) цілеспрямована політика панівної нації, що має на меті примусити підлеглі народи зректись своєї самобутності.

Деталізація художня – бажання автора досягти вичерпної повноти зображення; включення у твір численних деталей, які роблять зображення максимально докладним.

Деталь художня (від франц. - подробиця) – характерний штрих, риса чи подробиця, яка, не набуваючи самостійного значення, служить глибшому й яскравішому змалюванню картини чи образу, підкресленню важливого й створенню ілюзії неповторного.

Детективний (від англ. – сищик, з лат. - викриття) **сюжет** – різновид пригодницького сюжету, що розвивається надзвичайно динамічно, події розгортаються швидко, з великим напруженням. У детективному сюжеті розкривається певна таємниця, пов'язана із злочином.

Дидактизм – повчальність, не приховане автором виховне спрямування твору, моралістична тенденційність.

Дилогія (відгрец. – двічі і слово) - два композиційно самостійних твори, кожен з яких має свій заголовок. Пов'язані між собою єдиним задумом, спільністю персонажів і сюжету.

Дискурс (лат. - міркування) – сукупність висловлювань, що стосуються певної проблематики, розглядаються у зв'язку з цією проблематикою, а також у зв'язках між собою.

Дискусія літературна (лат. - розгляд) – публічне обговорення суперечливих проблем літературного процесу. Є рушієм літературно-критичної думки, актуалізує ключові для певного періоду соціально-естетичні критерії, оцінки та принципи аналізу художнього твору, визначає перспективні шляхи літературного розвитку.

Дитяча література – книги, написані спеціально для дітей, і книги, які були написані для дорослих, але увійшли у коло дитячого читання.

Діалог (гр. – розмова, бесіда) – один із типів організації усного мовлення, який за своєю формою є розмовою двох або декількох осіб.

„Дневник руський” – газета „Руського Собору” (Львів, 1848), яка інформувала про національно-визвольну боротьбу європейських народів, друкувала огляди творчості українських письменників від давнини до сучасності.

Документальність – ознака художнього твору, яка виявляється у активному залученні автором фактів, документів, цитування свідчень і джерел.

Драматизм – велика напруженість дії твору будь-якого роду літератури, гострота конфлікту; збіг обставин у житті персонажа, коли він потрапляє у безвихідне чи надзвичайно складне становище.

Драматичний діалог – основна форма драми; обмін репліками між дійовими особами. Головний критерій Д.д. – комунікативність та зворотність спілкування.

Думка – невеликий ліричний вірш переважно елегійно-медитативного змісту у творчості українських та польських романтиків першої половини ХІХ ст. Виникла на основі народної пісні, сприйнявши такі її риси: узагальненість характеру, драматизований виклад змісту, іноді – поєднання ліричного зображення з епічним.

Е

Езопівська мова (від імені д.-гр. байкаря Езона) – спосіб замасковано виражати думку за допомогою натяків, недомовок, алегорій тощо з метою уникнення цензурних заборон або для того, щоб приховати справжній смисл.

Екзотика (відгрец. – чужий, іноземний) – 1) предмети, явища, риси, властиві віддаленим країнам і які є для людей іншої місцевості дивними, незвичними;
2) щось незвичайне, дивне.

Екскурс (лат. – відхилення, відступ) – у літературному творі – відхилення від основної сюжетної лінії задля з'ясування додаткових питань. Розрізняють часовий Е. (заглиблення у минуле чи майбутнє) та просторовий Е. (перенесення в іншу місцевість, країну тощо). Реалізується через введення у художній текст додаткових епізодів, вставних новел, нових персонажів, авторських ретроспекцій.

Експресія (з лат. – чітко вимовляю) – виразність, підкреслене виявлення почуттів, переживань. Досягається за допомогою різноманітних художніх засобів: тропів, стилістичних фігур, звукових повторів тощо.

Елегія (гр. – журлива пісня) – один із жанрів лірики, вірш, у якому виражені настрої суму, журби, меланхолії.

Епігонство (відгрец. – народжений пізніше) – нетворче, механічне відтворення художніх прийомів і засобів попередників, використання їх стилістичних зворотів як „готових” художніх засобів; несамостійність художнього мислення.

Епіграф (відгрец. - напис) – цитата, вислів, прислів'я, вміщене автором перед текстом художнього (публіцистичного, наукового) твору чи його частини. Пояснює основну колізію, тему, ідею чи настрої твору, викликаючи у читача асоціації між змістом даного твору і твору, цитованого в епіграфі, виражає ставлення автора до зображуваного, створює певну настроєвість.

Епілог (гр., букв. - післямова) – заключна частина художнього твору, в якій повідомляється про долю героїв після зображених у творі подій. Безпосереднього відношення до розвитку конфлікту твору не має, але робить характеристику персонажів повнішою.

Епістола (лат.) – послання, лист.

Епістолярій (від грец. – послання, лист) – опубліковані листи видатних діячів, учених письменників.

Епістолярна форма (від грец. – лист, послання) – форма літературної композиції; введення у художній твір листів одного персонажа або листування двох чи кількох персонажів. Набула поширення в літературі ХІХ ст. Листи, введені в основну розповідь, дозволяють письменникові повніше й з різних боків змалювати характери й долю персонажів твору. Водночас вони з'єднують в одне ціле окремі сюжетні лінії, події та думки.

Епітет (від грец. - додаток) – образне означення, що виділяє характерну рису зображуваного предмета.

Епічна поема - віршований сюжетний твір, у якому зображені визначні події та видатні вчинки головних героїв.

Епопея (від грец. – слово, оповідь і творю) - у сучасному розумінні – великий за обсягом монументальний твір епічної форми (роман чи цикл романів), в якому становлення характерів головних героїв відбувається у зв'язку з вирішальними подіями у житті народу.

Естетика (від грец. – чуттєво сприйнятій) – 1) філософська наука, що вивчає суть і форми прекрасного у художній творчості, природі, житті;
2) краса, художність чого-небудь;
3) система чиїхось поглядів на мистецтво.

Естетичне почуття – психічна здатність людини сприймати предмети і явища об'єктивного світу з погляду їх краси.

Естетичний ідеал – високі зразки прекрасного у житті, поведінці людей, праці, у взаєминах, суспільних відносинах, особлива досконалість у мистецтві, які викликають естетичні почуття радості, задоволення й бажання наслідувати їх.

Етнографізм (грец. – писати про народ) – відображення у літературі і мистецтві національного традиційного побуту, звичаїв, обрядів. Органічний складник національного у мистецтві. Суттєвою ознакою Е. в художній літературі є національна мова, словесний фольклор.

Є

Євангелія (грец., букв. – добра звістка) – жанрове визначення перших чотирьох книг новозавітної частини Біблії, у яких викладаються основи християнського віровчення. Сучасна наука датує написання Є. кінцем I – початком II ст. Вони є продуктом тривалої колективної праці ранньохристиянських проповідників. Містять розповіді про Ісуса Христа, його життя, вчення, мученицьку смерть і воскресіння. Канонічними вважаються чотири Є.: Матвія, Марка, Луки та Іоанна. За жанровою природою Є. – поєднання оповіді, учительної проповіді та циклів сентенцій-притч. Відзначаються сталістю та незмінністю тексту.

Євангеліст – 1) автор канонічних Євангелій. За християнською традицією – апостоли Матвій та Іоанн і учні апостолів Петра і Павла – Марко і Лука;

2) автор апокрифічних Євангелій: Петро, Хома, Яків, Никодим, Пилип, Марія та ін.

Єзекиїль - третій з великих біблійних пророків, автор однієї з книг Старого Завіту, написаної під час Вавилонського полону.

Єремія - другий великий пророк Старого Завіту. Вавилонське завоювання Іудеї вважав Божою карою за гріхи і закликав іудеїв коритися завойовникам.

Єретик (грец. – сектант, відступник) – людина, що відступила від догм пануючої церкви, послідовник ересі.

Ж

Журнал (франц., букв. – щоденний папір) – 1) періодичне друковане видання, що містить статті з різноманітних суспільно-політичних та наукових питань, літературні твори та інший матеріал;

2) книга, зошит для систематичних відміток, записів тощо.

З

Загадка – жанр усної народної творчості; короткий, поданий у прихованій формі опис предмета чи явища, який вимагає відгадки. Використовується в народній педагогіці як засіб виховання й розвитку кмітливості.

„Записки о Южной Руси” – фольклорно-історичний збірник, упорядкований і виданий у 1856-1857 рр. у Петербурзі П.Кулішем (два томи). У ньому вперше застосовано український фонетичний правопис („кулішівку”). Збірник містив народознавчі матеріали та художні твори, зокрема вперше тут опубліковано поему Т.Шевченка „Наймичка”, оповідання-ідилію П.Куліша „Орися”.

Збірка – видова назва видань авторських творів, пройнятих спільною чи близькою тематикою або зібраних за хронологічним принципом.

Звичаєве право – сукупність обов’язкових до виконання звичаїв внаслідок санкціонування їх державою.

„Зоря Галицька” – мистецько-літературний журнал (Львів, 1848-1857), який виступав проти асиміляторської політики цісарського уряду і польської шляхти, за розширення сфер ужитку української мови, відстоювання ідей етнічної єдності українського населення Галичини та Східної України. Літературний матеріал журналу склали твори М.Устияновича, А.Могильницького, О.Духновича, Є.Гребінки, М.Петренка.

„Зоря Галицькая яко альбум на 1860” – альманах, виданий у Львові Б.Дідицьким за сприяння Я.Головацького та О.Духновича. У ньому були опубліковані вірші видавців, В.Шашкевича, М.Устияновича, І.Гушалеви́ча, а також історичні та етнографічні матеріали.

І

Ідеал (грец. – ідея, поняття, уявлення) – уявлення про досконалість; зображення прекрасного як належного; вищий зразок краси (духовної, фізичної), добра, істини, яка може бути втілена в людині.

Ідеалізація (від франц. - наближення до ідеалу, прикрашення) – послідовне прикрашення реальності; приписування людині рис ідеалу; відхід від життєвої правди внаслідок свідомого чи вимушеного прикрашення митцем предмета зображення.

Ідеологія (від грец. – поняття і запис) – система поглядів, ідей, характерних для того чи іншого суспільства, того чи іншого класу або політичної партії.

Ідея (грец. – вигляд, образ, начало) – основний задум художнього твору, в якому виявляється громадянська позиція митця і об’єктивне спрямування його мистецтва. Від І. залежить основний зміст твору, а суть і особливості вияву ідеї визначає тлумачення автором теми і сюжету.

Ідилія (грец. – зображення, малюнок) – невеликий, частіше поетичний твір, у якому зображено мирне добродійне сільське життя на фоні прекрасної природи. Тематично зосереджується на звичайних реаліях буття (народження, кохання, шлюб, праця, добродійне життя тощо). Ідилія завжди пройнята настроями умиротворення, внутрішньої гармонії, радості від спілкування з природою.

Імпровізація (від лат. – несподіваний, раптовий) – різновид художньої творчості; творення у процесі виконання, без попередньої підготовки.

Інвектива (з лат. – лайлива промова) – твір, найчастіше вірш, гостро спрямований проти певних соціальних сил, осіб чи явищ, сповнений різко висловлених звинувачень, одвертого осуду.

Інверсія (лат. - переставлення) – розміщення слів у реченні у незвичному порядку, щоб виділити, підкреслити слово чи вираз, на які в такому разі переноситься логічний наголос.

Індивідуалізація (від лат. – неділим, особистість) – надання змальованим у художньому творі картинам та образам своєрідних, неповторних рис, показ їх у різноманітності, життєво достовірно.

Інтелектуалізм (лат. – розум, пізнання, розумовий, розсудливий) **у літературі** – умовна назва стильової домінанти твору або літературної течії, пов’язаної з перевагою інтелектуально-раціональних елементів образного мислення митця над емоційно-чуттєвими. Виявляється у схильності персонажів, оповідача, ліричного героя до розумових рефлексій, самоаналізу, а також у схильності письменника до певних жанрів, у яких органічно виявляються ці якості персонажів і особливості змісту твору – притчі, медитації, філософської лірики, драми ідей тощо.

Інтелігенція – соціальний прошарок, що складається з освічених людей, які мають велику внутрішню культуру і професійно займаються розумовою працею.

Інтертекстуальність (франц. - міжтекстовість) – міжтекстові співвідношення літературних творів. Полягає у відтворенні у літературному творі конкретних літературних явищ інших творів через цитування, алюзії, ремінісценції, пародіювання тощо. Також виявляється у явному наслідуванні чужих стильових властивостей і норм, тобто у різновидах стилізації.

Інтимна лірика (від лат. – *найглибший, потаємний*) – ліричні твори, у яких панівним мотивом є любовна пристрасть ліричного героя або автора.

Інтонація (лат. – *голосно вимовляю*) – один з основних чинників змістової й емоційної виразності та структурної організації вірша. Під інтонаційною організацією вірша розуміють упорядкованість синтаксичної системи віршової мови й пов'язаних з нею елементів інтонації, найсуттєвішими з яких є мелодика (підвищення та зниження голосу) й пауза.

Інтродукція (з лат. - *вступ*) – переважно музикознавчий термін: короткий музичний вступ у сонаті, симфонії, опері, п'єсі, що відзначається особливим темпом і звучанням. У літературі використовується як синонім поняття „вступ”.

Інтрига (від лат. – *заплутую*) – складне й заплутане розгортання подій у художньому творі для відображення гостроти боротьби між персонажами, досягання особливого напруження у розгортанні подій, зацікавлення читачів. Розрізняють І. політичні, пригодницькі, любовні тощо.

Інтроекспресивність – вивчення психологічних процесів методом самоспостереження.

Іронія (грец. – *лукавство, удавання, глузування*) – художній засіб, який виражає глузливо-критичне ставлення митця до предмета зображення. Насмішка, замаскована зовнішньою благопристойною формою. Є дієвим засобом гумору й сатири. Може виражати широку гаму сміху: сміх фамільярно-доброзичливий, лукавий, зневажливий, глузливий тощо.

Ісайя, Ісаія (від д.-євр. – *спасіння Господнє*) – перший з великих пророків Старого Завіту. Викривав нечесливу поведінку правлячих кіл Ізраїля, погрожував їм карою Яхве, провіщав прихід Месії, який створить Рай на землі для тих, хто шанує Бога.

Історизм – врахування письменником особливостей зображуваної епохи, правдиве змалювання у творі характерних її рис. Одна з характерних ознак реалістичного письма.

Історизми – різновид архаїзмів: слова, які означають ті явища минулого, що вже перестали існувати в житті.

Історизм літератури – властивість у живих картинах, конкретних людських долях передавати образ певної історичної епохи. У більш вузькому значенні І. твору чи творчості пов'язаний з тим, наскільки точно і тонко письменник розуміє і зображає суть історичних подій.

Історична драма – драматичний твір, побудований на історичному матеріалі.

Історична повість - епічний твір, який характеризується однолінійним сюжетом і побудований на історичному матеріалі.

Історичний колорит – наявність у творі, сцені чи описі, а також у мові персонажів ознак історичної доби: імена людей, історичні герої, описи старовинних звичаїв, згадки про історичні події, історизми, архаїзми тощо.

Історичний роман - роман, побудований на історичному сюжеті, в якому минула епоха та її діячі відтворюються так, щоб передавалися місцевий колорит та своєрідність національних характерів. У історичному романі історична правда поєднуються з

правдою художньою, історичний факт – з художнім вимислом, справжні історичні особи – з особами вигаданими.

Історичні жанри – художні твори, у яких увага автора зосереджена на подіях і проблемах відносно далекого історичного минулого.

К

Карикатура (з італ. – *перевантажувати, перебільшувати*) – показ якоїсь людини чи суспільного явища у спотвореному вигляді, свідоме порушення звичних співвідношень у зображуваному, перебільшення чи применшення певних рис для їх осміяння.

Катрен (франц., від - *чотири*) – окрема строфа з чотирьох рядків. Система римування в К.: абаб (перехресне римування), аабб (парне римування), абба (оповите, або кільцеве римування).

„Киевлянин” – літературно-науковий альманах, виходив у Києві (кн.1-2, 1840-1841) та Москві (кн.3, 1850), редактор-видавець М.Максимович. Публікувалися матеріали з історії Києва, ряду давніх міст. Вміщено твори Є.Гребінки, Г.Квітки-Основ’яненка, П.Куліша.

„Книга буття українського народу”(„Закон Божий”) – твір М.Костомарова, який став програмою Кирило-Мефодіївського товариства (1846-1847). У ньому стисло викладено історію українського народу, релігійні заповіді, висловлене прагнення до ліквідації національної і соціальної нерівності, до відновлення української держави як „неподлеглої” в союзі слов’янським.

Козацькі літописи – історико-літературні твори, у яких висвітлюється історія України XV–XVIII ст., історія козацтва та його боротьби з турецько-татарською та польською агресією. Найвидатніші з них: Літопис Самовидця, літописи Г.Граб’янки і С.Величка. Представники козацької старшини склали Короткий опис Малоросії, “Короткий опис Малої Русі – 1506 по 1770 рік”, Лизогубівський літопис та ін. К.л. містять різноманітний літературно-фольклорний матеріал – народні оповідання, перекази, легенди, прислів’я, приказки й вірші тощо.

Коломийковий вірш – розмір, яким складено дуже поширені на західноукраїнських землях жаргівливі пісеньки, що їх виконували за усталеною мелодією, часто як приспівки до танців. Пісні, написані К.в., об’єднуються у дворядкові строфи з жіночими римами. Рядок охоплює 14 складів і має постійну цезуру після восьмого складу, 8-складова група поділяється на два коліна. Строфу, складену К.в., часто записують у чотири рядки, розбиваючи при цьому 14-складовий вірш на два рядки – по вісім і шість складів.

Колорит (італ. - *колір*) – сукупність особливостей, характерна своєрідність чогось, наприклад, епохи, літературного твору тощо.

Комічне (від грец. – *веселий, смішний*) – естетична категорія. К. називають ті явища суспільного життя та образи мистецтва, які викликають сміх.

Композиція літературного твору – побудова літературного твору, зумовлена його змістом і жанром.

Контраст (франц.) – підкреслена протилежність у рисах характеру людей, властивостях предметів чи явищ, яка часто використовується у літературі для увиразнення зображуваного.

Конфлікт (від лат. - зіткнення) – суперечність, зіткнення, що лежить в основі боротьби між персонажами і зумовлює розвиток подій у художньому творі. Залежно від сфери життєдіяльності персонажів твору К. поділяють на виробничі, громадські, політичні, побутові, соціальні, морально-етичні тощо.

Краса – естетична категорія; сукупність якостей, які дають насолоду органам зору й слуху.

Криптонім (від грец. – приховане, секретне ім'я) – буква чи букви, які автори замість підписів ставлять іноді під своїми творами.

Л

Лаконізм (від грец. - короткість) – виключна короткість і чіткість при висловленні думок; економність у використанні художніх засобів.

„Ластівка” – український літературний альманах, що його підготував і видав у 1841 р. в Петербурзі Є.Гребінка. У редагуванні альманаху брав участь Т.Шевченко У „Ластівці” надруковано уривки з п'єси І.Котляревського „Москаль-чарівник”, повість Г.Квітки-Основ'яненка „Сердешна Оксана”, байки Л.Боровиковського, ліричні вірші В.Забіли, Є.Гребінки, О.Афанасьєва-Чужбинського та ін., поетичні обробки народних загадок, добірка народних пісень і приказок.

У „Ластівці” вперше побачили світ п'ять творів Т.Шевченка – „Причинна”, „На вічну пам'ять І.Котляревському”, „Тече вода в синє море”, „Вітре буйний, вітре буйний!” і розділ з „Гайдамаків”, що увійшов до остаточного тексту поеми під заголовком „Галайда”.

Легенда (лат. – належне для прочитання) – опоетизована розповідь, що ґрунтується на усних переказах про історичну або вигадану особу, подію тощо.

Ліризм – загальна якість художнього мислення, що може бути властива творчості певного письменника і виявлятися у різних родах і жанрах. Це відкритість суб'єкта твору читачеві у викладі переживань, почуттів, відображенні подій, ситуацій, орієнтована на емоційну співучасть читача.

Лірика – один з літературних родів (поряд з епосом і драмою). Основні особливості: визначальна роль образу-переживання (на відміну від об'єктивованих образів епосу й драми); велике значення емоційного і суб'єктивного начала, в якому, проте, знаходять вираз типові, соціально значимі риси людського характеру та суспільно-історичних обставин; концентрованість і згущеність художнього вислову.

Ліричний адресат – людина або група людей, яким адресується поетичний твір.

Ліричний відступ – форма авторського мовлення; прийом у ліро-епічному творі, висловлення автором своїх почуттів і думок у зв'язку із зображеним у творі.

Ліричний герой – герой ліричного твору, переживання, думки і почуття якого він відображає. Образ Л. г. не тотожний образу автора, хоча і охоплює весь комплекс ліричних творів, створених автором; на основі образу Л. г. створюється уявлення про творчість поета.

Ліричний портрет – один із поетичних жанрів, у якому змальовується внутрішній світ певної особи, виражаються її сутнісні риси.

Ліро-епічний твір – поетичний твір, у якому розповідається про вчинки персонажів (наявний сюжет) і разом з тим у прямій формі виявляється ставлення автора до цих вчинків, до героїв твору (ліричні відступи). Таким чином, в одному творі поєднуються епічні сюжетно-розповідні елементи і властива ліриці емоційність, віршова форма і ліризм. Основні жанри: поема, віршований роман, байка, балада, легенда, співомовка.

Літературна казка – жанр, що спирається на основні закони фольклорної казки; художній твір, у якому використано народний казковий сюжет, образи, органічно поєднано елементи дійсності та художньої вигадки.

Літературна критика – галузь літературної творчості на межі мистецтва і науки про літературу (літературознавство). Займається інтерпретацією і оцінкою художніх творів з точки зору інтересів сучасного суспільного життя і тим самим активно впливає на літературний процес. Л. к. має прикладне значення (дає загальну оцінку твору і рекомендації читачам) і публіцистичний характер.

Літературна проблематика – сукупність заявлених у художньому творі проблем, тобто гострих життєвих суперечностей, які постали перед митцем і його персонажами і вимагають свого вирішення відповідно до розгортання твору.

Літературний вплив – один із видів творчих зв'язків між письменниками; може виявлятися у запозиченні сюжетів і образів, у використанні вже відомих мотивів та ідей, у сприйнятті одним письменником настроїв та ідеалів іншого.

Літературний маніфест (лат. – очевидний, відкритий) – програмний виклад естетичних принципів якогось літературного напрямку чи групи письменників, який робить певний підсумок і висуває нові творчі завдання.

Літературний процес – історичний рух національної і світової літератури, що розвивається у складних зв'язках і взаємодіях. Включає в себе твори, що з'явилися в даний момент, їх сприйняття читачською аудиторією, літературну критику, різні форми організації літературного життя, твори минулого, які залишаються у активному шарі белетристики і сприймаються по-новому.

Літературно-художні журнали – періодичні друковані видання, присвячені художній літературі, критиці та публіцистиці.

М

„Маленька людина” в літературі – позначення досить різнопланових персонажів, об'єднаних тим, що вони займають одне з найнижчих місць соціальної ієрархії і це визначає їх психологію і суспільну поведінку (приниженість, поєднана з відчуттям несправедливості, ображена гідність тощо).

Мандрівні сюжети – сюжети, що переходять із однієї епохи чи країни в іншу; в основі таких запозичень – близькість суспільного досвіду, подібність соціальних умов, історико-літературні зв'язки тощо.

„Маяк” – літературно-художній та науковий журнал, виходив протягом 1840-1845 рр. у Петербурзі. Редактори-видавці – С.Бурачек і П.Корсаков. Уміщував художні твори, переклади із зарубіжної літератури, літературно-критичні розвідки. Приділяв увагу українській культурі.

Публікувалися твори Т.Шевченка, О.Корсуна, Г.Квітки-Основ’яненка, Є.Гребінки, П.Гулака-Артемовського, рецензії на „Кобзар” (П.Корсаков) та „Гайдамаків” (К.Сементовського) Т.Шевченка.

Медитація (лат. - роздум) – жанр філософської лірики, в якому поет висловлює свої роздуми стосовно проблем життя і смерті, сенсу буття тощо.

Мелодрама (грецьк. – пісня і дія) – жанр драматичного твору з напруженим сюжетом, підкресленою емоційністю, виразною морально-дидактичною тенденцією. У М. персонажі чітко поділяються на добродійних і лиходійних. На долю перших випадає багато тяжких випробувань, неправдоподібно гострих зіткнень з лиходіяями, але вони (позитивні герої) все ж перемагають. Для М. властиве введення численних музичних та танцювальних епізодів, масових сцен.

Мемуари (франц. – спогади) – літературний твір у формі особистих спогадів про події минулого, їх учасників або спостерігачів. Найчастіше – щоденники, спогади, автобіографії, сповіді, записки.

Менталітет, ментальність (від франц. – розумовий, духовний) – напрям, характер, спосіб мислення особистості, суспільної групи, народу, притаманна їм духовність та її соціальні і біологічні обумовленості: склад розуму, інтелектуальний заряд, світосприйняття, психологічні особливості. Формується в залежності від культурних традицій, соціальних структур, середовища проживання тощо, проявляється в культурі, мові, поведінці; світосприйняття.

„Мета” – літературно-політичний журнал (Львів, 1863-1865), що видавався як своєрідне продовження „Основи” та „Вечорниць”. У ньому були опубліковані твори Марка Вовчка („Листи з Парижа”), Т.Шевченка (перші публікації „Заповіту”, „Мені однаково...”), П.Куліша, Є.Гребінки, Ю.Федьковича.

Редакційна колегія журналу виступала за єдині прависписні норми.

Метаморфоза (від грец. - перетворення) – перетворення однієї форми в іншу, видозмінення чогось.

Метафора (грец. - перенесення) – один з основних тропів, який полягає в перенесенні ознак і властивостей одного явища на інше на основі подібності.

Метонімія (грец. - переназивання) – один із видів тропів: перенесення назви одного явища на пов’язане з ним інше явище на основі суміжності понять. За допомогою М. виділяють характерну, яскраву рису зображуваного предмета чи явища.

Містерія (від грец. - таїнство) – 1) таємні обряди стародавніх релігій, до яких допускалися тільки посвячені;

2) жанр західноєвропейської середньовічної релігійної драми, жанровий різновид шкільної драми, що зародився й розвинувся з літургійної драми. Здебільшого алегоричного змісту. Зміст М. охоплював Біблійну розповідь від Сотворіння світу до Страшного суду. За змістом розрізняли різдвяні та великодні М. Зразками українських шкільних М. є “Слово о збуренню пекла” (перша половина XVII ст.) та “Царство Натури Людської” (1698).

3) різновид романтичної алегорично-символічної поеми, для якої характерні поєднання фантастичного з реальним, таємничість, символіка, філософічність і тяжіння до драматизації (діалогічність).

Місцевий колорит (франц.) – використовувані письменниками в художніх творах побутові риси, діалектні мовні риси та своєрідні пейзажні картини, що допомагають краще передати місце події і надають зображуваному більшій правдивості.

Міфи (від грец. - переказ) – 1) фантастичні символічні уявлення стародавніх людей про світ; оповідання про поганських богів і легендарних героїв, які брали участь у створенні самого світу;

2) витвір наївної віри, духовне похідне первісного колективу людей у намаганні пояснити світ, явища, процеси, що в ньому відбуваються, принципи світобудови, людського і природного буття.

Міфологізм – спосіб поетичної реалізації міфу у творах оригінальної літератури.

Міфологія – сукупність міфів певного народу.

Молитва – 1) звертання священика або самого віруючого до Бога, до надприродних сил з проханням про дарування блага й відведення зла. Невід’ємна частина всіх релігійних культів, обов’язковий атрибут обрядів, богослужінь, церковних свят;

2) літературний жанр, що є відгалуженням медитативної лірики.

„Молодик” – український літературно-художній альманах, який протягом 1843-1844 рр. видавав І.Бецький за допомогою Г.Квітки-Оснот’яненка, М.Костомарова та ін. Три книжки видано в Харкові й одну – в Петербурзі. У ньому опубліковано твори багатьох українських і російських письменників, історичні й істориколітературні матеріали.

У „Молодику” у 1843 р. (ч.2) опубліковано твори Т.Шевченка „Утоплена”, „Думка” („Тяжко-важко в світі жити”), „Н.Маркевичу”.

Монолог (грец. – слово одного) – форма організації мови. Являє собою одностороннє мовлення, не розраховане на негайну словесну реакцію. Це мова однієї особи, адресована іншій особі чи одночасно багатьом, акт тривалого й цілеспрямованого впливу на слухача чи читача. М. відрізняється від діалогу тим, що є самостійним, не вимагає відповіді на сторонні висловлювання, позамовну ситуацію.

„Москвофільство” – суспільно-політична і літературна течія у західноукраїнських землях, яка виникла у 50-х роках ХІХ ст. як реакція частини українського духовництва, інтелігенції і буржуазії на національні та політичні утиски з боку австроугорського, польського та румунського тиску і орієнтувалася на російський царизм, православ’я та реакційну російську культуру, заперечуючи існування окремої української мови; ористувалися „язичієм”.

Мораль – повчальний висновок у байці.

Н

Наратор (лат. - розповідач), **оповідач** – особа, вимислена автором, від імені якої в епічному творі він веде розповідь про події та людей, з допомогою якої формується весь уявний світ літературного твору. Н. – літературна постать, котра є водночас автором і персонажем.

Нарація (лат. – *оповідь*), **оповідь** - зображення подій і вчинків персонажів через об'єктивний виклад їх від першої особи, на відміну від розповіді – викладу від третьої особи. Н. здійснюється оповідачем.

Нарис – художньо-публіцистичний жанр, невеликий епічний твір, який відзначається строгою документальністю, адресною спрямованістю і високим ступенем участі автора у розвитку сюжету.

Народність літератури – обумовленість літературних творів життям, почуттями і прагненнями народу, вираження у літературі їх інтересів і психології. Уявлення про народність літератури обумовлюється тим, яке значення вкладається у поняття „народ”.

Народництво – ідейно-просвітницький рух українства за звільнення з-під соціального та національного гноблення. Виник у першій половині XIX ст. у літературному середовищі. Найважливіше місце відводилося просвітницько-культурній роботі.

„Народовці” – одне з провідних культурно-політичних угруповань інтелігенції у західноукраїнських землях, що виникло в середині XIX ст. у середовищі українського грекокатолицького і православного духовенства, учительства та університетської професури на противагу „москвофілам”. Найвизначніші представники: О.Партицький, К.Горбаль, К.Устиянович, С.Воробкевич. Проводили свою діяльність під національно-культурницькими гаслами, орієнтувалися на народну мову, обстоювали викладання в школі і видання літератури народною мовою, заснування україномовної преси, дослідження фольклору та етнографії. Пропагували ідею загальноукраїнської літературної та культурної спільності.

Наспівний вірш – інтонаційний тип вірша, в якому структура фрази чи групи фраз підпорядковано музичній композиції. Вживається у ліричних та ліро-епічних творах. Характерними ознаками є симетрична структура, синтаксичне і метричне членування, яке здебільшого зівпадає.

Національне у літературі – відображення у літературі особливостей культури, побуту, мови, звичаїв і моралі, характеру, економічного і політичного життя певного народу, нації. Головним критерієм національної самобутності літератури є відображення митцем загальних властивостей національного характеру, незалежно від тематичної і структурної специфіки твору.

Нація (лат. - *народ*) – форма історичної спільності людей, що об'єднані між собою спільною мовою, походженням, територією, психологією, культурою, ментальністю, побутом тощо.

Невласне пряма мова – стилістичний прийом поєднання в одне ціле авторського мовлення і мовлення персонажів. При цьому граматичні й стилістичні особливості прямої мови зберігаються, але вона подається немовби від автора; спеціальними розділовими знаками не виділена. Дозволяє авторові начебто говорити і думати за своїх персонажів. Тим самим створюється взаємозв'язок між автором і образами персонажів, досягається єдність художнього тексту.

Недільні школи – безоплатні школи для дорослих і дітей у другій половині XIX – на початку XX ст. в Україні, які працювали в неділю й святкові дні й давали початкову освіту. У багатьох із них навчання здійснювалося українською мовою. Першу недільну школу було засновано 1858 р. в Полтаві. Активну участь в організації цих шкіл брали громади.

Неологізми (від грец. – *новий і слово*) – нові слова чи вирази, що з’являються в мові на позначення нових понять, які виникають у процесі суспільного розвитку. Творяться на основі вже існуючих слів, часто за допомогою видозміни їх.

„Нива” – львівський часопис К.Горбала (1865), заснований з метою „рятувати рідне слово”. Публікував як оригінальні твори (Т.Шевченка, Марка Вовчка, О.Стороженка, Ю.Федьковича), так і переклади з інших літератур. Відзначався розширенням сфери вжитку української літературної мови, застосовуючи її у різножанрових наукових публікаціях і літературно-критичних статтях.

Новаторство у літературі – кардинальна перебудова чи принципова зміна традицій, оновлення змісту і форми літературного твору.

О

Образ автора – художній двійник реальної особистості письменника, змодельоване ним уявлення про себе і відтворене у свідомості читача.

Образ оповідача – умовний образ людини, від імені якої ведеться оповідь у літературному творі.

Обрамлення, композиційна рамка – композиційний прийом, при якому сюжетний твір включається у розповідь, немов у рамку, яка безпосереднього зв’язку з розвитком сюжету не має. Виконує функцію ідейного чи емоційного посилення розповіді.

Оксиморон, оксюморон (грец. – *дотепно-безглузде*) – стилістична фігура, поєднання контрастних понять, що здаються несумісними одне з одним, але разом створюють нове уявлення.

Октава (з лат. - *восьма*) – восьмивірш, строфа з восьми рядків п’ятистопного або шестистопного ямба з таким римуванням: *абабабвв*. Шість рядків пов’язані двома перехресними потрійними співзвуччями, а останні два рядки дають парну риму.

Оповідання – малий епічний жанр, в основі якого - зображення якогось епізода з життя героя. Короткочасність зображуваних подій, мала кількість персонажів – особливості цієї жанрової форми. Характери персонажів у оповіданні показуються у сформованому вигляді, широка мотивація подій відсутня, описів мало.

Орієнталістика, орієнталізм, сходознавство (від лат. - *східний*) – дослідження культури східних країн, зокрема східних мов, літератури тощо.

Орієнтальна тематика (від лат.- *східний*) – тематика літературних творів, пов’язана із Сходом.

„Основа” – перший український громадсько-політичний і літературно-мистецький щомісячний журнал, що виходив протягом 1861-1862 рр. у Петербурзі українською і частково російською мовами. Редактор – В.Білозерський. Активними працівниками журналу стали П.Куліш та М.Костомаров. Журнал обстоював розвиток української літератури і мови, виступав на захист реалізму в мистецтві. На його сторінках друкували свої твори Марко Вовчок, С.Руданський, Л.Глібов, А.Свидницький, О.Стороженко та інші. В „Основа” було надруковано понад 70 творів Т.Шевченка.

Офорт (франц., букв. – міцна вода; азотна кислота) – вид гравюри на металі, де заглиблені елементи зображення роблять шляхом травлення металу кислотами, витравлені місця наповнюють фарбою і на спеціальному станку віддруковують на зволоженому панері.

П

Памфлет (англ. – усе палю)- 1) жанр публіцистики, для якого характерне різке, нищівне викриття якогось політичного явища чи особи;
2) гостросатиричний художній твір, якому властива публіцистичність та історична конкретність викриття.

Паралелізм (з грец. – той, що йде поряд) – стилістична фігура, паралельне зображення явищ із різних сфер життя, показ одних явищ на фоні інших, зіставлення їх переважно за ознакою дії.

Парафраз, парафраза (від грец. – опис, виклад) – переказування змісту твору або чужих думок своїми словами.

Пародія (грец. – переспів, переробка) – жанр сатирично-гумористичної літератури, який у перебільшено карикатурному вигляді наслідує зовнішню форму й стиль об'єкта з метою осміяти його.

Патріотизм (від грец. – вітчизна) – одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури.

Пафос (з грец. – почуття, пристрасть) – натхнення, піднесеність, запал, почуття великого захоплення.

Пейзаж (франц. – місцевість, країна) – зображення природи засобами художнього слова. У літературних творах є здебільшого тлом при змалюванні подій і персонажів. Картини природи допомагають глибше розкрити настрій, душевний стан героїв твору. Може мати соціальне навантаження.

Пейзажна лірика – умовна назва ліричного жанру, в якому зображено художнє переживання природи, олюднені та одухотворені.

Передмова – вступна стаття до книги, написана чи самим автором, чи упорядником, чи редактором з метою допомогти читачеві зрозуміти її зміст. У П. часто розповідається історія написання й видання включених до книги творів, принципи відбору їх, порядок розташування, джерела, з яких вони взяті (рукописи, першодруки). Особливий інтерес становлять П., написані самим автором. Вони допомагають з'ясувати погляди автора на зображувані події та явища, вказують на використані матеріали, прототипи образів, зроблені при перевиданні зміни тощо.

Переклад художнього твору – відтворення змісту і форми літературного твору, написаного однією мовою, за допомогою засобів іншої мови.

Перенесення, анжамбеман (франц. – перенесення) – незбіг інтонаційно-фразового та метричного членування у вірші, внаслідок якого обов'язкова ритмічна пауза в кінці рядка розриває цілісне синтаксичне сполучення, так що частина його переноситься до наступного рядка.

Переспів – написання твору за мотивом твору іншого автора.

Перифраз, перифраза (від грец. – описовий зворот, переказ) – стилістична фігура, описова назва предмета чи явища, яка включає в себе його істотні риси. Важливий засіб творення художнього образу, допомагає яскравіше змалювати предмети чи події.

Персоніфікація (з лат. – особа і робить), **уособлення** – вид метафори, образний вислів, у якому ознаки істоти, людини переносяться на неживий предмет, явище.

П'єса (з франц. – частина, шматок) – драматичний твір будь-якого жанру. Загальна назва для всіх драматичних творів.

Підтекст – думка, яку автор відверто не висловлює, але читач про неї здогадується, відчуваючи її ніби „між рядками”; внутрішній, прихований зміст тексту.

Післямова, післяслово – додаток до літературного твору, структурно не пов'язаний, на відміну від епілога, з розвитком сюжету. В П. автор роз'яснює свої ідеї, повідомляє про чинники, що впливали на писання твору.

Пісня – словесно-музичний твір, призначений для співу. Основними ознаками П. як жанру лірики є: строфічна будова, повторюваність віршів строфи, розмежування заспіву та приспіву (рефрена), виразна ритмізація, музичність звучання, синтаксичний паралелізм, проста синтаксична будова. Характеризується здебільшого простотою словесно-музичної будови.

Повір'я – давні народні перекази, основані на містичних уявленнях про зв'язки між явищами навколишнього світу й долею людей.

Повість – епічний прозовий твір, який характеризується однолінійним сюжетом, а за широтою охоплення життєвих явищ і глибиною їх розкриття займає проміжне місце між романом і оповіданням. Від оповідання П., окрім обсягу, різниться розгорнутішим сюжетом, більшою кількістю другорядних персонажів, повнішою і глибшою їх характеристикою, широтою описів.

Повтори синтаксичні – повторення композиційних елементів, слів, словосполучень та інших фрагментів тексту у художньому творі, завдяки чому на них фіксується увага читача і тим самим посилюється їх роль у тексті.

Подражаніє, наслідування – різновид творчості, коли письменник для передачі своїх думок, почуттів, переживань і настроїв знаходить відповідник у якомусь чужому творі. Цей твір або навіює тему, образи й мотиви, або підказує форму втілення власної теми, певною мірою стимулюючи й спрямовуючи оригінальний творчий процес.

Позасюжетні елементи твору – ті його частини, які прямо не пов'язані з розвитком основних подій у сюжеті, але збагачують зміст, увиразнюють ідею, створюють потрібний настрій. Це авторські відступи, вставні новели та оповідання, обрамлення, описи (пейзажі, портрети, інтер'єри тощо).

Поема (грец. – твір, творіння) – ліричний, епічний, ліро-епічний твір, переважно віршований, у якому зображені значні події і яскраві характери.

Поетика (грец.) – цілісна система художніх засобів, з допомогою яких реалізується внутрішня закономірність творчого процесу поета, захоплюючи сферу психічних переживань, його громадсько-політичних, етичних і естетичних ідеалів.

Поетичний синтаксис – характерні особливості будови словосполучень і речень, зумовлені вимогами ритмомелодики поетичної мови й законами віршування. Є важливою ознакою індивідуального стилю автора віршового твору.

Позитивний герой – персонаж, який поданий у творі як зразок для наслідування, зразок людської поведінки, носій естетичних ідеалів, стверджуваних письменником.

Полілог (від грец. – багато і слово) – розмова, в якій одночасно бере участь багато співбесідників; злива реплік, вигуків, зауважень, що подаються в художньому творі без вказівки персонажів, яким вони належать.

Полісиндетон (грец. - багатосполучниковий) – стилістична фігура, що полягає у повторенні однакових сполучників з метою посилення виразності чи медитативності.

Порівняння – один із тропів, полягає у зіставленні певних рис, ознак якогось предмета з іншим (за спільними для них ознаками) з метою увиразнити зображуване, виділити його істотну рису.

Портрет (франц.) – опис зовнішності персонажа, один із засобів творення художнього образу. Дає зорове уявлення про персонажа.

Посвята, присвята, дедикація (лат. – посвячую, присвята) – авторський напис на початку твору, де зазначено, на честь якої особи, колективу чи події написано твір, кому його присвячено. Іноді включає початкові рядки вірша чи становить окремий твір. Найчастіше виражає жест поваги, вдячності автора певній особі; інколи вказує на зв'язок мотиву твору або його задуму з творами адресата дедикації чи факт спілкування з ним.

Послання, „посланіє” – літературний жанр, характерною ознакою творів цього жанру є наявність адресата – конкретної особи чи широкого загалу.

Притча – повчальна алегорична оповідь, основними рисами схожа на байку. Фабула в П. підпорядкована моралізаційній частині твору.

Пролог (грец. – переднє слово, передмова) – вступна частина твору, яка або розповідає про події, що передують основним подіям твору, або наводить якусь історичну паралель, або створює потрібний настрій, готує читача до сприйняття твору.

Простір в художньому творі – одна з основних характеристик художнього буття героїв. Суттєво відрізняється від реального простору. Характеристики художнього простору (обмеженість - необмеженість, об'ємність, локальність, пропорційність, конкретність тощо) визначається методом, напрямом, жанрово-родовою приналежністю, сюжетом твору, а також творчою індивідуальністю автора.

Прототип (грец. - першообраз) – реальна особистість, група людей чи літературний персонаж, які стали основою для створення певного художнього образу.

Псалми (від грец. – пісня, співую) – твори іудейської та християнської релігійної лірики, що прославляють Бога. Короткі й досить прості за формою, написані від першої особи. Найпоширенішим циклом П. є “Псалтир”, що входить до складу Старого Завіту Біблії й приписується давньоєврейському царю Давиду, хоч за стилем і жанром вони належать

різним авторам У них домінує ідея смирення та звеличення божества, добра і святості. Жанрові різновиди П.: похвала Богові, моління, скарга, прокляття, каяття, історичний огляд, шлюбна пісня, філософський роздум.

Псалтир (грец.) – книга псалмів, входить до Старого Завіту Біблії, містить 150 молитовних співів. Традиційно автором вважають царя Давида.

Псевдонім (від грец. букв. – вигадане ім'я) – вигадане ім'я та прізвище, під яким часто виступають письменники.

Психологізм (від грец. – душа і слово, поняття) – художнє вираження письменницького інтересу до плинності свідомості, динаміки внутрішнього життя людини, зміни його душевних станів, сакральних якостей і властивостей її особистості; відтворення і зображення внутрішнього життя людини у літературному творі.

Публіцистика (від лат. - суспільний) – особлива літературна форма, яка об'єднує ознаки художньої літератури, журналістики і соціально-політичної прози; тип творів, у яких оперативно досліджуються і узагальнюються актуальні проблеми з метою впливу на громадську думку і громадську свідомість. Відзначається експресивністю, відкритою тенденційністю, риторичністю.

Р

Реалізм (від лат. - речовий) - художній метод нового часу, початки якого або у Відродженні (ренесансний реалізм), або у Просвітництві (просвітницький реалізм), або в 30-х рр. XIX ст. (власне реалізм). Провідні принципи реалізму: об'єктивне зображення життя у поєднанні з висотою авторського ідеалу; відтворення типових характерів у типових обставинах при повноті їх індивідуалізації; життєва достовірність зображення разом з використанням умовних і фантастичних форм; превалюючий інтерес до проблеми особистості і суспільства.

Резонер (від франц. - розмірковувати) – персонаж драматичного твору (а іноді роману чи повісті), який сам не бере активної участі в розвитку подій, а лише виголошує промови та повчання. Через посередництво Р. автор звичайно висловлює свої думки про зображені події та персонажів.

Ремарка (фр. - примітка) – авторські пояснення у драматичному творі стосовно умов та часу дії, зовнішнього вигляду та поведінки дійових осіб тощо. Р. виконують настановчу роль для режисерів, акторів та читачів.

Ремінісценція (від лат. – спогад, згадка) – художній прийом, що передбачає використання „чужого слова” – елементів іншого твору для створення нового або ж несвідоме відтворення цих елементів у новому тексті.

Репертуар (франц. - список) – сукупність творів (драматичних, музичних та ін.), які виконуються протягом певного часу в театрі.

Ретардація (від лат. – затримка, уповільнення) – композиційний прийом в епічних та драматичних творах, штучне уповільнення чи затримка в розгортанні подій, які набули великої гостроти, з метою посилення інтересу до них. Це досягається за допомогою введення у твір вставних сцен та епізодів, описів природи тощо.

Ретроспекція (від лат. букв. – дивитися назад) – „повернення в минуле”; огляд минулих подій, переживань і дій персонажів літературного твору.

Рефлексія (лат. - відображення) – роздуми, сповнені сумнівів, суперечностей; аналіз власного психічного стану.

Рефрен (франц.), **приспів** – рядок чи кілька рядків, які повторюються в кінці кожної строфи чи групи строф вірша. У прозових творах Р. – це фраза, яка періодично повторюється, щоб виділити певну думку, особливо звернути на неї увагу.

Рецепція (лат. - сприйняття) – запозичення письменником ідей, мотивів, образів, сюжетів із творів інших письменників чи літератур з подальшим їх творчим осмисленням.

Рима (грец. - розмірність) – звуковий повтор переважно наприкінці віршових рядків, рідше – піввіршів, який має ритмотвірне значення. Окреслює межі рядка, бере участь у формуванні строфи, надає віршеві мелодійності, здебільшого сприяє виникненню логічного наголосу на особливо значущих словах.

Римування – характер розміщення рим у поетичному творі. Пов’язане із строфічною будовою поезії.

Ритміка (грец. – розмірений, чіткий) – 1) розділ поетики, що вивчає ритмічні форми художньої мови;

2) ритмічна будова віршів якогось поета. Віршову ритмічну структуру становить сукупність взаємодіючих елементів, до якої, крім власне ритмічних особливостей віршової мови (наголоси, словоподіли, клаузули тощо), належать і системи звукових повторів та рим, паузи, перенесення, фігури поетичного синтаксису тощо.

Ритмомелодика (від грец. – розміреність, узгодженість і пісня, наспів, декламація) – побудова речень мови за інтонаційними (пониження і підвищення голосу) й ритмічними (питальні, окличні, розповідні речення) моделями.

Риторичні фігури – стилістичні звороти, які використовують з метою підсилення виразності ораторської й художньої мови. Відносять риторичні звертання, запитання й оклики.

Розповідь – основний елемент всякого епічного й ліро-епічного твору; зображення подій і вчинків персонажів через об’єктивний виклад їх від третьої особи. У епічному творі зумовлює послідовність подій, з яких складається сюжет.

Роман (фран. - розповідь) – складний за побудовою і великий за розміром епічний прозовий (рідко віршований) твір, у якому широко охоплено події певної епохи та багатогранно й у розвитку змальовано персонажі, кількість яких часто значна. За змістом розрізняють романи соціальні, історичні, сімейно-побутові, філософські, пригодницькі, науково-фантастичні та інші.

Роман виховання - різновид роману, у якому детально відтворюються найістотніші моменти становлення особистості в суспільстві, яке також переживає процес становлення і змін.

Виникнення пов’язане з Просвітництвом, з такими його аспектами, як аналітизм у дослідженні людини, палкий захист інтересів нижчих суспільних верств, громадський оптимізм. Вперше – у німецькій літературі XVIII ст.

Подаючи образ особистості у розвитку й удосконаленні моральних і громадських якостей, Р. в. має завдання – показати вплив зовнішніх обставин на спосіб мислення, на добрі вчинки або злочини.

Роман-епопея – складний за побудовою і великий за розміром епічний прозовий твір, в основі якого – життя певної епохи, взаємини між окремими соціальними верствами і класами.

Романс (лат. – *по-романськи*) – невеликий за обсягом музично-поетичний твір для голосу з інструментальним супроводом. Як правило, невеликий ліричний вірш, строфічний, з рядками середньої довжини, з характерною наспівною інтонацією.

Романтизм – один із провідних напрямів у літературі, науці й мистецтві. Виник наприкінці XVIII ст. у Німеччині, Англії й Франції, на початку XIX ст. поширився у Польщі, Росії, Австрії, а також в Україні. Виникнення Р. пов'язане з крахом ідей Просвітництва, піднесенням антифеодальних і національно-визвольних рухів. Пов'язаний із докорінною зміною всієї системи світоглядних орієнтацій і цінностей.

Послідовники Р. на перший план висунули виключну особистість з її піднесеними ідеалами і пристрастями. Р. задекларував творчу активність митця з його правом на самотність як основний принцип творчості. Р. відкидає нормативність, раціоналістичну регламентацію в мистецтві, понад усе цінується творча свобода, фантазія.

У період Р. формуються жанри історичного роману і драми, фантастичної повісті, ліро-епічної поеми, балади, романсу. Надзвичайного розвитку досягла лірична поезія і лірична пісня.

Р. притаманні наявність сильного вольового героя, напруженість сюжету, контрастні ситуації, мальовничість описів і характеристик, інтерес до національних традицій.

Романтика (від франц.) – особлива увага до зображення яскравих, піднесених, героїчних сторін життя

Роман-хроніка – великий прозовий твір, у якому розкривається послідовна історія якихось суспільних чи родинних подій за тривалий проміжок часу.

„Русалка” – літературний тижневик (Львів, 1866), який видавав В.Шашкевич. Серед найпомітніших публікацій – твори О.Кониського, Фзаревича, К.Левицького.

Русифікація - сукупність дій та умов, спрямованих на зміцнення російської національно-політичної і культурної переваги в Україні та ін. країнах за допомогою переведення осіб неросійської національності на російську мову, російську культуру та їх подальшої асиміляції.

С

Самоповтори, автоцитати – варіації тих самих словосполучень, речень, рядків, образів, перипетій сюжету в різних творах того самого автора.

Сатира (від лат. - *суміш*) – спосіб художнього відображення й оцінки дійсності через викриття й висміювання її.

Сарказм (від грец. - в "їдлива насмішка) – особливо дошкульна викривальна насмішка, вияв крайньої ненависті й презирства до зображуваних явищ і людей.

„Світлова туга”, „світлова скорбота” – песимістичний настрій, розчарування світом і його цінностями, що призводить до меланхолії та відчаю.

Сентименталізм (від франц. – *чуттєвість, чутливість*) – напрям у європейській літературі другої половини XVIII – початку XIX ст., який розвивався як утвердження чуттєвої, ірраціональної стихії в художній творчості на противагу жорстким, раціоналістичним нормативам Класицизму та властивому добі Просвітництва культу абсолютного розуму. С. отримав свою назву за твором англійського письменника Л.Стерна “Сентиментальна подорож” (1768).

С. проголосив доміантою “людської природи” не розум, а почуття, головну увагу приділяв духовному світові простих людей, показував їхнє життя і побут. Розширив тематику літературних творів, коло жанрів, сюжетів, образних засобів.

Сепія (грец. - *каракатиця*) – твір графіки, виконаний світло-коричневою фарбою, одержаною з фарбуючої речовини каракатиці або синтетичним шляхом.

Силабо-тонічні розміри – віршові розміри, засновані на впорядкованому, регулярному чергуванні наголошених і ненаголошених складів.

Символ (грец. – *знак, прикмета*) – один з поетичних тропів; предмет чи слово, в якому закодовано суть певного явища. С. бувають образні й логічні, речові й графічні..

Синекдоха (з грец. – *разом і переймання*) – один із тропів: художній вислів, заснований на заміні множини однією або назви цілого предмета назвою його частини.

Синкретизм (від грец. – *об’єднання*) – поєднання різних за походженням і природою літературних ознак, розрізняють жанровий С. та стильовий С.

Система персонажів – співвіднесеність персонажів один з одним у складі художнього твору; один з найважливіших аспектів композиції. С.п. включає не лише учасників дії, але і другорідних, епізодичних, позачченічних осіб, героїв вставних епізодів, ліричних відступів, снів.

С.п. може бути організована навколо центрального персонажа, або навколо групи рівноправних персонажів, або навколо історії родини.

Сільська проза – романи, повісті та оповідання, дія яких розгортається переважно у сільській місцевості, чим визначається специфіка образів, характерів, конфліктів і ситуацій.

Сімейна хроніка – епічний твір, у якому показано життя цілої сім’ї у широких зв’язках із навколишнім середовищем. Обов’язковим формальним компонентом є біографічний сюжет.

Слов’янізми – застарілі слова чи вирази, що походять із старослов’янської мови. У історичних творах використовуються для створення історичного колориту. Часто вживаються для надання мові піднесено-урочистого звучання.

Слов’янофіли – представники одного з напрямів суспільно-політичної думки 40-60-х рр. XIX ст., які обстоювали особливі шляхи розвитку історії та культури слов’янства. Закликали всі слов’янські народи до єднання, спільної культурної діяльності, поширення й поглиблення взаємопізнання. Вважали необхідним розвиток народної освіти, доклали багато сил для вивчення народної мови, народного побуту, усної народної творчості, підтримували розвиток слов’янських мов.

„Сніп” – літературний альманах, виданий О.Корсунем у Харкові (1841). У ньому були опубліковані твори М.Костомарова, М.Петренка, переспіви з Байрона та Краледворського літопису, переклади з італійської та чеської поезії.

Сонет (з італ. - звук) – старовинна канонічна форма вірша, яка виникла в Італії в XIII ст. Це складна строфа з 14 рядків 5-стопного ямба з римуванням: *абба абба* або *абаб абаб* (перша композиційна частина вірша) і *ввг дгд* або *ввг ддг* (друга частина вірша).

Соціально-побутова драма – драма, в якій важливі суспільні і соціальні проблеми доби висвітлюються через призму родинно-побутових взаємин героїв. У С.-П. Д. часто перехрещуються інтереси різних соціальних груп, що і визначає характер конфлікту.

Співомовки - специфічно український жанр епічної поезії, запроваджений у літературу Степаном Руданським; коротке віршоване оповідання з гумористичним змістом, побудоване, як правило, на основі народного анекдота.

Стилїзація – свідоме й цілеспрямоване наслідування особливостей літературного стилю епохи, течії або напрямку, фольклорного жанру, індивідуальної стильової манери автора. Відтворення якогось фольклорного чи літературного зразка з різним ступенем точності; імітація формальних властивостей одного з попередніх стилів із використанням його у новому художньому контексті. До С. вдаються з метою створення історичного чи місцевого колориту, а також з метою вільного співставлення класичних сюжетів і їх сучасних інтерпретацій.

Строфа (від грец. - поворот) – сполучення рядків у вірші з певною ритмічною будовою і об'єднаних римуванням.

Строфіка – 1) розділ віршознавства, який вивчає будову й види строф;
2) одна з складових частин віршування, що охоплює всю сукупність ознак строфи та її різновидів.

Строфоїд – строфоподібна будова вірша, коли не можна встановити певного виду строфи, хоча її структура наявна. Активну участь у творенні С. бере рима, але римування не окреслює строфи, а утворює з рядків ланцюгове сполучення, для якого характерні наскрізна рима, часті перенесення і єдність змісту.

Сюжет (франц. - предмет) – структурна канва, кістяк художнього твору, система подій, які відбуваються в житті літературних персонажів.

Т

Творча історія – історія написання художнього твору. Для її з'ясування вивчають усі начерки, чернетки й рукописи твору, різні його варіанти, при цьому виявляють авторські зміни і виправлення в тексті та з'ясовують причину, що їх зумовили, зв'язок подій твору з фактами біографії письменника.

Тенденційність (від лат. – спрямовувати, прагнути) – відверта ідейно-естетична спрямованість художнього твору, його ціннісна орієнтація; певна соціальна позиція письменника, яка відображає його світогляд і виявляється через систему художніх образів.

Теорія етнографічної достовірності – теорія розвитку української літератури, запропонована П.Кулішем, спрямована на розширення й поглиблення життєвої основи літературних творів. На практиці вела до фактографізму, натуралізму, стилізації народнопоетичного матеріалу, що обмежувало творчий індивідуальний процес.

Терцина (від італ. - *третья рима*) – оригінальна строфічна форма, вперше застосована Данте („Божественна комедія”). Це строфа із трьох рядків п’ятистопного ямба. Рими розташовані так: перший рядок римується з третім, а середній рядок кожної попередньої строфи римується з першим і третім рядками наступної строфи: *аба бвб вгв ...* Твір завершується одним окремим рядком, який римується з другим рядком останньої строфи.

Тимчасова комісія для розгляду давніх актів у Києві, Київська археографічна комісія – наукова установа, створена 1843 року при канцелярії київського, подільського й волинського генерал-губернатора для збирання й видання історичних документальних матеріалів. З 1945 року до її обов’язків увійшло виявлення і дослідження археологічних пам’яток. Ця робота інтенсивно проводилася протягом 1845-1848 рр. Зібрані комісією в установах, монастирях і у приватних осіб документи лягли в основу створеного 1852 р. Київського центрального архіву давніх актів. Комісія опублікувала низку важливих документів з історії України XIV-XVIII ст., зокрема Літопис Самовидця. В 1845-1847 рр. співробітником комісії як художник, збирач фольклорних та етнографічних матеріалів був Т.Шевченко.

Типове – естетична категорія, що виражає єдність загального та індивідуального у конкретному образі. Риси характеру, спільні для певної групи людей або класу, називають типовими, тобто характерними. Типовими можуть бути не тільки риси характеру героя, а й певні життєві явища, обставини.

Травестія (італ. - *перевдягати*) – різновид жартівливої, бурлескної поезії, коли твір із серйозним чи героїчним змістом та відповідною формою переробляється, “перелицьовується” у твір комічного характеру з використанням жаргонних зворотів.

Трагедія (грец., букв. – *козлиня пісня*) – драматичний твір, предметом відображення в якому є глибокі суперечності суспільного або особистого життя. В основі Т. лежить гострий непримиренний конфлікт, який здебільшого завершується загибеллю героя у зіткненні з непереборними силами. Конфлікт Т. має глибокий філософський зміст, відзначається високою напругою психологічних переживань героя.

Трагічне – естетична категорія, що характеризує нерозв’язний на даному етапі суспільно-історичний чи особистий конфлікт, який супроводжується стражданнями, втратами, навіть загибеллю людей.

Традиція (культурна пам’ять) (від лат. - *передача*) – зв’язок між старими і новими явищами життя чи літератури; свідомо орієнтація на художні цінності минулого; елементи культурного надбання, які передаються з покоління в покоління і зберігаються довгий час. Може проявлятися як повтор чи варіювання художніх досягнень минулого, аж до повної тотожності, або творча, вибіркова переробка попереднього художнього досвіду, його збагачення і розвиток.

„Третій відділ”, Третій відділ власної його імператорської величності канцелярії – орган політичного розшуку й слідства в царській Росії в середині XIX ст. Утворений 1826 р. У функції „Т.в.” входили боротьба проти революційних та опозиційних організацій, нагляд за слідством у політичних справах, за учасниками революційного руху, політичними тюрмами та відання драматичною цензурою. У 1847 р. „Т.в.” керував арештами членів Кирило-Мефодіївського товариства, зокрема Т.Шевченка, і провадив слідство у цій справі.

Триптих – літературний твір з трьох самостійних, але ідейно пов’язаних частин, об’єднаних спільною темою або сюжетом.

Тропи (від грец. – мовний зворот) – спеціальні засоби образної мови. Вони творять словесний образ різними формами, але завжди служать мистецькому описові й оцінці певного явища.

У

Умовність (у літературі і мистецтві) – особливий спосіб художнього узагальнення дійсності, у якому свідомо порушується зовнішня життєподібність образів з метою наочного втілення глибинних сутностей життя. Фантастичні за своєю природою, умовні форми органічно притаманні всім видам мистецтва. Міра У. залежить від творчого методу митця.

Ф

Фабула (лат. – байка, розповідь, переказ, казка, історія) – один із невід’ємних чинників сюжету, схема хронологічно послідовного розвитку подій у художньому творі, без часових і просторових зміщень, авторських відступів тощо.

Фантастика (грец. – мистецтво уявляти) – незвичайні, неймовірні образи й картини, стихійно або свідомо витворені людською уявою на відміну від форм, сприйнятих із реальної дійсності. Іноді Ф. розглядають як специфічний художній метод.

Філософсько-публіцистичний відступ – відступ від розгортання сюжету в творі і висловлення письменником у публіцистичній формі своїх філософських поглядів. У таких відступах автор вступає у пряму розмову з читачем, пояснює зображуване, доводить закономірність чи винятковість певних подій.

Фоніка (від грец. – той, що звучить), **евфонія, милозвучність** – звукова організація мови творів.

Х

„Хата” – український літературний альманах, що його у 1860 р. видав у Петербурзі П.Куліш. Оpubліковано твори Є.Гребінки, П.Куліша, Марка Вовчка, Ганни Барвінок, Я.Щоголева. У розділі „Кобзарський гостинець” уперше надруковано добірку поезій Т.Шевченка, зокрема „Чого ти ходиш на могилу?”, „Рано-вранці новобранці”, „Нащо мені женитися?”, „Доля” та ін.

Хорей (грец. букв. – танцювальний) – у силабо-тонічному віршуванні – двоскладова стопа з наголосом на першому складі.

Хроніка (грец. - літопис) – розповідний, драматичний або документальний твір з послідовним (хронікальним) викладенням подій.

Ц

Цезура (лат. - *рубаяо*) – ритмічна пауза, що повторюється на певному місці усередині кожного відповідного рядка твору і ділить його на дві, три або більше частин.

Цензура (від лат.) - система державного нагляду за творами літератури, мистецтва, особистою кореспонденцією, у процесі якого можуть бути заборонені до оприлюднення певні твори, повідомлення або частини їх.

Цикл (грец. - *коло*) **творів** – твори, об'єднані якоюсь спільністю: темою, жанром, часом чи місцем дії (або написання), персонажами, формою подачі художнього матеріалу, стилем тощо.

Ч

Час у художньому творі – одна з форм художнього чуття і мислення; відтворюється словом у процесі зображення характерів, ситуацій, життєвого шляху героя тощо. Суттєво відрізняється від реального часу. Характеристики Х. Ч. (стиснення – розгортання, статика – динаміка, дискретність – безперервність, об'єктивність – суб'єктивність тощо) зумовлені методом, напрямом, жанрово-родовою приналежністю, сюжетом твору, індивідуальністю автора.

Чотирнадцятискладовий вірш – один з найпоширеніших віршових розмірів у поезії Т.Шевченка. Походить з народнопісенного 14-складника (4+4+6)2, що його часто називають коломийковим віршем.

Ш

Шевченкознавство – сукупність літературознавчих, мистецтвознавчих, мовознавчих, історичних, філософських досліджень про життя, творчість і громадську діяльність Т.Шевченка.

Щ

Щоденник – різновид мемуарної літератури; літературний твір у формі регулярних записів, сучасних описуваним подіям. Як літературна форма відкриває специфічні можливості для зображення внутрішнього світу персонажа або автора. Передбачає повну відвертість, щирість думок і почуттів автора. Ці властивості надають Щ. інтимності, ліричності, пристрастності інтонацій, з якими важко конкурувати іншим, більш об'єктивним жанрам.

Я

Ява – у драматичному творі та частина акту (дії), в якій бере участь незмінна кількість дійових осіб. З появою на сцені кожного нового персонажа чи групи персонажів, що з'являються одночасно, розпочинається нова Я.

„Язичіє”- штучна макаронічна мова, яку застосовували на західноукраїнських землях „москвофіли”. Являло суміш церковнослов'янських, російських, польських та галицьких діалектних слів.

Ямб (від грец. – назва музичного інструмента) – у силабо-тонічному віршуванні двоскладова стопа з наголосом на другому складі.

ЗМІСТ

Передмова

Плани лекцій

Плани практичних занять

Література до курсу „Історія української літератури (40-60-і рр. XIX ст.)”

Контрольні роботи

Колоквіуми

Теми рефератів

Тести з курсу „Історія української літератури (40-60-і рр. XIX ст.)”

Перелік поетичних текстів для вивчення напам’ять

Екзаменаційна програма з курсу „Історія української літератури (40-60-і рр. XIX ст.)”

Словник термінів і понять